

**Nr.
24-26**

PLUTTEIN

S O D D U R

Tarvitage majapidamises:

SIDOL

metallipuhastajat

LODIX

kingakreemi

SIGELLA

poonimisvaha

SIRAX

küürimispulbrit

NIPA

kärbsepüüdjat

SOPAL

plekkide eemal-
damisvedelikku

Sole paremaid!

Valmistaja: A.-S. Sidol Company, Tallinn, Soo t. 29.

Suurem ja moodsam valmisriieteäri ja -tööstus Eestis

KAUBAMAJA

„ATE“

Tallinn,

Harju tän. nr. 37 („Kuld Lõvi“ vastas).

Osakond Pärnus, k.-m. „LION“,
Jänesselja nr. 5-a.

Daamide ja härrade üleriided. Kalevikaubad era-
ja vormiriieteks.

Daamide, härrade üleriiete ja vormiriiete TÖÖ-
KOJAD vilunud meistri R. PAAKSPUU juhatusel.

Tellimiste vastuvõtmine.

Laos valmis: golf-ülikonnad, brigepeüksid (khaki-, diagonaal- ja hallid ratsapüksid). Elegantsed lõiked. Vilunud meistrite juhatusel. Hinnad õiglased ja odavad. Teenimine korralik. Kaitseväelastele ja kaitseleitlastele grupitellimised hinnaalandusega ja soodsate maksutingimustega. - Nõudke hinnakirju.

„ATE“ Harju 37.

„ATE“ Harju 37.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKAIK

Nr. 24/25/26 — 21.06.33

Meie X juubeli laulupeo puhul.

„Meie laulupeod on Eesti rahva rahvaks laulnud,“ tähendas mõni aasta tagasi tolleaegne hariduseminister J. Latik ühe laulupeo avamisel.

Neis sõnus on palju sügavat tõtt.

Et rahvaks saada, rahvaks kasvada, selleks iga eestlase — töölise, talupoja, sulase, teenija ja ka haritlase hinges pidid ärkama ellu, süttima põlema need tunded, mis neid liitis üheks tervikuks. Meie rahva juhtidele tähendas see — luua need võimsa kollektiivse hingelise suguluse alused, mille peegelduses iga üksik eestlane võis end tunda ühise perekonna orgaanilise liikmena.

Rahvas hingeeluliselt pole mitte paljude kodanike mehhaaniline summa, vaid nagu iga organiseeritud mass, ta peab omama ühise kokkusulatatud vaimse pale, mille kandjaks ja väljendajaks on terve, elujõuline rahvustunne.

Ükski hingeline jõud ei teki iseenesest. Ka rahvustunne mitte. Iga hingelise jõu teguri väljaarendamiseks on tarvilik, et ta saaks end avaldada ja väljendada järjekindlalt, püsivalt, järjest tugevamini ja võimsamini. Ainult harjutades kasvab midagi nii vaimses kui füüsilises maailmas.

Et tunda end rahvana, selleks eestlasedki pidid kõige pealt kokku tulema, suurel arvul, hulgaliselt, mis ainuüksi on võimas äratama ellu rahvustunde.

Olympia mängud tõid kokku kreeklased, võimsad sokoli pidustused — tšehhid. Eesti rahva minevikus sajandite kestel puudus sootu võimalus end millegagi väljendada — rahvana. Ühine vaen võõraste rõhujate vastu liitis mõnikord hetkeks kokku kangelasi, ühiseks võitluseks vabaduse eest. Ka need olid helged silmapilgud, kahjuks aga väga hõredad ja väga kurbade tagajärgedega.

Möödunud sajandi teine pool lõi meile traditsioonilised laulupeod. Võimsate verstatulpadena tähistavad meie laulupeod — arvult 9 — eestlaste kui rahva moraalse ja kultuurilise arengu käiku viimase kuuekümne aasta jooksul. Igaüks neist oli suursündmus omaette, sealjuures iga järgnev võimsam ja haaravam oma eelkäijast. Kuigi laulupeod on tugevasti aidanud kaasa ka meie rahva muusikakultuuri tõstmisele, ometi nende peamine väärtus ja jõud seisab mitte selles, vaid meie rahva rahvaks kasvatamiseks — muusika kaudu.

Võiks arvata, et nüüd, kus meie poliitilise iseseisvuse kaudu oleme saavutanud kõik võimalused enda väljendamiseks, laulupeod on kaotanud oma väärtuse.

Kahtlemata mitte.

Ka poliitiliselt iseseisev rahvas oma igapäises rahuaja askeldusis vajab helgeid, ülevaid silmapilke, enda kui rahvusliku terviku väljendamiseks.

Meie rahva heroiline ajastu — tema poliitilise uuestisünni ja Vabadusesõja sangarlike vägitegude suursündmused on möödunud. Rahuajal on nii palju, mis meid üksteisest lahutab. Eriti praegusel raskel ajajärgul, kus erakond on võitlemas erakonnaga, linn vastolus maaga, peremees tööliselega, majaomanik üürnikuga, jne. jne., tundub, nagu oleks meiegi niikuinii väike rahvas jagunemas tuhandeiks kildudeks, millest igaüks püüab kriimustada teist. Selles kõikide võitluses kõikide vastu see, mis meid ühendab — rahvusliku kokkukuuluvuse tunne ja patriootiline kohusetunne Eesti rahva kui terviku vastu — kipub vägisi kuidagi viisi minema kaduma meie hulgast.

Neil hetkeil vajame rohkem kui kunagi varem niisuguseid suur-läbielamusi, nagu selleks töötab kujuneda meie 10. juubelilaulupidu.

Eesti riigikaitse, Eesti väline ja sisemine julgeolek, mille eest seisab valvel meie kaitseväge, on rajatud kõigepealt kogu meie rahva moraalsele ühtlusele ja rahvuslikule valmisolekule täita oma kohust riigi vastu lõpuni.

Saagu siis eelseisvad suured muusikapidustused Eestis selleks suureks rahvuspühaks, kuhu vaimustusega voolavad kokku kõik eestlased nii kodumaalt kui väljastpooltki. Kujunegu nad eestlaste maale ja Eesti rahvale selleks suureks järjekordseks vaimse jõu ja vabaduse mõtte kehastuse paigaks, kus kõik rahvakihid helikunsti ülevate helide saatel ühinevad uueks korduvaks vandetöötuseks — jääda truuks ja ustavaks oma kodumaale, Eesti rahvale, eestlusele!

Mälestusi esimestest laulupidudest.

Peeter Grünfeldt.

Mälestusi laulupidudest?

Mis mälestusi võib mäletada esimesest laulupeost mees, kes tookord oli alles nelja-aastane laps? Ja mis mälestused on püsinud tema peas teisest laulupeost, kui ta tolmkorral oli alles neliteistkümmend aastat vana?

Ometi; midagi ta mäletab. Mäletab noilt päevilt veel mõnegi episoodi. Mäletab selgesti veel seda saginat, seda kihinat ja kähinat, mis esiti laulude õppimine ja hiljem laulupeo laulude levik pärast noid laulupidusid külas, vallas ja kogu kihelkonnas esile kutsus, eriti pärast teist üldlaulupidu.

Olin koolmeistri poeg Pühastes ja laulude õpetaja ümbruskonnale oli minu isa. Orelit ja muud mänguriista tookord koolimajas veel ei olnud. Viisiandjaks oli vaid viiul. Ja viiuliga viiliti tookord kõik laulud lauljaile meelde, iga hää! üksikult. Ja lauljaiks olid küla ärksamad noored mehed, kes varem minu isa käest õpetust saanud ja nüüd laulmist kooris hakkasid anduvalt harrastama. Teiste lauljate hulgast tuleb eriti esile tõsta noort Kaarna talu peremeest Jaan Jantsi, kes ka nooti tundis ja hästi oskas viiuligagi ümber käia. Tema oli laulude õpetamise juu-

res minu isale suureks abiks, kuna ta ühtlasi oli ka kindel laulja. Nii õpiti laulma.

Ja ime. Ümbrus, mis enne talude päriksaostmist oli olnud teoorjusest tulles unine ja tuim, ärkas nüüd nagu unest. Koolimajast kostev laul levis külla, noortemeeste suust emade ja neidude suhu, sealt karjalaste suhu ja rinda. Senise lihtsa karjalaulu asemele, mida koraalide kõrval tunti, astusid koolimajas õpitud laulud! Ja levisid, ja helisesid; põllud ja karjamaad hakkasid rõkkama.

Lihtsa leelotuse:

„Õo, õo, õo, õo —
tule, tule tuulekene,
vii vihma Virumaale,
aja hoogu Harjumaale,
saada sadu Saaremaale jne.“

asemel kõlas nüüd juba kodus ja koolis ja karjamaal:

„Sind surmani küll tahan
ma kalliks pidada,“ ja
„kui piksemürin mere peal
käib meestekoori vägev hää!“ jne.

Rahvas oli ärganud, hõõrus silmi; midagi nagu rahvustunnet oli ta rinnas hakanud liiskuma. Kogusid eided ja taadidki koolimajja laulu kuulama, mõtteid vahetama, laul-

T. M. Rootsi kuningas Gustav V 75 aastane.

T. M. sünnipäeva puhul 16.06.

jate vaimustusest ennastki vaimustada lask-
ma. Märgati äkki, et nad ei ole enam mõne
metsanurga elanikud, kel puudub side teiste
omamaalastega kaugemal; kõneldi, et Tar-
tusse kogub hulk lauljaid ja osavõtjaid igast
kihelkonnast, isegi kaugelt Tallinnast, kõik
kutsutud ühisest soovist ja tundest oma mu-
ret laulus lahendada ja kurba minevikku
unustada.

Ja kui möödus esimene laulupidu, millest
osavõtjad veel suuremat vaimustust ja ära-
tust olid koju kaasa toonud, siis olid teated
suurest laulupeost levinud juba isegi kõige
kaugemale Võrtsjärve ääres seisvatesse mets-
sataludesse ja koolimaja kippus lauluharju-
tuste jaoks teise laulupeo ettevalmistuste pu-
hul uudishimuliste pealetungil juba peaaegu
kitsaks jääma.

Harilikult oli lugu nii, et inimesed iga
pühapäeva õhtul koolimajja kogusid minu
isa vaimulikku tundi kuulama; ja et minu
isa oli hea kõneleja, siis oli suur koolituba
nool õhtutel alati rahvast tulvil täis. Ja suur-
tel pühadel tõi iga tulija sinna kaasa kes
küünla, kes kaks, kes kolm, kes viis küünalt,
et ehtida oma koolimaja igast seinast valgu-
sega. Selleks oli seinte külge küünalde jaoks
tehtud pikad varnad. Ja pärast vaimulikku
tundi tuli lauluharjutus koolmeistri suure-
mas elutoas, kust laul selgesti kostis ka kooli-
tuppa, nii et seal seda saadi kuulata.

Ja kuna esimesele laulupeole minejaid oli
veel vähe olnud, kasvas teisele laulupeole
minejate arv suurseti. Küllast oli Tartusse
umbes viiskümmend versta, kuid see kaugus
minejaid ei kohutanud. Kaks ja kolm ini-

mest vankris, mindi laulupeo eelõhtul teele. Ja mida lähemale jõuti Tartule, seda tihedamaks muutusid minejate read. Tartu juures maantee hommikul vara otse kubises sõidukitest ja pidule tõttajatest.

Korterisse asuti mõnda sissesõiduhoovi, mis oli mõne õllepoea ühenduses. Sissesõiduhoovides olid oma tallid ja kuurialused, kus hoovipoiss tulijad vastu võttis ja hobused, kui nad lahti rakendatud, talli mahutas, mille eest ära minnes tuli väike maks maksta. Õllepoe taga oli hailikult üks suurem tuba või ka mitu, kus tulijad päeval vabal ajal võisid viibida ja öösel magada. Leivakotid olid harilikult kaasa võetud; osteti õllepoest vaid mõni toop õlut, mis tookord enamasti viis kopikat maksis, aga hea ja pehme oli juua. Nüüd niisugust head õlut enam kuski ei leidu.

Teine laulupidu algas koraaliga: „Eks mu kohus tänu teha Jumalale ilma peal.“ Kus na meil veel möödunud laulupeo eel vaieldi kas maksab laulupidu koraaliga alata või ei, ei võinud tookord koraali väljajätmisest juttugi olla. Ja ei võiks sellest nüüdki juttu olla. Koraal on vajaline; suur hulk soovib seda ja seda on siis ka seekord arvesse võetud, mis on väga kiiduväärt.

Rind täis ülevaid tundeid, süda täis rõõmu lahkuti laulupeolt. Oli kuulnud ilusat laulu, oli nähtud mehi, kes samuti Eesti kändust võrsunud, kui nemadki, kuid tõusnud juhtideks, kellele vaadati lugupidamisega ja uhkusega.

Ja seegi laulupidu muutus niiviisi allikaks, millest jänutsejad võisid ammutada rah-

vustunnet ja ülevat elevust. Ühistunne hakkas idusid ajama. Armastus kalli kodumaa vastu leidis loitvust. Saadi aru, et üksikult võib meid murda vaenlane, kes valvel oli (ja praegugi veel valvel on), kuid kimpu seotuna ei jaksa ta teha midagi. Taibati laulu võimu vägevust, mis rahvast oli orjuse ja teo orjuse ajal hoidnud kokku varisemast ja nüüd äratas neis võimsa ühistunde, ühtekuulvuse tunde, neid vaimustas ja ergutas oma põlve parandamisele ja elujärje tõstmisele.

Ei aidanud nüüd enam laulupeo nootidest õpitud lauludest; külla ilmus veel teisigi noote. Hakkas helisema „Kui Kungla rahvas kuldsel a'al“, „Eestimaa, mu isamaa“ ja hulk teisi laule, kuni dr. K. A. Hermann oma „Laulu ja mängu lehega“ lauludele igalpool avas ukсед ja aknad.

Ja vaim, mis laulupeod meie rahva rinda on istutanud, levis ja elab ning õitseb veel praegugi. Kui ongi meie rahvas nüüd iseisivsuse aastate jooksul killustunud parteideks, kes omavahel riius on, ma tahan ometi loota, et kord seegi kardetav aeg möödub ja meie rahva laiema kihid hakkavad taipama, et see kõikide sõda kõikide vastu kord peab lõppema ja üksmeel enesele jälle peab pärima pärja. Üksik kepp on murtav, tuhandete keppide kimpu ei suuda murda keegi.

Meie, lauljad, ei tunne lahkkelisid. Meie ees võib lehvida ainult üks lipp: Eesti sinimustvalge lipp ja selle all meie laulame. Meie laulame ühisele Eesti rahvale, kelle liikmed me oleme; meie laulame demokraatlikule Eesti Vabariigile, oma kallile kodumale!

JUHTKOND.

Demokraatlikus riigis peab riigikaitset kandma rahva üldine usaldus, muidu ei suuda ta oma ülesannet täita. Kui väljõpe rahu ajal sünnib usaldusliku koostöö alusel juhtkonna ja teenistuskohustusliku noorsoo vahel, võib loota, et mobilisatsioon annab võitluskõlvulikke ja kindlaid väeühikuid. Riigikaitsele tuleb seepärast vaadata kui kogu rahva igamehe tähtsaimale asjale, millele igaüks peab pühendama hästi rohkem oma murest ja jõust kui meil nüüd sünnib. Ka kaitseväge juhtkonna suhtes.

Nüüdisaja sõda nõuab igalt üksikult sõdurilt palju algatuse ja teovõimet. Ta peab tegelema lahinguväljal peaaegu kogu aeg kavaliselt ja sihikindlalt ja tema tahe peab seisma kooskõlas juhi tahtega.

See nüüdisaja võitluse laad, mis sunnib igaüksikut meest käituma mitte mehhaaniliselt, vaid tähtsalt osalt iseseisva algatuse alusel, ei tee juhtkonna tööd sugugi kergemaks, nagu meil mõni kord hoopis eksiviisil arvatakse. Otse ümberpöörduvalt, nüüdisaja sõda nõuab juhilt võrratult palju.

Lahinguväljal puudub nüüdisajal korrapäralisus, millel põhjenes endiseil ajal juhtkonna tegevus. Juht sarnleb väliselt täiesti või peaaegu täiesti sõdurile, sest välised juhimärgid on kõrvaldatud või tehtud nii tähelepanematuks, et nad kaovad peaaegu ära. Juht on samuti mudane, räbalais ja näljane, nagu sõdur, kuid ometi peab ta oskama oma autoriteeti alal hoida. On päevselge, et see autoriteet saab siin olla vaid

Marssal vabahärra Carl Gustav Emil Mannerheim.

Sündinud Villnäs 4. juunil 1867. a. Õppis Soome Kadetikoolis 1882—1886, sooritas üliõpilasekatsed 1887 ja lõpetas Peterburis Nikolajevski ratsaväekooli 1889. Astus pärast seda kornetina teenistusse 15. Aleksanderski dragunirüg.; 1899. viidi üle Chevalier-kaardiväe ratsarüg., läkitati hooviministeeriumi kätusse ja hiljem ratsasõidukooli. 1904. viidi üle Nieschinski drag.-rüg., mille koosseisus võttis osa Vene-Jaapani sõjast 1904—1905. Peale sõja lõppu läkitati erilliste ülesannetega Kesk-Aasiasse ja Hiinasse. 1908. määrati 13. ulaanirüg. ülemaks ja 1910. Vene keisri ihukaardiväe ulaanirüg. ülemaks. 1912. a. alates kuulus keisri saatjaskonda. 1914. määrati Varssavi kaardiratsaväe brigaadi ülemaks. Maailmasõjast võttis osa alul brigaadiülemana, siis alates 1915. a. 12. ratsadiviisi ülemana, 1916. Vene-Rumeenia Transylvaania-Karpaatide operatiivgrupi ülemana ja 1917. 6. ratsakorpuse ülemana.

28. jaanuaril 1918. a. astus Soome valgete vägede etteotsa, alustades võidurikast sõjakäiku maa puhastamiseks vaenlastest. Sama aasta mais, pärast Vabadusesõja õnneliku lõppu, loobus ülemjuhataja ametist ja võttis oma peale diplomaatliste suhete korraldamise liitriikidega. 1918—1919 oli Soome riigihoidjaks. Praegu on Kaitsenõukogu esimeheks ja paljude ühingute, seltside, klubide j.n.e. liikmeks ja esimeheks.

Presidendi otsusega 19. 05. 33. suurte isamaaliste teenete eest ülendati ratsaväekindralist Soome Vabariigi esimeseks marssaliks.

Omab peale Soome Vabadusristi suurristi ja Valgeroosi suurristi ketiga paljude välisriikide aumärgid.

psüühilist laadi. Juht vajab nüüdisajal psüühilist jõudu mitmekordselt. Juhi moraalne väärtus on nüüdisaja võitlusis äärmiselt suure, sageli otsustava tähendusega.

Milline on juht, selline on ka väeosa. „Wir verachten die vierte Kompagnie wegen ihres Führers“ — laseb Renn oma raamatus „Krieg“ mehi väga iseloomustavalt öelda.

Ja — „Kus kõneldakse raportides ning sõjapäivikus — kirjutab major P. Holm — mõttetuist taganemisist, väeosist, mis juhtkonnal täiesti käest läinud, seal võib ka ridade vahelt lugeda, et juhatus oli nõrk ja vajab ümberkorraldamist.“

Juhi psüühiline jõud, mis avaldub kindluses ja rahulikkuses igas seisukorras, ka

kõige hullemas, on väeosa võitlusvõime kohta võrratu tähendusega.

Väeosa teeb, mis kästakse, kui kästakse õigel viisil ja väeosa järgneb kuulirahes oma ohvitserile, kui ta teda usaldab.

On tuntud otse pime usaldus, millega järgnesid Karl XII sõdurid oma juhile, sest et tema ise oli alati kindel ja kartmatult rahuline. Tema ei hoidnud iialgi oma nahka, vaid oli alati kõikjal esimene, olgu lahingus kardetaivamas kohas või raskeil talviseil rännakuil. Ja sellisest juhust ei tahtnud, ei saanud mehed maha jääda ning väike ja nõrk rootsi vägi tegi imesid.

Huvitav kuju, mitte kirjaniku väljamõeldus, vaid tüüp, on kapten Stanhope

„Journey's endis.“ Ta on vaid hing, ainult tahe ja kohusetunne ja seepärast on ta, hoo- limata oma noorusest ja isiklikust lõhki- kärjstatud seisukorrast, ainukeseks kindlaks punktiks kompanis, kui saabub kriitiline hetk. Selline on teraskõva siduv aine nüü- disaja väe lahtises massis. Kuid mida enam sellist ainet ja mida kõvem ta on, seda tuge- vam on väe vastupanu jõud.

Kas ei vaja just meie eriti palju sellist teraskõva sidumisainet oma väe juhtkonnas? Tuleb ju meil arvestada oma riikliku julge- oleku kaitsmisel pea alati sattuda samasse seisukorda, milles olid vanad greeklased, kaitses oma iseseisvust idamaa barbarite vastu: üks kümne vastu.

Eestlase head sõjamehe omadused seisa- vad väljaspool kahtlust. Juba 250 aasta eest kirjutas tuntud kroonik Kelch, et eestlane ei anna ses asjas ühelegi rahvale maailmas jä- rele. Hiljem on sedasama tõde mitmelt poolt tunnustatud.

Aga iga rahva keskel on omadusilt mitme- kesiseid inimesi.

Leidub hingeliselt väga tugevaid, kes üheski seisukorras, ka kõige raskemas, nal- jalt alla ei anna ega närve ei kaota. Kuid on nõrkugi, kes tõsise hädaohu hetkel kergesti pea kaotavad. Viimased ei kõlba meie kaitseväge juhtkonda, sest meil peaks iga- mees olema terasest.

Halb on vaid, et sarnased tugevad iseloo- mud leiavad mujalgi hindamist, kus ainelised tingimused kaitseväge omadest paremad.

Oleks ülekohus öelda, et Eesti kaitseväs ei leidu küllaldaselt määral juhte, kes seisa- vad oma isiklike omaduste poolest täiesti enda raske ülesande kõrgusel.

Kuid samuti oleks ülekohus kinnitada, et kõik juhid vastavad sellele nõudele. Ei puudu neidki, kes teenivad ja töötavad ilma tarvilise huvita oma kutse vastu, kes ei tee lihtsalt mitte midagi rohkem, kui nad on just sunnitud tegema, ega näe vähematki vaeva oma kutse teadmiste täiendamiseks ning oma tahtejõu treenerimiseks ja iseloomu tugevnda- miseks.

Ka sünnipärased iseloomu head omadused võivad nõrgeneda, kui nad jäetakse una- rule, ja kel on teatud nõrkused iseloomus, võib neid vähendada peamiselt vastava tree- ninguteel.

Endine president Roosevelt (vanem) ju- tustab, kui ta pidanud hakkama prille kand- ma, mõjunud see hingeliselt temale nii, et ta muutunud füüsiliselt õige araks, aga siis võtnud ta end kokku ja hakanud oma tahtet harjutama, ning Ameerika-Hispaania sõjas Kuubal olid „rough riders“ ja nende

juht kolonel Roosevelt oma julguse poolest üldiselt tuntud.

„Vaene on arg“ — ütles kord üks terav tähelepanija. Kuigi seda ütlust ei saa sõna- sõnalt õigeaks pidada, ei puudu tal ometi oma- jagu alust. Majanduslik kitsikus mõjub in- mesele masendavalt ja halvab tema tööjõudu ning tahtet. Muidugi, kui kitsikus on vaid ajutine ja on küllalt lootust sellest väljapää- semiseks, siis võib ta inimese jõudu tõstagi ja teda suuremale tegevusele kihutada. Aga kestev kitsikus, millest ei nähta väljapääsu, mõjub ikka rusuvalt meeleolule ja nõrgen- dab inimese võimeid.

Eesti rahvas on kehv ja eriti praegusel kitsal ajal ei suuda ta tasuda oma kaitseväge juhtkonnale, nagu väärub selle raske töö. Juhtkond mõistab seisukorda ja kannab aine- lisi raskusi nurinata.

Kuid mis jätab talle halva mulje, on meie seltskonnas laialdane vaade, et ohvitseri ja allohvitseri töö olevat kaunis kerge ja see- pärast ei pidavat tema tasu olema suhteliselt sugugi parem kui vahest kantseleis.

Kõigepealt peab olema Eesti väike kaitse- vägi väljaõppe suhtes eeskujulises sei- sukorras, kus on igamees hea sõdur. See ülesanne nõuab aga, arvesse võttes meie lühi- kest teenistusaega, õpetajailt, ohvitseriilt ja allohvitseriilt, palju oskust, suurt osavust õpetamises ja visa püsivust ning väsimatust. Igatahes, kui tahetakse seda tööd hästi teha, nagu meil vaja, siis ei saa jõupingutuse poo- lest seada tema kõrvale intensiivsematki kantseleitööd.

Edasi, meie väes peaks igaüks mees juht- konnas vastama kõige kõrgemale nõudeile oma alal mitte ainult ettevalmistuse, vaid ka iseloomu omaduste poolest sõja korral, sest meil ei ole kasutada inimmasse, nagu mõnel suurrahval, vaid peame oma lootuse panema igaüksiku, eeskätt aga juhtide tub- liduse ja vastupidavuse peale. See nõue käib loomulikult kõigepealt kaadrijuhtkonna kohta.

Muidugi on väga tähtis, et ka reservjuht- kond koosneks inimesist, kellele võiks väe- üksus võitluse korral täiel usaldusel toetuda, sest meil tuleb ju vaenlase ründe puhul kogu oma jõud välja panna. Selles mõttes ei ole ka reservjuhtkonna loomine vastavalt suuri- maile võitluse nõudeile riikliku julgeoleku säilitamise suhtes kaugeltki ükskõikne asi.

Nõnda siis peaks väejuhtkond koosnema meestest, kes võetud teenistusse põhjaliku valiku järele ning kelle hingelised — mui- dugi ka füüsilised omadused ja moraalne tasapind tagavad, et nad suudavad tarviduse korral osutada suurimat aktiivsust, aga

San.-kindralmajor
Hans Leesment.

Sündinud Pärnu maakonnas, Jäärja vallas, 13. veebruaril 1873. a. Lõpetanud Tartu ülikooli 1900. a. Osa võtnud Maailma- ja Vabadusesõjast. Omab III liigi II järgu Vabaduseristi ja Vabadusesõja mälestusmärgi, I järgu I astme Punase Risti mälestusmärgi ja mitmeid välismaa aumärke. San. kolonel vanusega 25. augustist 1915. a. Kõrgendati sanitar - kindralmajoriks 24. veebruaril s. a.

ilmutada ka nõrkematut vastupidavust.

Kindlasti leidub meie rahva keskel küllalt ainet, mis vastab täiel määral sellele nõudele. Kuid ühtlasi peab rahvas looma olukorra, mis neid omadusi ei lase tarretada ega lämbuda, vaid neid kasvatab ja arendab.

Nagu juba tähendatud, ei ole inimese aineeline kindlustus tähtsusetu tema moraalse jõu alalhoiduks ja arendamiseks. Vaevalt võib, näiteks, saada — välja arvatud erandid — aineliselt väga raskeis tingimuses vaevlevast reservohvitserist sõja korral juht, kes suudab äratada sõdureis sellise usalduse oma juhivõimeisse, et nad järgnevad talle kõikjal pimesi. Aga isegi vähem aineeline kitsikus, kui siin toodud näitena, mõjub inimese hingele rusuvalt ega lase teda alati oma võimeid ning iseloomu häid jooni tarviliselt areneda.

Kui ka tunnistada, et meie rahvas ei suuda nüüdseil oludel väe juhtkonna, ka reservjuhtkonna, seisukorra parandamiseks palju teha, siis ei saa teiselt poolt ometi nõustuda, et ta ei suudaks ka moraalselt palju rohkem head tööd teha kui seni.

Kaitsevägi, ka aega teeniv, on osa rahvast ja ta on tähtsalt osalt selline, nagu rahvas tahab, et ta oleks. Kui rahvas peab oma kaitseväest lugu, kui ta näeb temas tähtsamat tegurit riiklikus julgeolekus, siis tõstab see tunduvalt kaitseväge ise teadvust ja suurendab tema jõudu ning ergutab teda hoolsamale tööle võimaliku täiuse saavutamiseks.

Kui aga kaitseväes tahetakse näha vaid ilmaasjata leivaraiskajat — kõige enam kuulub sellist arvamist mõnes ringkonnas kaitseliidu kohta, mis ei ole ju tegelikult midagi muud kui riigikaitse vabatahtlik korraldis — siis on selge, et niisugune vaade ei tõsta inimese töötaju.

Inimesed, kes meil näevad kõiges, mis sihitud riigikaitse kõvendamisele, vaid militaristliku vaimu kasvatamist, ei tohiks unustada üht asja. Kui Jaapanis kasvatatakse noorsugu juba maast madalast sõjakusele, kui sedasama tehakse mitte palju vähemal mõeldul Venemaal, Saksamaast hoopis kõnelemata, siis on see täiesti midagi muud, kui sedasama tehtaks meil. Seal on suurriigid, kel tugevad agressiivsed püüded, siin

aga väike rahvas, kes ei igatse midagi nii tõsiselt ja õiglaselt kui rahu. Sõda ei tooks temale midagi peale suurte kannatuste. Kuid milline kindlustus on meil olemas, et meid lastakse rahus elada, eriti, kui jätame oma riigikaitse hooletusse ja kardame vaeva ning kulusid tema tõhusamaks tegemiseks!

Taanis tegid sotsialistid mis jaksasid riigikaitse nõrgendamiseks. Nemad asusid seisukohale, mis oleks väärt võtta sellele patent! Kui kaotada kaitsevägi, siis ei ole kellelgi enam põhjust väiksele riigile kalale tungida!

Aga Issanda nuhtlus ei jäänud tulemata. Kui Põhja-Schlesvigi marusakslased hakkasid kõnelema kõval häälel, selle maa ühendamisest Saksamaaga ja Saksamaa marurahvuslased neid tugevasti toetasid, oli taani sotsialistlik valitsus sunnitud tunnistama, et ta

tunneb riigi julgeoleku pärast muret. Esimeseks sammuks valitsusel oli lennuväe kõvendamine. Telliti 30 lennukit, ja mitte venestuslendlehtede pildumiseks saksa „demokraatiale“, vaid ikka päris ilusate plahvataivate pommitide viskamiseks.

Kui tahame jääda vabaks rahvaks ja mitte uuesti langeda võõra ikke alla, siis peame kõigepealt täielikult valmis olema oma vabadustarviduse korral jõuga kaitsma. Esimeseks eelduseks säärasele endakaitsele on — kui ta peab olema tõhus — tugev kaitsevägi, olgugi väike, aga hästi korraldatud ja väljaõpetatud ning moraalselt kõva.

Ilma eeskujulise juhtkonnata on võimatu sellist kaitseväge luua.

Ja ilma seltskonna vastava kaastööta ning toetuseta ei saa meie eeskujulist kaitseväge juhtkonda. H o.

Meie oleme rikkad küll.

Ameeriklastel on mitmekümnekordsed pilvelõhkujad, hiiglasuured tehased, täiuslikum tehnika, terve mander suurte loodusvaradega kahe maailmamere vahel ja lisaks hiiglasuured kapitalid. Nendel on sajad ülikoolid, mis rikkalikult kindlustatud rahadega ja varustatud kõige vajalikuga õppe- ja teaduslikuks tööks ning nendel on kõrge teaduslik tase.

Nendel on ka oma Vabadusesõda ja veel sõda, millele võiks uhke olla iga maailmanurga kodanik — sõda pärisorjade vabastamise eest.

Nendel on Washingtoni, Franklini ja Linkolni nimed, mis hiilgavad heledate tähtedena inimsoo teiste hiilgavate nimede seas.

Ometi jääb ameeriklane milleski rahuldumata, tunneb enesel puuduvat midagi, mis on õieti suure tähtsusega. Mis see on, mis tal puudub, seda ta selgesti ei tea ja ta otsib seda — otsib nagu kodumaaläinud kallist asja, mida võib olla, tal ei ole olnudki. Kuid seda suurema tagaigatsemisega ta otsib. Ja ta on natukene imelik omas otsimises: ta ronib elama ehk magama puuotsa, pühib oma toa põrandat habeme vahulöömise pintsliga jne. Tal peab olema midagi, mis teeks ta silmapaistvaks teiste omasuguste seas — tal peab olema oma „kommet“, muidu pole tal elu, muidu pole ta õige „yanke“. Kui ta pea ei suuda väljamõelda uut „kommetit“, siis katsub ta üle trumbata mõne teise „kommetit“ — läheb „rekordi jahile“: katsub magada

puuoksal tund ehk päev kauem, kui viimane magaja, vahupintsliga tuba puhtaks pühkida kiiremini; kui viimane pintselpühkija jne.

Kuid ka rekordid ei suuda teda rahuldada. Siis ostab ta oma tütrele meheks mõne Euroopa aadlikust või vürstlikust soost noormehe.

*

Kas Eesti ei ole liig väike ja kehv selleks, et olla võrreldud Ameerikaga? Milleks säärase võrdluste otsimine?

Selleks, et vahed oleksid selgemad. On meilgi küllalt arvamusi, mis mõõdavad õnne ainelise rikkuse hulgaga, tarkust — kapitali suurusega, rahvuslikku suurust meetriga, ruutmiilidega, elanikkonna peade miljonitega jne. jne. ja kaebavad Eesti vaesuse, väikuse ja „kitsaste olude“ üle.

On's see õige ja kohus?

Kas nälgida künnemiljonilises linnas on mõnusam kui 10.000 linnas? Kas sitikal raskevoauto ratta all on mõnusam surra, kui hobuse kabja all? Ja kas inimene hiigla linnas ei ole paljas väeti sitikakene, kelle saatus ei puutu ette ei kellelegi? Nägin Peterburis nälginud koera minevat üle tänava: ta pea ripnes alla, jalad liikusid vaevalt, ta taarus näljauimast. Kusagil külas ega alevis pole ma näinud nii nälginud koera: külas ja alevis on koeradki p a r e m i n i arvel, kui inimene suurlinnas.

Peterburis oli 40.000 „pääsukest“, kes kerjasid kopikat kõnniteedel „Kristuse nimel“,

magasid sildade sõrestikkudes, lahtistes linna pissuaarides ehk „Kuumal väljal“ (s. o. väljal, kuhu veeti linna mustus) sõnnikusse kaevatud koobastes. See oli sügaval rahu ajal enne Maailmasõda — „vanal, heal tsaarisaial“.

Sarnaseid asju ei tule ette külas ja väike linnades, kus inimhinged on loendatud mitte üksi statistika büroos, vaid ka üksteise mälus ja südames. Seal leidub inimesel kaastundmust teise vastu ja isegi võõra koera vastu.

Tehnika tunneb mõistet, mida tähendatakse kreeka keelse tähega „siigma“. „Siigma“ sümboliseerib aine sisemist vastupanu jõudu välistele purustamise jõududele, a i n e t u g e v u s t. Kui võtame sama „siigma“ kasutamisele ka ühiskondlikus elus, siis leiame ühiskonna ja surnud aine vahel ühiseid aluseid. „Siigma“ paneb piiri tornide kõrgusele ja silla kaarte pikkusele, ei saa ehitada torne kõrgemaid ja silla kaare pikemaid, kui suudab kanda ehitusmaterjalide tugevus — tema molekulite külgetõmbe jõud. Siigma paneb piiri ka kogukondlike ja ühiskondlike üksuste suurusele: ei saa olla riiki ega ühiskonda suuremat, kui lubab siigma — kodaniku mentaliteet ja riiklik mõtlemine. Suurriikides ja suurlinnades on see teissugune, inimeste kaastundmine teistele on nõrgem, kui väikerahvaste juures ja väikestes kogukondades.

Nagu torni alused murenevad liivaks ja tuhaks torni raskuse all, kui torni kõrgus tõuseb üle siigma, nii suurlinnades ja suurriikides rahva alumised kihid murenevad „pättideks“ riigi (linna) välismõõtelise suurusel all ja riiki tabab katastroof, kui ta välismõõteliselt on ületanud oma „siigma“ — ühiskonda, kodanike kaastundmise üksteisele.

Nii hukkus tsaristlik Vene riik, sest ühiskonda asemele oli tekkinud palju vaenu kodanikkonna kihistute ja riigi üksikute osade vahel. See „siigma“, mille alusel see maailma riik tekkis, ei suutnud enam kanda teda. Nii hukkusid ka eelmised maailma riigid, niipalju, kui neid tunneb dokumenteeritud ajalugu.

Nii on tasakaal suure ja väikse vahel: suurrahvas ja suurriik on võimeline saavutama suuri väliseid effekte: ta suudab ehitada pilvelõhkujaid, hiiglavabrikuid, hiiglakahureid ja dreathnoute, välja panna ka miljoni lisi armeesid. Aga ta ei suuda ligindada ini-

mesi üksteisele, ei suuda nendes kasvatada kodaniku kohusetunnet, sest inimesed jäävad üksteisele liialt kaugele.

Ka meie oleme arvuliselt kasvanud juba liig suureks rahvaks selleks, et iga kodanik suudaks isiklikult tunda teisi ja kaasa elada temaga. Isegi Tallinn on selleks liig suur. Meie näeme ja kuuleme, kuidas tekivad vastolud, umbusaldus üksteise vastu ja inimene ei küsi enam: „Mis õigusega ma süüdistan ja kahtlustan teisi? Kas on selleks alust? Kas teine linna teises tänava servas ei mõtle sama halvasti minust?“

Meile on vaja paika ja aega, mis meid lähendaks üksteisele, kus meie saaksime vaistust ja rõõmu üksteisest, kus kasvaks meie usaldus üksteise vastu — meie rahvuslik ühistunne, kaasatundmine üksteisele, millisel alusel kasvab ka riiklik mõtlemine ja muud head asjad.

Esimestest laulupidudest hakates on meie laulupeod olnud selleks pühaks paigaks, selleks religiooseks toiminguks, kus eestlane hakkas tundma oma ühtekuuluvust, kus ta taipas, et meie oleme üks rahvas — rahvus. Ja laulupidudel leidis ta kinnitust oma õigusele olla rahvas ja jääda püsima sellena, leidis kinnitust oma usule oma rahvusliku tuleviku sisse ja ammutas jõudu võidelda selle eest.

Ja siis ta teadis, et ta on ajalooline rahvas, kellel ei tarvitse osta muinsusi ega aadlikku verd, sest ta ise on aadlik.

Kas see, mis meil on, ehk ongi see, mida ameeriklane otsib rahunusega, nagu kaduma läinud kallist asja, mida tal, võib olla, ei ole olnudki, sest ta pole ajalooline rahvas, vaid uustulnuk rahvaste peres. Võib olla, ameeriklased suudaksid kokku ajada laulupeo poolmiljonilise lauljate arvuga, kuid kas too laulupidu muutub rahvuslikuks religiooseks toiminguks — rahvuslikuks hiisimiseks? Vaevalt, sest ameeriklastele see ei saa tuua „ärkamist“, sest nad pole veel suikunud. Nende hiiglalaulupidu jääks vaid hiiglakontsertiks.

Kui nõustute minuga, siis nõustute ka selles, et on tasakaal ka meie ja ameeriklaste rikkuse vahel: meie pole sugugi nii vaesed ja kehvad, meil on rikkus, mille eest ameeriklane nõustuks maksma väga palju, kui need oleksid ostetavad.

Kustas.

Millal pühitseda meie rahvuspüha.

On kerkinud üles küsimus, kas rahvuspüha 24. veebr. asemel mitte pühitseda suvel, kui rohkem sobivamal ajal. Üliõpilaskond pooldab jätta rahvuspühana endiselt 24. veebruar. Ka ajakiri „Sõdur“ on küsimust valgustanud, soovitades rahvuspühana 19. mai, kuna 24. veebr. kui tõsine riigipüha alale jääks. Küsimuse algatajad on aga esitanud 15. juuni, kui Vabariigi põhiseaduse vastuvõtu päeva.

Kindlasti on veel teisigi arvamusi, mida pole veel avalikkuse ette toodud.

Enne kui üht või teist ettepanekut lähemalt vaadelda, peatuksime üksikute tähelepanu väärivate momentide juures meie iseseisvuse teostamise teel.

Vene Ajutise Valitsuse otsuse põhjal 12. apr. 1917 sai Eesti rahvas õiguse ajutise koduse omavalitsuse loomiseks. Kasutades saadud õigust, astus 14. juulil 1917 Tallinnas Toompeal Kubermangu lossi valges saalis kokku Eesti rahva esitus — Maanõukogu (Maapäev).

Esimesena pidas tervituskõne Eesti kubermangu komissar J. Poska, öeldes järgmist:

„Tänasest päevast algab meie kodumaa elus ja ajaloo üks tähtis ajajärk. Uks, mis sadade aastate jooksul seitsme pitseri taga meie ees kinni seisis, on täna lahti läinud ja terve rahva esitus astus temast sisse, et maa valitsemist oma kätte võtta.“

Järgmisena asus juhataja kohale kõige vanem maanõunik hra Lasn, kes üles kutsus koosolijaid laulma „Mu isamaa mu õnn ja rõõm“.

Viimaseks, ühtlasi suuremaks ja tähtsamaks Maapäeva töökoosolekuks enne tema enamlaste poolt laiali ajamist kujunes 1917. a. 28. novembri koosolek, kus võeti vastu järgmised otsused:

1) Rahvaste enesemääramise põhimõtet aluseks võttes, otsustab Maanõukogu riikliku korra äramääramiseks, demokraatliku võimu loomiseks Eestimaal ja teiste küsimuste otsustamiseks Eesti Asutav Kogu kokku kutsuda.

2) Eesti Maanõukogu tunnistab enese Eestimaa ainsaks kõrgemaks võimukandjaks (Minu sõrendus. R—ch), kelle määruste ja korralduste järele Eestimaal kõikidel tuleb käia, kuni Maanõukogu poolt demokraatliku valimisseaduse põhjal viibimata kokku-

kutsutav Eesti Asutav Kogu kokku astub, et Eestimaa riiklikku korda kindlaks määrates maal lõplikku seadusandlust ja valitsuslikku võimu luua.

Prof. Piip oma mälestusis *) ütleb järgmist:

„Need kaks Maanõukogu otsust on meie iseseisvuse juriidiline nurgakivi, mil Eesti end Venest lahku lüües suveräänse rahvana teiste rahvaste peresse astus.“

Algas teine ajajärk. Vene Ajutiselt Valitsuselt saadud õigused tallati enamlaste poolt jalge alla, Maanõukogu aeti laiali. Tegutsema jäi Eesti Maapäeva Vanemate nõukogu, kes 19. veebr. 1918 Päästekomitee lõi ja 24. veebr. 1918 avaldas manifesti kõigile Eestimaa rahvastele, kuulutades Eestimaa iseseisvaks demokraatlikuks Vabariigiks. Samal 24. veebr. 1918 moodustas Päästekomitee Ajutise Valitsuse.

Kolmas ajajärk algas 11. nov. 1918, mil Ajutine Valitsus alustas oma katkestatud tegevust ja 28. novembril samal aastal algas meie rahva suurim ajalooline sündmus — Vabadusesõda.

23. apr. 1919 astus kokku Asutav Kogu ja ligi kuu aega hiljem, 19. mail, avaldas ta „Eesti Asutava Kogu seletuse Eesti riiklikust iseseisvusest ja rippumatusest.“ Nimetatud seletuses Asutav Kogu kuulutas, et kõik eelpoolnimetatud tähtpäevadel vastuvõetud otsused „avaldavad Eesti rahva kindlat ümberlökkamata tahet“ ja et „24. veebr. 1918. a. katkes lõplikult riiklik side Eesti Vaabariigi ja Venemaa vahel.“

15. juunil 1919. a. võttis Asutav Kogu kolmandamal lugemisel vastu meil praegu maksvusel oleva põhiseaduse.

Vaadeldes ülalkirjeldatud sündmusi rahvuspüha seisukohalt, ei saa neid kõiki lugeda üheväärseiks.

Rahvuspüha peaks endas kajastama kõiki rahva tahte ja eluavalalduse nähteid, mis on viinud meid iseseisvusele. Rahvuspühal peaks minevik ja olevik leidma ühise keele, ühise hingelise väljendusvormi elamustele, mis kannud edasi meie omariikluse õilist mõtet. Kus kogu rahvas leiaks tahte ja kohusetunde kinnitust edaspidiseks võitluseks iseseisvuse eest.

Kas on selliseks päevaks 15. juuni 1919?

*) Iseseisvuse tuleku päevilt, lk. 42.

Vaevalt küll. Sel päeval, ligikaudu 14 aastat tagasi, võeti Asutava Kogu poolt meie praegune põhiseadus vastu, mida juba käesoleva aasta juunikuul muuta taheti. Kui rahvuspühana võtaksime põhiseaduse vastuvõtmise päeva, siis meie rahvuspüha pühitsemise päev muutuks iga uue põhiseaduse muutmisega, sest pole normaalne pühitseda rahvuspühana muudetud põhiseaduse vastuvõtmise päeva, mis tunduks nagu maksvusel oleva põhiseaduse ignoreerimisena.

Kuid 19. mai 1919? Asutav Kogu oma seletuses Eesti riiklikust iseseisvusest ja rippumatusest sel päeval ei annud midagi uut. Ta vaid kinnitas astunud samme ja tunnistas need Eesti rahva seisukohalt õigeks.

Milline oleks see päev, mis vääriks jäädvustamist rahvuspühana?

Pühade küsimust on arutatud Vabariigi Valitsuses juba 27. jaan. 1919, kus haridusminister tegi ettepaneku E. Vabariigi pühadeks kuulutada 28. nov. ja 24. veebr. Tol korral otsustati riiklike pühade määramine jätta Asutava Kogu hoolde, kuid mälestada 24. veebr. 12. veebr. 1919 võttis Ajutine Valitsus otsuse vastu — Vabariigi väljakuulutamise päevaks lugeda 24. veebruar, — mis Asutav Kogu oma 19. mai seletusega ka kinnitas.

Sellelega on 24. veebr. riiklik püha, mida mälestame kui päeva, mil lõplikult katkes side Eesti ja Venemaa vahel.

Suurt iseteadvust ja poliitilist küpsust on Eesti rahvas avaldanud oma esindajate suu läbi Maapäeval 28. nov. 1917, mil rahva iseseisvustahet avaldus selgesti. Väljendades prof. Piibu sõnadega: „Sel päeval koondusid riigi kolm algelementi — kõrgem võim teatud territooriumil oleva rahva kohta, ja samal päeval (28. nov. 1917) sündis ka eesti riik.“ *)

Aasta hiljem, 28. nov. 1918, algas E. Vabadusesõda, seega 28. nov. on kahekordselt tähtis päev:

- Eesti Maanõukogu tunnistas enese Eestimaa ainsaks kõrgemaks võimukandjaks (1917);
- algas Vabadusesõda (1918).

Need sündmused on küllalt kaaluvad, et 28. november oleks meie rahvuspühaks.

Ka aastaaja mõttes on 28. nov. pühitsemine täiesti sobiv, kuna maal ollakse sügisese lõikusega lõpul, ja noorsugu on koonduanud oma õppetegevuse juure. Novembrikuu lõpupäevade ilmastik on meile kui põhjamaisele rahvale täiesti vastuvõetav suuremate rahvamasside liikumapanemiseks.

R—ch.

*) Iseseisvuse tuleku päevilt, lk. 42.

Üks huvitav dokument eesti kaitseväge loomispäivilt.

Käesoleva aasta õilmekuu 23.—25. päevani ärapeetavast X üldlaulupeost kui vaba rahva uhkest meelsuse avaldusest võtab osa ka meie kaitseväge, saates laulupeole oma esindajaid laulu- ja muusikakoorede ja korrapidajate näol. Algaval laulupeol võime ise veenduda selles, kuidas rahvuslikus laulus avaldub pidulikult see ürgside, mis on ühendanud eesti rahva liikmeid rahvuseks aastasajandite ja võib olla aastatuhandete jooksul. Laul lohutab ja lepib, ühendab ja ühendab, temas väljendub meie rahvusliku religiooni võimsus.

Selle sideme tähtsust on ära tunnud ka meie rahvusliku kaitseväge loojad-juhivad juba 16 aasta eest ja püüdnud teda võimendada kui ühte olulisemat tegurit kaitseväge seemise liituvuse saavutamiseks.

Kuna vene sõjavägi 1917. aastal oli ümber sündimas „keisri, usu ja isamaa

eest“ (vene rahva ja Venemaa eest) võitlevast armeest kommunistliku vägivalla kaitsevägeks, siis samal ajal alles loomisel olev Eesti vägi korrastas ennast innukalt oma rahva ja kodumaa kaitseks. Vene sõjaväest kodumaale tulles tõid meie sõjamehed kaasa patriotismi kõrval paraku ka tubli annuse „vene vaimu“, revolutsiooni joovastuses lõkkele lõõnud internatsionalitismi näol. See ei olnud kokkukõlas meie rahvuslike püüetega. Seesuguse kahjuliku joovastuse hävitamise alal oli siis meie rahvusliku kaitseväge loojatel ees palju raske, kuid õnnistusküllast tööd, et loodav sõjavägi võiks saada tõeliseks eesti rahva ja maa kaitsevägeks.

Nüüd, üldlaulupeo puhul, järgnegu Vabadusesõja arhiivist sõnasõnaline ärakiri ajaloolisest dokumendist, mis näitab, kuidas hindas rahvusliku laulu tähtsust sõja-

väes üks vanemaid eesti väeosajuhte, 8000-mehelise eesti tagavarapataljoni ülem kolonel Jaak Rosenbaum. Olgu tähendatud, et tulisehingeline eesti rahvuslane kolonel J. Rosenbaum saksa okupatsioonijaaja alul Venemaale läinud, sattus Solovki vangilaagrisse, kus suri tiisikusse Vabaduse sõja ajal. Dokument on järgmine:

PÄEVAKASK

Eesti jalaväe tagavarapataljonile

Nr. 50.

6. novembril 1917. a.

Tartu.

§ 17.

Armsad sõbrad! Kui ma kasarmu ruumides olen käinud, siis on mind alati üks nähtus imestanud; ta võib olla kõrvaline ja mitte nii tähtis, kuid lähemalt vaadates selgub, et ta suurema tähelepaneku vääriks on.

Asi on järgmine. Kui meie pataljoni ruumidesse lähed, teiste sõnadega Eesti sõjaväe ruumidesse, siis on niisugune tunne, nagu ei saaks mingisugust vahet teha, kas siin Eesti või Vene sõjavägi asub. Ei kuule peagu kunagi seda, mis ühte teisest eraldaks. See peatumärk on meie rahvuslikud Eesti laulud. Sõbrad,

mispärast teie ei laula? Keda teie häbenete? Või olete teie, piltlikult öeldes, kodumaalt kaugel elades harjunud kandma särki pükste peal ja häbenete nüüd laulda kodulaulu? Või ei usu teie veel, et teie nüüd kodus olete ja mitte kusagil võõra rahva juures. Ka kaugel elades peate oma kodumaad meele tuletama ja seda kodu kujutavad meile kõige paremini meie oma rahva laulud. Teie teate ju, et meie rahvas palju laulab. Lauldakse karjas käies, lauldakse pidudel, lauldakse kirikus ja lauluga saadetakse meid lõpuks mulda. Laul — see on pidulik keel ja seda pidulikku keelt on meie muinasusu järele meile laulujumal Vanemuine ise õpetanud. Laul tõstab meeleolu ja puhastab inimese hinge, ajab ära mure, viha ja kadeduse. Head inimesed laulavad alati, laulu põlgavad ainult need, kellel on kuri ja paha südametunnistus. Ma olen ainult kaks korda teie juures laulu kuulnud, kuid need olid internatsionaali — rahvusvahelise hümni helid. Ma ei ole aga kunagi kuulnud, et teie oleks laulnud oma rahvuslikku hümni „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“, teie, kes te olete oma rahvuse paremad esitajad. Minu soov on sellepärast, sõbrad: laulge meie oma laulusid; kui teie neid põlgate, siis põlgate teie oma kodumaad ja rahvust. Kuid ilma kodumaata inimesed on õnnatumad ja mannetumad inimesed.

Alla kirjutanud: Pataljoni ülem

Polkovnik Rosenbaum.

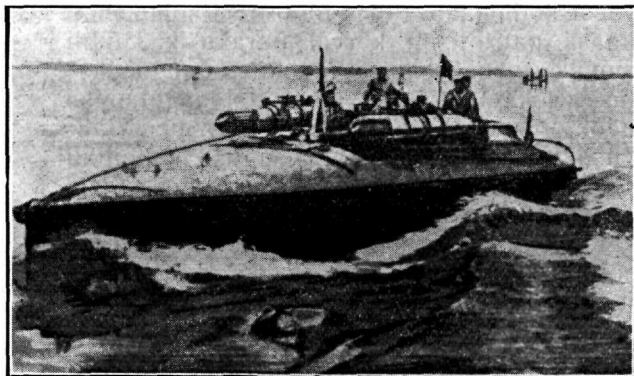
C. M. B. paatide lahingtegevusest.

Nüüd kus meie kaitselaevastiku täiendamise küsimus uute lahingüksustega on üles tõstetud, paljudel „Sõduri“ lugejatel võiks ehk kerkida küsimus, millised lahingomadused on allveelaevadel ja kiirsõitjatel torpeedo-mootorpaatidel (C.M.B. paadid), milliseid esmajoones loetakse tarvilikuks meie merejõudude moderniseerimiseks (vt. „Sõduri“ s. a. nr. nr. 21—23, lhk. 676), ja kas need merekaitsse vahendid on väärt suuri rahasummasid, mis nende eest tuleb välja anda.

„Sõduri“ eelmiste aastakäkide numbreid lehitsedes leiame kaunis põhjalikke andmeid selle küsimuse selgitamiseks, eriti mis puutub allvee-

laevadesse. C. M. B. paatide osa Maailmasõja merelahingutes on käsitletud vähemas ulatuses ja sedagi peamiselt Baltimere sõjateatri oludes. Kuid samal ajal C. M. B. paadid on edukalt töötanud ka teistel meredel, nagu näiteks Maailmasõja ajal Adriatikas itaallaste M.A.S. („motoscafo antisommergibile silurante“) Austria-Ungari laevastiku vastu. Toome siin mõned näited sellest tegevusest.

Maailmasõja ajal Itaalia sõjalaevastikus oli kasutamisel kaks tüüpi M.A.S. Neist esimehe (vt. M. A. S. 21), veeväljasurvega ligikaudu kümnekond tonni, oli mõeldud eeskätt teotsemiseks allveelaevade vastu rannavetes, kus lainetus on väiksem, kuid tarbekorral suutis ka võidelda pealveelaevadega torpeedode abil, milliseid temale oli ette nähtud kaks tükki. Selle viimase ülesande täitmist võimaldasid temale võrdlemisi väike kogu, suur liikumise kiirus ja elektrimootorid akkumulaatoritega, mis lubasid temale hiilida torpeedo laskmiseks kärata ning tähelepanu äratamata vaenlase laeva lähedusse. Elektrimootoreid kasutati harilikult ainult märgi lähedusse jõudes. Tegelikud sõjakogemused pärastpoole näitasid, et seda tüüpi M.A.S. saab edukalt kasutada veel rannavalves, vesilennukite eskorteerimiseks, miinide otsimiseks ja raadiogoniomeetrite jaamade poolt kindlaks tehtud vastase allveelaevade hävitamiseks. Teine tüüp (vt. M. A. S. Elco) oli veeväljasurvega ümargusel 40 tonni; ta oli seega kogult suurem, omas suurema tegevusraadiuse, kuid liikumiskiiruselt jäi tunduvalt maha esimesest tüübist. Ta oli mõel-

„M. A. S. 21“. Võttis osa Premuda operatsioonist.

dud peamiselt võitluseks vaenlase allveelaevadega, milliseks otstarbeks oli varustatud suur-tükiga ja vastavate pommidega.

1915. a. Maailmasõtta astudes Itaalia otsustas suurendada oma M.A.S.-de arvu 422 peale, seal hulgas 183 raskemat tüüpi. Seda kava ei suudetud siiski täita täiel määral, kuna sõja lõpul 1918. a. Itaalia merejõudude juhatuse käsutada oli kõigest 232 M.A.S., 2800 ohvitseri ja sõduriga. Need jõud olid grupeeritud Ülem- ja Alam-Adriatika, Ülem-Jonia, Ida- ja Lääne-Sit-siilia, Ülem- ja Keskmise-Tirreni, Toskana arhi-pelaagi, Tripoli, Bengasi, Garda, Rodose ja õppe flotiliiateks.

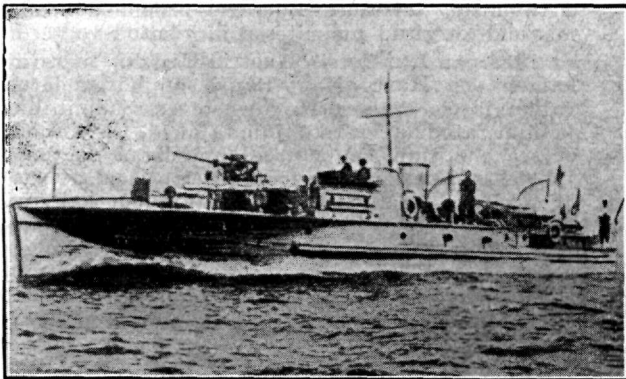
M.A.S.-de lahingtegevus algas 1916. aastal Alam-Adriatikas, kus itaallased võtsid ette rea edukaid kallaletunge austria-ungarlaste valdami-sel olevate Durazzo ja San Giovanni di Medua sadamatele. Esimene neist toetus 6./7. juuni ööl Durazzole miinilaevade toetusel. Et hoida mootoreid, M.A.S. 5 ja 7 bukseeriti miinilaevadelt sadama lähedusse; pärast lahtivarpimist mõlemad paadid panid mootorid käima, tungisid ööpimeduses sadamasse, lasksid siin põhja ühe suure vastase laeva ja väljusid pärast seda vigastamatult sadamast. 13. juunil toimus samasugune rünnak San Giovanni di Meduale, kuid ilma reaalse tagajärgedeta, sest et sadamas ei leidunud torpedeerimist väärivaid laevu. 25./26. juuni ööl toimus uus retk Durazzole; kuigi austerlased olid valvel, valgustades sadamat helgi-heitjatega ja avades suurtükitule, läks Itaalia M.A.S. korda ka seekord lasta põhja ühe vastase laeva (Seraievo). 6./7. novembri ööl ette-võetud rünnak ebaõnnestus; austerlased olid vahepeal sulgenud sadama tōketega, mis ei lubanud M.A.S. läheneda sadamas asuvatele laevadele parajale laskekaugusele ja paatidelt väljalastud torpedod läksid märgist mööda.

Novembri alul itaallaste õhuluure tegi kind-laks, et mõned Pola's asuvatest austria-ungarlaste sõjalaevadest on sisemiselt reidilt viidud üle ankrusse Canale di Fasana'sse, mis oli sissetungimise vastu kaitstud tugevate palkidest moodustatud tōketega. Itaallased otsustasid atakeerida neid laevu M.A.S.-ga, kelledele üks vastava sissesea-dega miinilaev pidi valmistama tōketest läbi-pääsu. Kavatsatud ettevõtte toetus 2./3. novembri ööl. Pärast seda, kui miinilaeval (9 P.N.) oli korda läinud vastasele tähelepanematult läheneda tōkkele ja selle teatava sügavuseni vee alla suruda, tormas M.A.S. 20 kanalisse ja laskis mõnesaja meetri kauguselt soomuslaeva „Marsi“ pihta 2 torpedot, mis olid küll hästi sihitud, kuid tegelikult ei tabanud märki, kuna see oli kaitstud torpedovastaste võrkudega („rete parasilure“). Pärast seda M.A.S. 20 väljus kahju saamata sadamast.

1917. a. dislokeeriti Trieste sadamasse soomus-laevad „Wien“ ja „Budapest“, kavatsedes neid ühes teiste vähemate laevadega ära kasutada oma maavägede edasitungimiseks mere poolt. Itaallaste katsed atakeerida neid M.A.S.-ga ööpimeduse kätte all Trieste sadamas ei õnnestanud. Soodsam juhuseleks avanes, kui mõlemad ülalnimetatud lahingulaevad miinilaevade saatel 17. novembril suundusid Triestist merele ülesan-dega pommitada merelt itaallaste positsiooni Pia-ve jões Regia Marinast kuni Cortellazzoni. Kaks M.A.S. ründasid Austria laevastikku Cortellaz-zo lähedal torpedodega. Kuigi pihitamisi ei olnud, avaldas selline hulljulge itaallaste kiir-

sõitjate torpedo-mootorpaatide kallaletung päe-vaavalges austerlaste soomuslaevadele nii sügavat muljet, et laevastik loobus Piave positsioonide pommitamise ülesandest ja suundus kiiresti tagasi Trieste. Järgmiste nädalate vältusel laevastik tuli küll uuesti mitu korda merele, kuid hoius lähemast Itaalia rannikule.

Et hoida austerlasi põnevuses ja takistada neid ette võtmast dessantoperatsiooni Itaalia rannikule, Piave positsioonide seljataha, otsustasid

M. A. S. „Elco“.

itaallased rünnata Austria sõjalaevastikku Triestis. 9./10. detsembri ööl miinilaevadest saadetu M.A.S. 9 ja 13 lähenesid Triestile, udu katte all tegid lähikäigu sadamat sulguvates tōketes, lähenesid ettevaatlikult laevastiku ankrukohale ja ründasid torpedodega soomuslaevu „Wien“ ja „Budapest“. Neist esimene sai pihta ja vajus kiiresti põhja. Mõlemad M.A.S. pääsesid tervelt minema. Austria laevastik püüdis küll näidata, et niisugune raske löök pole avaldanud mõju tema moraalile, suundus 19. detsembril merele ja pommitas isegi Cortellazzot, kuid 22. detsembril oli sunnitud pöörama tagasi Pola'sse selleks, et jääda sinna passiivselt ankrusse kuni sõja lõpuaastani.

1918. aastal M.A.S.-de operatsioonid jätku-vad. Itaallastele oli teatavaks saanud, et osa Austria-Ungari sõja- ja kaubalaevadest on ankrus Buccaris ja Porto Re's Fiume lähedal. Otsustati neid rünnata. See ülesanne polnud kerge, kuna mõlemad ülalnimetatud ankrukohad asuvad sügaval lahe sees, umbes 40 km lahtisest merest, ja neile pääseb juure saartevahelist kitsast kanalit mööda, mis oli vastase hästi korraldatud vaatluse ja suurtükitule all. M.A.S. elektrimootorite akkumulaatorid ei olnud arvestatud nii suure sõidukaugusega (edasi-tagasi 80 km) ja tuli kasutada osaliselt mürasünnitavaid plahvatus-mootoreid, mispärast oli karta, et ei lähe korda saavutada ootamatust. Kõige raskemana aga esines asjaolu, et suure kauguse tõttu, mis nõuab palju aega retke sooritamiseks, vastane jõuab tõubuda, koguda jõude ja M.A.S. tagasi liikumise tee kinni panna; seepärast osutus tarvilikuks toetada paate suurema hulga miinilaevadega. Lõpuks tuli arvestada veel ilmastikku, kuid selle kohta polnud võimalik koguda täpsamaid andmeid, kuna M.A.S.-de tegevuskoht asus vastase territooriumil. Kõike neid asjaolu-sid tuli tõsiselt kaaluda ning arvesse võtta tegevuskava koostamisel. 10./11. veebruari ööl

M.A.S. 94, 95 ja 96, olles bukseeritud miinilaevadelt Cherso saareni, hakkasid siit k. 2200 liikuma Buccari suunas, ilma et vastane oleks neid avastanud. Jõudnud takistamatult pärale, nad ründasid torpeedodega ankrusseisvaid laevu; pihutamisi siiski ei olnud, nagu arvatakse, torpeedoaparaatide rikete pärast. Tagasiteel M.A.S. sattusid vastase püssitule alla, mis neile aga ei sünnitanud kahju. Selle retke, mida kahtlemata tuleb lugeda väga julgeks ettevõtteks, muuseas tegi kaasa tuntud itaalia kirjanik Gabriele d'Annunzio, levitades Buccaris proklamatsioone, mis olid korgitud pudelitesse ja visatud vette.

1918. a. 1. märtsil Austria-Ungari mereväe kapten von Hartzy-Bánya oli kõrgendatud valiku järele erakordsete teenete eest admiraliks ja nimetatud laevastiku juhatajaks. Oli arvata, et see energiline ja suure lahingustaažiga noor juht ei lepi passiivse äraootamisega vaenlase vastu tõketega suletud ja rannapatareidelt kaitstud sõjasadamates, vaid katsub viia laevastiku merele ning üle minna aktiivsele tegevusele. Kõigepealt oli arvata, et austerlased püüavad avada itaallastelt suletud Otranto väina ja niiviisi luua ühendust Vahemeres, eriti aga Cattarole baseerivate saksa allveelaevadega, seda enam, et see ülesanne oli siiski võrdlemisi hõlpsasti teostatav, kuna Itaalia laevastiku peajõud olid seotud teistel mere sõjateatritel.

Nii tõepoolest juhtuski. Laevastiku juhtimise üle võtnud admiral Hartzy asus kohe suure saladuse katte all Otranto operatsiooni kava koostamisele. See töö vältas mitu kuud ja jõudis lõpule juuni aluks. Operatsioon, mille teostamine oli määratud 11. juuni peale, pidi läbi viidama järgmiselt:

- a) üks kahest luurelaevast ja kolmest traalerist koosnev grupp sai ülesandeks atakeerida kanalit kaitsvaid vastase liikuvaid jõude, kuna teine kahest luure- ja neljast torpeedolaevast koosnev laevastiku grupp pidi samal ajal pommitama Otrantot;
- b) kaheksa allveelaeva seati valvele Brindisi ette, et takistada seal asuvatele vastase jõududele liikuda merele; seejuures üks allveelaevadest pidi asetama miinid teele, mida laevad harilikult kasutavad sadamast väljumiseks;
- d) kolm allveelaeva suunati valvele Valona ette;
- e) nelikümmend vesilennukit said ülesandeks energiliselt pommitada Brindisit, Valonat, Otrantot ja luurata Alam-Adriatikat kuni Corfuni;
- g) mõned suuremad liinilaevad, eskorteeritud igaüks 4 kuni 5 allveelaevast, pidid asuma gruppideks kolmnurgas: Cattaro—Durazzo—Brindisi ja valmis olema astuma lahingusse itaalia pealveelaevadega, kui need peaksid liikuma merele Valonast või Brindisist.

Neli suuremat liinilaeva olid strateegilise varuna esitsa jäätud Pola'sse ja pärastpoole pidid liikuma Alam-Adriatikasse. Neist „Viribus

Unitis“ ja „Prinz Eugen“ liikusid 8. juuni õhtul merele kuna „Tegethoff“ ja „Szent Istvan“ järgnesid neile hiljem k. 2300 aegu olles peetud kinni masina rikke pärast viimasel laeval.

Samal ööl kaks itaallaste M. A. S. (15 ja 21) olid saanud käsu ühes kahe torpeedolaevaga Anconast toimetada luuret Austria rannal Premuda saarestikus Gruizza kalju ja Selve saare vahelistes vetes, jäädes sinna järgmise päeva koidikuni. Paadid pärast luure toimetamist ranna läheduses suundusid k. 0200 aegu Selve kanalist merele, et ühineda neid seal ootavate miinilaevadega.

K. 0315 mõlemad M. A. S. märkasid silmapiiril suitsu, mis kõige andmete järele andis tunnistust austerlaste pealvee sõjalaevade lähedalolust. Kuna ühes sellega olukord oli kujunev niisuguseks, et võimatu oli taanduda, siis otsustas M. A. S. rühma juht (Rizzo) ise atakeerida vastast, selleks kasutades videvikku enne päikese tõusu. Selle otsuse täitmiseks M. A. S. võtsid kursi vastase laevastiku suunas. Lähenedes viimasele nad märkasid, et on tegemist kahe austerlaste suurema liinilaevaga, mis ümbritsetud kümnekonnast allveelaevast — liikusid kagu suunas Otranto väina poole. Kiirelt otsustades komandant Rizzo juhtis oma M. A. S. (15) täiel käigul eesliikuvana liinilaeva ja teda konvoerivate allveelaevade vahele ja laskis liinilaeva pihta kaks torpeedot. Mõlemad torpeedod tabasid märki ja lõhkesid. Selle tagajärjel vastase laev, mis osutus uuemat tüüpi lahingulaevaks, „Szent Istvaniks“, vajus küljeli ning paari tunni pärast läks põhja. Samal ajal itaalia M. A. S. (21) ründas teist austerlaste soomuslaeva („Tegethoff“), sünnitamata sellele kahju. Pärast rünnaku sooritamist mõlemad M. A. S. jõudsid vigastamatult oma baasidesse tagasi.

„Szent Istvani“ põhjalaskmine mõjus Austria laevastiku koosseisu moraalile vapustavalt. Juhatus loobus Otranto operatsiooni lõpuleviimisest, laevad tõmmati Pola'sse tagasi, kuhu nad jäid ankrusse kuni sõja lõpuni.

M. A. S. lahingutegevus Ülem-Adriatikas jätkus sellele vaatamata, kusjuures austerlastel oli suuri kahjusid. Tõsisemaks neist oli liinilaeva „Viribus Unitis“ kaotus, milline lasti M. A. S.-de poolt põhja Pola sadamas ööl 31. okt.—1. novembril, vaatamata sellele, et sadam oli suletud mitmekordsete tõketega. M. A. S. tegevus Alam-Adriatikas oli samuti edukas, kuna selle tõttu oli paraliiseritud austerlaste tegevus, eriti Durazzo, San Giovanni di Medua, Cattaro ja Antivari piirkonnas.

Seega Itaalia M. A. S.-d olid hiilgavalt täitnud nende peale pandud ülesanded ning täiel määral õigustanud oma olemasolu. Selles ei või kahelda, kui silmas pidades, milline rahaline väärtus on igaühel kolmest nende poolt põhja lastud austerlaste soomuslaevast, kõnelemata veel sellele seltsivast suurest moraali alandavast mõjust, mida niisugused kaotused avaldasid Austria-Ungari merejõudude võitlusvõimele.

Andmeid: I nostri „M. A. S.“ nella grande Guerra. E. e. N. 1930. a. kv. 4. V. K-ts.

Märkmeid kesk- ja kutsekoolide kevadisest riigikaitsealisest õppusest.

Praegu riigikaitse õpetust ja kasvatust teostatakse kõigis kesk- ja neis kutse- ja täienduskoolides, milles õppekursus vältab 2 aastat ja kus on vähemalt 12 meesõpilast.

Riigikaitsealisi õppusi teostatakse kahel erineval perioodil: talvel à 1 tund õppenädala kohta ja kevadel kaheksal riigikaitsealise õppuse eripäeval. Kevadistest õppustest võtavad osa vanemad õpilased ja nimelt kesk- koolide III—VI klass ja kutsekoolide II ja III klass.

teotesid Kaitseväge staabi VI osakonna ülemalt saadud suusõnaliste juhiste kohaselt.

Kevadised eripäevade õppused on praktilise iseloomuga välisõppused, kus õpilastele kätte harjutatakse vajalikke oskusi peamiselt nendel aladel, mille kätteõpetamine talvisel perioodil on kas seotud suurte raskustega või hoopis võimatu.

Kevadised õppused on üldiselt produktiivsemad kui talvised õppused, sest kevadel on õpilased kaheksa päeva järjest õppustel,

Pilte koolide kevadiselt riigikaitsealiselt õppuselt.

Käesoleval kevadel riigikaitsealistest õppustest võttis osa 3640 õpilast. Iga riigikaitse õpetuse instruktori õppepiirkonna õpilased moodustasid õppepataljoni, mis jagunes noorema, keskmise ja vanema kursuse kompaniteks. Pataljoni ülema funktsioone täitis riigikaitse õpetuse instruktor, kuna kompani-, rühma- ja jaoulemate ülesanded lasusid kaitseväest abijõududena instruktoreite käsutusse läkitatud ohvitseride, allohvitseride ja aspirantide peal. Abijõude andis kaitseväge sel määral, et iga 10—12 õpilase kohta tuli üks instruktor, mis võimaldas õppusi läbi viia väikestes õppegruppides ja küllaldase viljakusega.

Kaitseväge staap korraldas ja jälgis õppetööd piirkondade juhtide kaudu, kes

kuna talvel õppus teostub nii ütelda „tilkhaaval“ — kas nädalas üks tund, üle nädala kaks tundi või kuus neli tundi korraga, üle pikema vaheaja, kus juba eelmistel tundidel läbivõetud aine muu koolitöö kõrval teataval määral ununeb. Kevadiste õppuste produktiivsust tõstab ka see asjaolu, et siis on võimalik töötada väikeste õppegruppidega (10—12 õpilast), kuna talvel paljudes koolides õppegrupid koosnevad 25-st ja isegi rohkem õpilasest (Tapa ühisgüm. I kl. — 31; Jäneda põllutöökooli I kl. — 38 õpilast). On loomulik, et nii suurte gruppidega töötades individuaalne joon õppetöös ka praktiliste õppeainete õpetamisel teostamist ei leia.

Meil paljud kesk- ja kutsekoolid töötavad väga kitsastes oludes ruumide mõttes, mis ei jäta omakord mõju avaldamata riigikaitsele õppuse edukusele. Kevadel, kus töötatakse peamiselt väljas kaitseväe õppeväljadel, on olud palju lahedamad. Samuti kaitseväe poolt antavad riiklikud õppevahendid aitavad tõsta õppetöö edukust kevadel.

Talvine ja kevadine töö riigikaitse õpetuse alal koolides, vaatamata mõningatele raskendavatele asjaoludele, annab siiski tõhusaid tulemusi. Seda näitavad küllalt selgesti õppuste lõpul korraldatud koolidevahelised võistlused laskmises, granaadiviskes ja spordi alal. Käesoleval kevadel 50 m laskmises väiksekaliibrilistest püssidest esikohale tulnud kooli (Tartu linna kommerts-gümnaasium) meeskond saavutas 70,33 punkti kolmest põhiasendist (lamades — 5, põlvelt — 3 ja püsti — 2 lasku) lastud kümnelasuliste seeriatega. Teisele ja kolmandale kohale tulnud koolide meeskonnad saavutasid võrdse tulemuse — 67,4 punkti. 25 m laskmises esikohale tuli Põltsamaa tööstuskool 69,5 punktiga. Viies kohale jäänud kooli keskmine oli 65,36 punkti, mis näitab veel küllaldaselt häid tulemusi noorte kohta ja võrdlemisi ühtlast taset koolides laskmises. Koolides esikohtadele tulnud meeskondade tulemused on täiel määral võrreldavad kaitseväe paremate üksuste saavutistega.

Parim individuaalne tagajärg oli 82 punkti 100 võimalikust. Kevadistest võistlustest

osavõtnud 650 õpilasest 75 õpilast saavutasid 75 punkti ja rohkem; alla 50 punkti lasksid ainult üksikud.

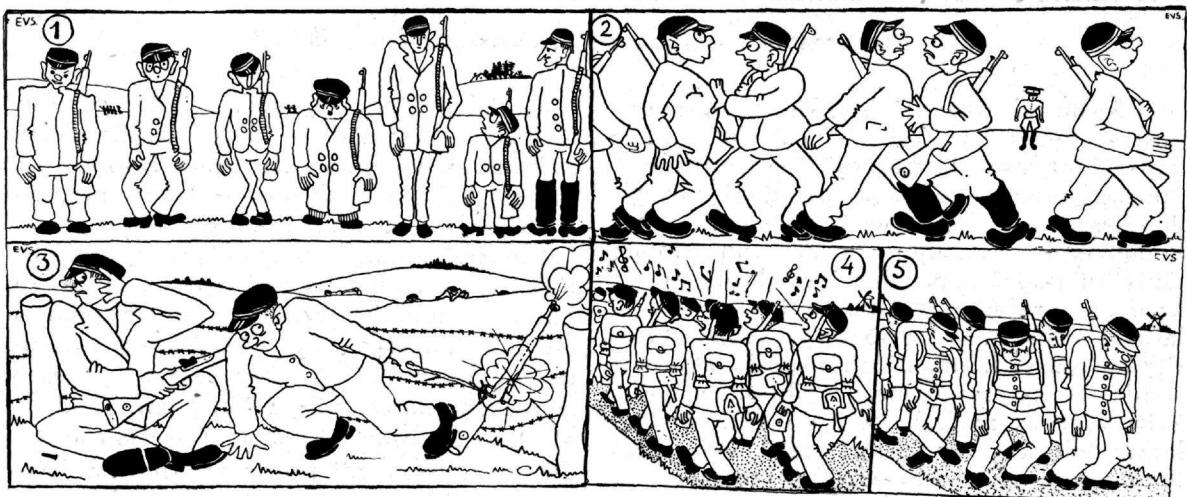
Tulemuste peale ei jätnud mõju avaldamata ka see asjaolu, et õpilased ei lase mitte oma silma järgi jooksma seatud püssiga, vaid mitmekesi ühest ja samast püssist. Võistlustel oli näha palju ilusaid kuulikobaraid, mis ei olnud sattunud märgi keskele, vaid asetsesid kuskil märklehe serval.

Üllatavalt head on ka granaadi täpsusviske tulemused. Viskamine sündis 16, 23 ja 30 m kaugusele 5×6 m läbimõõduga nelinurkade pihta, millede suuremate silmade andvate süvendite mõõted olid 2×5 m. Maksimaalne punktide arv, mida võis kuue viskega saavutada, oli 52. Esikohale tulnud kooli meeskonna keskmine oli 47,5; neljandale kohale tulnud kooli meeskond viskas veel keskmiselt 42,3 punkti. Need saavutused näitavad küllaldaselt häid ja võrdlemisi ühtlasi tulemusi.

Teatejooksus 4×100 m esikohale tulnud kooli meeskond näitas aega 45,0 sek., mis on lähedane Eesti esindusmeeskonna jooksuajale, kes 1930. a. näitas aega 43,6 sek.

Õpilaskond suhtus tööle heatahtlikult ja oli seda suurema innuga õppuste juures, mida noorematesse klassidesse nemad kuulsid; vanemate klasside õpilaste huvi rohkemal määral näis koondunud olevat laskealale ja lahingõppele; teised õppealad näivad neid vähem huvitavat. Kuivõrt innuga õpilased riigikaitse õppusest osa võtavad, näitab see, et ka need õpilased, kes

Meeleolulisi joonistusi õppustest osavõtnuilt kooliõpilasilt endilt.

1. Valvel! 2. Käskluse järel — ümber pöörd! 3. Vastane nähtaval — tulid! 4. Noorem kursus rännakule minnes ja — 5. rännakult tulles.

kooliarstide poolt olid õppustest vastastatud, omal soovil tulid ikkagi õppustele ja tegid kaasa kõik need õppused, mida võimaldas nende tervislik seisukord. See näitab, et riigikaitse mõte on tõsiselt haaranud meie noori ja vabadusesõjaaegne vaim elab edasi meie koolinoorsoos.

Riigikaitse õppuse kava keskkoolides vastab üldiselt praeguse noorte kursuse kava, välja arvatud automaatrelvad, mida koolides ei käsitleta, ning keskkooli lõpetanud noormees kahekolmenädalase kordamiskursuse järele peaks suutma edukalt sooritada reamehe katse. Kutsekoolide õppekava ulatuselt on lühem.

Üldiselt peab ütleva, et riigikaitse õppus koolides aitab palju kaasa meie kaitseväge väljaõppe teostamisel ja eriti hõlbusab meie reservjuhtkonna ettevalmistuse küsimuse lahendamist järjest lüheneva teenistusaja juures. Riigikaitse õppuse läbi teinud koolinoorte koondamisega erikompagnitesse või erirühmadesse väeosades on võimalik nendega teostada õppusi erikava järgi, mis lühendab nende üldist ettevalmistuse aega, võrreldes sõjalisi eelõppusi mitte saanud noortega, ja võimaldab nendega põhjalikumalt läbi võtta õppeüksuste kursuse, mis kahtlemata tõstab meie reservjuhtide kvaliteeti.

M. H.

Soomusrongide kahevõitlus Loode lahingus

21. juunil 1919. aastal.

Sõjategevusest meie vastu Võnnu lahingus võttis osa ka landesväeri soomusrong. Viimase juht, endise Saksa armee kapten H. Vagner, kirjeldab Loode lahingut järgnevalt:

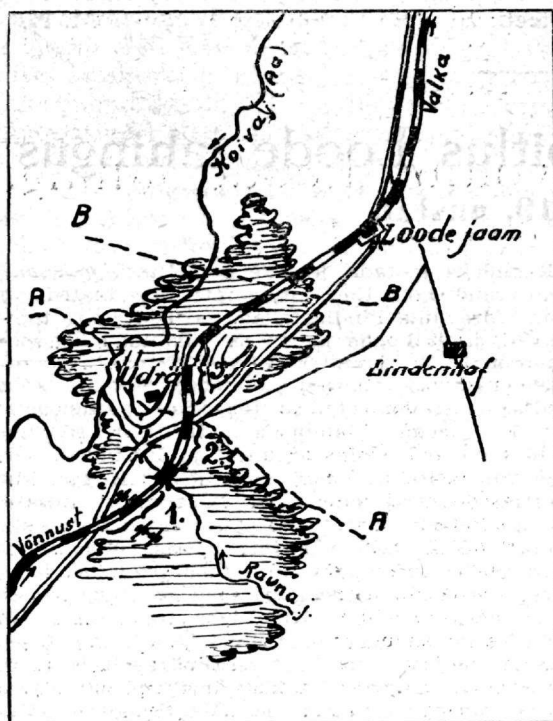
„Saksa VI reservkorpus Liibavis 1919. a. mais kasutas edukalt soomusronge võitluseks enamlaste vastu. Kuna raudtee põhjapool Riia oli Vene roopalaiusega, ei olnud võimalik neid ronge seal kasutada. Et soomusrongide vääruslikust abist mitte ilma jääda, ehitasid sakslased Riias soomusrongi. Vagunite soomus koosnes kahest raud paralleelseinast, mille vahe täidetud liivaga. Soomusvagunite laed olid kaetud raudplaatidega. Esimene soomusvagun — Eestitüübiline — oli relvastatud 1916. a. 75 mm väli-suurtükiga (tulistas vaguni lahtisest otsast) ja kahe raskekuulipildujaga. Tagumine soomusvagun oli relvastatud ühe 35 mm Grusoni automaatsuurtükiga, mis võimaldas tulistamist 360°, kahe raskekuulipildujaga ja ühe kerge miinipildujaga. Peale selle iga soomusvaguni kohta oli veel üks kergekuulipilduja.

16. juunil sai rong valmis ja veel samal päeval sõitis Võnnu. Vaheerahu tõttu valitses väerindel vaikus. Baltlased ja eestlased vaidlesid selle üle, kellele pidi jääma Valga. Kuni 20. õhtuni maksis inglise komisjoni poolt kindlaksmääratud vaheerahu Koivajõe ja Raunajõe joonel. Neid päivi kasutasime meie meeskonna väljaõpetamiseks, peale selle tegime laskeharjutusi ja moondasime rongi, kattes teda 3—4 m kõrgete puudega, sest ümbruses olev maastik oli suuremalt osalt metsane. Ka tegime rongiga väljasõituseid ja uurisime maastikku siinpool Rauna jõge. 20. juunil oli Võnnus asuvas staabis käsikude väljajagamine, mille põhjal 25. juunil kästi pealetungile asuda. Ülesandeks oli läänegrupile Lemsalu vallutamise, meile — idagrupil — Volmari vallutamise. Kell 0300—0500-ni oli suurtükile ettevalmistus, kuna kell 0500 oli kästus Koivast ja Raunest üle minna. Meie lõigus asusid kaks kaugetule patareid, kelle ülesandeks oli tulistada Loode jaama, Volmari jaama ja linna ümber olevaid teid ja sildu. Soomusrongile tehti

ülesandeks toetada jalaväge pealetungi mõlemal pool raudteed. Eestlaste kohta olid teated, et nad Udra küla kindlustavad, varusid juure tõmbavad, ja et Loode jaama on jõudnud kaks soomusrongi. 21. juunil kell 0300 Võnnus kuulsime meie patareide esimesi paukusi; sõitsime kohe välja. Viiekilomeetrilise tee kuni positsioonini nr. 1 (skeemil klambriga märgitud), sõitsime lahingkorras. Kuigi orgudest ja lohkudest kerkis udu, sõitsime siiski „suitsuta”. Kohad, kus eestlased võisid meid näha, läbibistime mürata. Rongi katteks kinnitatud puud olid siin suureks abiks. Kell 0430 jõudsim positsioonile nr. 1, kus asusid kaks patareid. Juba poolteise tunni kestel saatsid nad reeglipäraselt paug paugu järele märkide pihta. Kuid juba tund aega olid nad ka ise vaenlase suurtüki tule all. Eestlased lasksid neljast suurtükist reeglipäraselt ja suure täpsusega, vaheldamisi, üks järjekord paremasse teine vasakusse patareisse. Vasakpoolses patareis olid juba kaotused inimestes, kuna laske-moona tagavara oli õhku lennanud. Kuid patareid tulevõime selle all ei kannatanud, kuna eestlased raudtee tammi, mida nad küll näha võisid, tule alla ei võtnud, võis sellest järeldada, et nad meie rongi seisukohta veel ei märganud. Osa rongi komandost asus kohe kõrvaldama takistusi, mida pioneerid vaenlase soomusrongide vastu olid ehitanud. Selle ülesandega ootas meid pioneerihvitser, kes juhtis tee puhastamistööd ja kellele oli teada miinide asukoht ja lahtivõetud roopad. Poole tunni pärast oli tee sillani vaba. Eemalt kuuldus kõva püssi- ja kuulipildujate tuli; kell oli juba 0500 ning jalavägi a s u s k a l l a l e t u n g i l e.

Meie ei kavatsenud koos jalaväega kallale tungida, kuid olime sõiduvalmis, et tarvilikul silmapilgul jalaväge abistada. Töö raudtee tammi oli eestlaste tähelepanu siiski oma peale tõmbanud, sest varsti hakkasid nad meid oma neljast suurtükist järjekordadega tulistama. Esimene järjekord langes 100 m rongi ette ja purustas ühe roopa. Sõitsime tabatud kohale, jätsime sinna remontkomando ühes tagavararoopaga ja

sõitsime jälle tagasi. Lühikese ajaga oli tee parandatud. Komando peale võetud, liikusime jälle edasi. Järgmised kümme järjekorda ei sünnitanud teele hädaohutlikke rikkeid, kuna rong kaitses end manöövriga. Iga järjekorra järele muutisime oma seisukohta 100 kuni 200 meetri võrra. Alles üksteistkümnes või kaksteistkümnes järjekord saavutas kaks tabamist, mille parandamine nõudis umbes 20 minutit. — Kell 0630: Jalavägi oli A—A joonele jõudnud ja ei suutnud enam edasi. Udra püsis kindlasti ja valitses maa-ala Koivajõe ja raudtee vahel. Liikumas olev patareid, kes oli määratud paremale tiivale, ei saanud Lindenhofi teed kasutada, kuna see oli vastase tule piirkonnas. Metsaäärde positsioonile asumisel kandis patareid suuri kaotusi.

Kell 0635 lükkasime kontrollvaguni üle Rauna silla ja binoklitega jälgisime tema jooksu. Ta liikus peaaegu kuni Udrast kirdepool oleva raudtee käänakuni, ning hakkas siis kiiremini ja kiiremini tagasi veerema; siinpool Raunat võtsime ta jälle vastu. Raudtee oli vaba. Kell 0645 liikusime poole käiguga lahingpositsioonile nr. 2. 500 m kauguselt avasime tule Udra pihta. Meil oli õnne ainult niipalju, et suurtükk, mille laskevõime külgedele oli piiratud, võis ulatuda ainult Udra lõunaservale. Saatsime esialgul küla pihta paar süütegranaati, mille tagajärjel juba kahe minuti pärast kattis paks must suits kuivanud õigkatuseid; veel mõni minut, ja läbi väävlilolase suitsu tõusid punased tulekeeled taeva poole. Nüüd saatsime külla mõned granaadid. Vaatlusvõimalused olid viletsad, märgiks oli ainult põlev küla. Selle põhjaküljel tekkis järsku elavus. Alul ühekaupa, siis gruppidega ja trobikondadena tõmbasid end eestlased metsaservale. Meie kiirtulesuurtükk ja mõlemad vasakud rasked kuulipildujad algasid tööd ja tulistasid Udra ja metsaserva vahelist ala. Eestlaste tagane-

mine muutus põgenemiseks. Kell 0705 tõmbas rong punase lipu üles, mis oli märgiks jalaväele kallaletungiks. Kergesti jõudis jalavägi metsaservale, kuhu lamama jäi eestlaste teise kaitseliini ees. Lähida maa tõttu baltlaste ja eestlaste vahel ei olnud võimalik tulistada üle peade, kuna lahingpositsioonilt nr. 3 esimene suurtükk ei pöördunud niipalju vasakule, et võimalik oleks olnud eestlasi tiivalt tule alla võtta. Võisime ainult kahe kuulipildujaga ja kiirtulesuurtükiga töötada. Kuni meie selliselt olukorda kaalusime, saime eestlastelt läänepoolt granaadituld. See tuli muutus lähematel silmapilkudel ennenägemata tugevaks. 100 m ümbruses tõusis üks mullasammas teise järele. Esimene vagun sai juba teisel minutil pihta mürsuga, mis osa laekattest minema pühkis. Tagumisest vagunist lendasid laiali tagavararööpad. Suitsu ja tolm sees võisime ainult niipalju kindlaks teha, et tee meie taga oli mitmest kohast tabatud. Meie ees oli tee vaba. Nii siis edasi! Lahingpositsioonil nr. 3 võisime vähe vabamalt hinge tõmmata. Kiirtule suurtükk hakkas kohe tööle, tulistades 100—400 m distantsilt piki eestlaste positsiooni metsa veerel. Algul ühekaupa, siis gruppidega jätsid eestlased maha oma seisukohad. Meie mõlemad r.-kuulipildujad ja välisuurtükk algasid meie ees asuva metsa tulistamist, kuhu meie jalaväe osad sisse murdsid. Lõpetasime tule. Vaenlase patareid, mis mõne minuti eest meid tulega üle külvas, vaikus. Ta võis olla taandumisel, et pääseda meie jalaväe eest, kes terves löigus oli edasitungimisel. Meie taga jätkas eelpool nimetatud patareid liikumist Lindenhofi poole. Soomusrong oma tegevusega avas temale tee.

Et värsket õhku muretseda, astusime vagunitest välja ja vaatasingime neid väljastpoolt. Mitmest kohast seinte vahelt imitses liiva. Augud said kinni topitud, esimese vaguni kate korda seatud, kuna veduri soomusele, millel ka nii mõnigi auk, ei saanud meie aidata. Tõsiselt vigastusi rongil siiski ei olnud. Raudtee lahingpositsioonil nr. 2 sai parandatud: rööpad olid neljast kohast tabatud. Kell 0900 otsustasime välja sõita Udrast kirdepool olevale raudtee käänakule, mis ühtlasi oli viimane Lõode jaama eel. Sõitsime üsna käänaku ligi ja asusime vaatlusele. Paremal oli meie seisukoht kaetud künkaga, mille taga võis märgata kerget kerkivat suitsuvine. Seal, sügavas raudteestüvendis oli arvatavasti Eesti soomusrong. Oma ebasoodsa asukoha tõttu ei olnud tal kordki võimalust toetada oma jalaväge, ilma et tema tuli ei oleks kahju sünnitanud oma meestele. Sel momendil kui meie üle Rauna silla sõitsime, oli tal arvatavasti kavatsus käänaku tagant välja tulla; meie varasem tegevusse astumine nähtavasti takistas seda.

Meile oli tähtis eestlaste soomusrongi minema kihutada, et Lõode teed vabaks teha. Meile kõige hädaohutum oleks olnud kerge-miinipildujast tule avamine. Kaugus selleks oli küllalt väike ja omaduste tõttu võis miinipilduja tagajärjekalt teesüvendisse tulistada. Kartsimine ainult seda, et mürsuga rongi tabamisel võisime selle lõpulikult purustada ning tee Lõodesse oleks mitmeks tunniks kinni olnud. Puhates veidi aega, otsustasime eestlaste soomusrongile kallaletungida ning seadsime end selleks valmis. Vastase soomusrong seisus umbes 200—300 meetrit teiselpool käänakut. Tulistada võis üksi välisuurtükk, mille asetasingime täiesti horisontaalasendisse, et olla samal kõrgusel, nagu Eesti soomusrongi esimene suurtükk. Laadisime. Üks

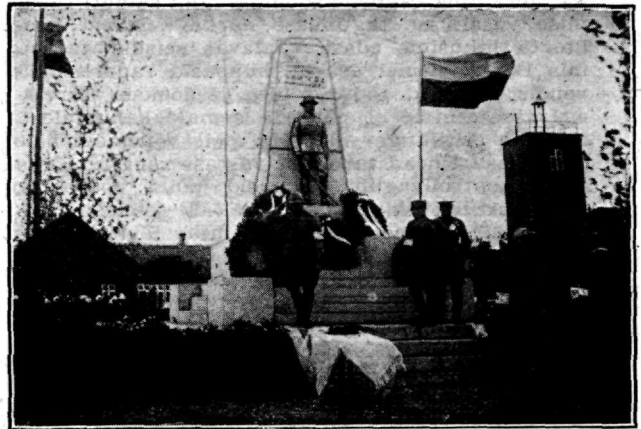
Vabadusesõja langenuite mälestussamba avamine Saardes (Kilingi-Nõmmes) 5. juunil s. a.

Teisel suvistepühäl, 5. juunil, avati pidulikult Saarde kihelkonna Vabadusesõjas langenute mälestussammas. Kell 1200:ks oli kaetud samba juure rivistatud kaitseliidu osad, kohalikud vabadusesõjalased ja tule-
tõrje. Rahvast oli murruna. Samba vabastas kattedest Vabariigi Valitsuse esindaja kindral Jonson, kaitseliidu aupaukude saatel. Vaimuliku talituse samba juures pidasid Saarde koguduse õpetaja Torrim ja preester Samon Pärnust.

Sambale asetati hulk pärgi. Esimesena asetati pärja Vabariigi Valitsuse nimel kindral Jonson, siis Pärnu maavalitsuse poolt maavalitsuse esimees Markson, 6. üksiku jalaväepataljoni poolt kol. leitn. A. Lõhmus, 9. üksiku jalaväepataljoni poolt kolonel V. Trossi. Olgu tähendatud, et Vabadusesõjas langes 6. polgus — 17 ja 9. polgus — 14 Saarde kihelkonna meest. Edasi järgnesid pärjad Pärnu malevalt, Tallinna Vabadusesõjalaste Liidult, Pärnu Vabadusesõjalaste Liidult ja teistelt.

Lõpukõne samba avamisel pidas mälestussamba komitee esimees Mägi.

Samba avamine lõppes organisatsioonide paraadimarsiga, mille vastu võttis kindral Jonson. Sellele järgnesid koosviibimine, kõnekoosolek ja peoõhtu.

Saarde Vabadusesõja mälestussamba avamine 05.06.1933.
Kolonel Lõhmus pärja asetamas.

Sammas kujutab enesest hallist graniidist obeliski kombineeritud soklil, samba esiküljel asub metallist sõdurikuju. Obeliski ülemisel osal pealkiri: Vabadusesõjas langenuid Saarde kangelastele. Soklil langenuite nimed. Sammas on valmistatud kujur Starkopfi kavandi järele ja on maksnud 5.000 krooni.

mees hoidis tõmbenööri, valmis iga silmapilk tule avamiseks, teine asus sihtimisabinõude juures, et veel viimasel momendil õiget sihti anda — nii liikumise käänakule... Välgukiirusel selgus olukord: meie ees 200 meetri kaugusel vastase soomusrong, selle taga eemal paistsid Loode jaama valged müürid. Kaks mürsku — ja kaks tabamist — see näitas, et eestlased ootasid meid. Granaat vihises piki meie rongi ja puuris künkasse. Eesti soomusrongi esimene vagun sai kergesti pihta. Veel kord vastastiku tulevahetus 200 m distantstilt. Eestlased eksisid ka seekord külgsuunas. Meie mürsk tabab vedurit masinisti asukohas. Tulistades kaob Eesti soomusrong täie auruga. Tema neljas mürsk tabab roobast 10 m meie rongi ees. Enne kui meie suutsime kolmanda paugu anda, märkasime läbi kaugeneva suitsu kolme tulekeelt: Loode jaamas seisid teine Eesti soomusrong kahe suurtükiga. Meie esimene kontrollvagun sai raskesti vigastada. Sarnases olukorras puudus meil igasugune võimalus tee parandamiseks ja seepärast tõmbusime tagasi käänaku taha. Duell rongide vahel oli kestnud vaevalt minuti. Vee puudusel sõitsime Võnnu tagasi. Komando ühes tagavararööbastele jäi maha, ülesandega teisel pool käänakut purustatud roobas vahetada.

Patareide seisukohas peeti meie rong kinni. Vasak patareil oli juba oma seisukoha maha jät-
nud: ta laaditi rongile teisele väerinnale saatmi-

seks. Parem patareil tulistas ühe suurtükiga, sest toru lõhkemine maksis temal kaks suurtükki, 18 inimele ja hulk lahingmoona. Võtsime haavatud rongile ja lubasime patareile täiendust ja laskemoona tuua. Võnnus võtsime rongile küttematerjali, vett, laskemoona, ka patareile, mille juure jõudsime kell 1115. Palusin patareil ülemat tulistada Loode jaama, mida ka lubati. Lahingmoon patareile üle antud, sõitsime tuntud teekäänakule, kus meid ootas lahinglõigu juht. Ta teatas meile, et tema lõigus jalavägi on jõudnud juba B—B joonele, kuid läänegrupp on tagasi löödud ja eestlased on edasitungiga juba teel Lemsalust Ramotzkisse. Kuna sel teatel kinnitus puudus, käskis lõigu juht soomusrongil edasi Loode jaama poole tungida.

Remontkomando oli vahepeal, moondades end osavasti puu okstega, purustatud roopa vahetanud; tee Loode jaama oli vaba. Seal seisid kolm Eesti soomusrongi kolme suurtükiga. Kuna kaugus raudtee käänaku ja Loode jaama vahel oli 2 km ja meie paremini tulistasime kui eestlased, ei olnud edasilükkumine liiga hädasohtlik. Täie auruga sõitsime käänakule; paks suits jäi müürina seisma raudtee süvendisse ning kitsendas vastase vaatlust. Niipea, kui jõudsime sirgele teele, ning Loode jaam jälle silmapiirile tõusis, tabasid kolm granaati meie rongi. Meie tuli ei ulatanud. Lühendasime distantse rongi lähene-
misega ning mürsud hakkasid paremini kukku-

ma. Suurtükide arvu tasakaalustamiseks kiirendasime oma tuld viimase võimaluseni. Eestlased ei jäänud võlgu. Teise soomusvaguni puuris läbi granaat, mis viimaks raudtee tammis lõhkes. Mõlemad esimesed kontrollvagunid said ka pihta ning esimene soomusvagun samuti tabamise vasakusse tagumisse nurka. Sellest hoolimata liikusime edasi. Jalaväe seisukohtadest, mis B—B joonel asusid, hüppasid raudtee süvendist mitmed sõdurid üles ja jooksid kõrvalasuvasse metsa, et pääseda eemale kahurtulest, mis siin eriti tugev oli. Ka meie võisime tähele panna paari head tabamist vastase rongile. Kaks Eesti kontrollvagunit lamasid põiki roobastel, üks suurtükk vaikus ajuti. B—B joonele jõudmisel sai vastane tugevasti pihta: teisest suurtükivagunist tõusis üles tule- ja suitsusammas, mis kattis rongi tiheda pilvena. Oma rõõmuks võisime meie tähele panna, et meie suurtükitulele seltsis raskepatarei tuli, mis oli juhitud Loode jaama pihta. Kaugus meie ja vastase vahel oli juba vähenenud 400—500 meetrini. Eestlased tulistasid kahest torust väga elavalt. Üks granaat lõhkes otsekohe meie veduri juures, teine temast vähe kaugemal. Mõlemad tabamised leidsid aset peaaegu samal ajal. Samal silmapilgul olid meie soomusvagunid ja terve teesüvend valge tulise auru all. Vedur oli saanud pihta! Meeskond avas aknad, et saada õhku; ei puudunud palju paanikast. Masinist andis rongile tagasikäigu. Kuna aur meie seisukoha oma alla mattis, ja eestlased meid ei näinud, võisime takistamata käänaku taha pääseda ning saadud vigastusi lähemalt järele vaadata. Kolmest au-

gust voolas vesi. Puupulgad olid esimeseks abiks. Kaks veduri katlatoru oli läbipuuritud, sealte voolas vahetpidamata auru. Masinist tegi mõned hädapäralisemad parandused, kuna meie soomusvagunid järele vaatamise. Seitse minutit võitlust ja seitse tabamist! Lõigu juhataja, kes meie lahingut oli pealt vaadanud, kiitis meid, kuid kahjuks pidi meile teatama, et toodud ohver oli asjata: varem saadud teade läänegrupi kohta oli leidnud kinnitust. Sõitsime tagasi Võnnu, et sealses depoos rongi jälle korda seada.

Võnnu jaam kubises relvadeta sõduritest. Neid tuli igast küljest ja kõik soovisid ära sõita; haavatud ja jooksikud. Kell 1800 oli meie rong jälle lahingvalmis. Kutsuti jälle lahingusse. Mõni kilomeeter Võnnust põhjapool ootas meid sama lahinglõigu juht. Teesid täitsid taganevad väeosad. Lahinglõigu juht teatas, et kogu parem tiib Lindenhofi ja Rauna vahel on sissepiiratud, puudub side nii üleval kui ka all. Videvik hakkas juba lähenema, kui meie veel ühe kflomeetri maad edasi sõitsime ja siis tagasi liikudes hakkasime sildu purustama. Tagasisõidul nägime jälle meile tuttavat lahinglõigu juhti, kes teatas, et soomusrongi pikisilmi Võnnu tagasi oodatakse, sest seal olevat alanud rüüstamised. Sõitsime Võnnu tagasi. Koiva ja Raunajõe kallastel saime eestlastelt tugevat suurtükitud. Ka teed olid kõik suurtükitule all, millest taanduvad kolonnid tunduvalt kaotusi kandisid."

Oleks väga huvitav ja tarvilik, et Loode lahingust osa võtnud meie soomusronglasi lahingukäiku omalt poolt iseloomustaks. —i.

Ilmus „Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele“.

527+XVI lk. heal paberil (tekstiruut 10×15 cm), 463 illustratsiooni; lisad: tähtsamad taktikalised tingmargid ja Eesti Vabariigi kaart. Kv. st. VI osakonna väljaanne.

Hind nägusaa köites: tellides kuni 1. aug. 1933. a. Kr. 1.75, hiljem Kr. 2.—.

Käsiraamatu koostamisele asuti 1930. a. detsembris. Esialgse kava järgi pidi raamat valmima riigikaitse õpetuse instruktorite laialdase kaastöö viljana: määrati 12 instruktorit, kes 1. maiks 1931. a. pidid läbi töötama ja redigeerima rea teemasid, mida nad ise selleks valisid. Nii viisi kogutud materjali pidi lõplikult läbi vaatama ja redigeerima vastav komisjon. Kui aga ülalmainitud tähtsajaks esialgsed käsikirjad kokku tulid, siis selgus, et neid ei saa kasutada; mitte ainult seepärast, et nad sisult polnud küpsed, keeleliselt ning redaktsiooniliselt puudulikud, vaid peamiselt seetõttu, et samal ajal olid koostamisel või ümbertöötamisel esmajärgulise tähtsusega eeskirjad: Lahingueeskiri, Pioneerieeskiri, Jalaväe-eeskiri I osa, Laske-eeskiri I vihk. Seepärast käsiraamatu koostamise töö lasus vaid üksikutele autoritel, kes selles töös kontakti pidasid valmivate uute eeskir-

jadega. Et käsiraamat välja anda 1933/34. õppeaasta aluks, ei võidud ootama jääda Laske-eeskirja I vihu uue väljaande ilmumist küll aga on laskeasjanduse teemade läbitöötamisel käsitletud selle eeskirja uue väljaande projekti.

Õppematerjal on raamatus süstematiseeritud alljärgnevalt (sisukord lühendatud kujul).

Esimene jagu.

ÜLDISED MÕISTED.

I. Vaenuliste kokkupõrgete põhjused ja iselaad.

1. Kodu. 2. Kodumaa. Riik. 3. Ühiskondlik ja riiklik julgeolek. 4. Sõda ja rahu. 5. Võitlus ja võitlusabinõud. Võitlus ja võitlusetahe. Võitlusviisid. Juht ja alluvad. Koostöö. Edu võitluses. Võitlusabinõud.

II. Tähtsamad järgud eestlaste võitlustes oma olemasolu eest kuni Maailmasõjani.

1. Muistsete eestlaste sõjaline kultuur. 2. Muistne vabadusevõitlus. 3. Harju vabadusevõitlus 1343 („Jüriöö“). 4. Talupoegade vastuhakkamised. 5. Eestlaste rahvuslik ärkamine.

III. Eesti Vabadusesõda 1918.—1920. a. Koolinoorsugu Vabadusesõjas.

1. Eesti iseseisvuse mõtte arenemine ja teostamine 1917—1918. a. 2. Eesti rahvusväeosad. 3. Saksa okupatsioon. 4. Eesti Vabadusesõda. 5. Koolinoorsugu Vabadusesõjas.

IV. Meie riigikaitse ja kaitsejõud.

1. Kaitsevägi. 2. Kaitseliit.

V. Meie nähtamatud vaenlased.

1. Meie riigikord ja selle vastased. 2. 1924. a. 1. detsembri sündmused.

VI. Meie riigi välise julgeoleku alused.

1. Suhted naaberriikidega. 2. Rahvasteliit ja Lääne-Euroopa suurriigid.

VII. Kodaniku üldkohused riigikaitse alal.

1. Rahuajal. 2. Sõjaajal.

Teine jagu.

TEADMUSI KAITSEVÄE SISEKORRA, VAHITEENISTUSE JA DISTSIPLIINI ALALT.

VIII. Sisekord kaitseväes.

1. Kindla korra vajadusest ühiskonnas ja kaitseväes. 2. Kaitsevälase peamised omadused ja kohused. 3. Ülemate ja käsualuste vastastikused suhted. 4. Kaitseväe kombed. 5. Päevakord. 6. Väljalubamine kasarmu piirkonnast. 7. Puhkus. 8. Omavoliline lahkumine.

IX. Vahiteenistus kaitseväes.

1. Vahiteenistuse eesmärk. 2. Garnison. Garnisoniülem ja garnisonikomandant. 3. Vahiteenistuse toimkonnad, nende alluvus ja revideerimine. 4. Vahiteenistuse vorm, rakmed ja relvastus. 5. Tunnimehe üldkohused. 6. Tunnimehe erikohused. 7. Vahtkondade ja tunni-meeste vahetamine. 8. Relvade tarvitamine vahiteenistuses.

X. Distsipliin kaitseväes.

1. Distsipliin ühiskonnas. 2. Distsipliin kaitseväes. 3. Distsiplinaarvõim. 4. Distsiplinaarkaristused ja nende määramine ajateenijatele. 5. Kaebused.

Kolmas jagu.

ALGMÕISTED VÄELIHKIDEST, VÕITLUSVAHENDITE KASUTAMISEST JA LAHINGTEGEVUSEST.

XI. Väeliikide omadused.

1. Jalavägi. 2. Suurtükivägi. 3. Lennuvägi. 4. Ratsavägi. 5. Soomusvägi. 6. Insenerivägi. 7. Kerged osad.

XII. Sõjagaas.

1. Sõjagaas võitlusalustena. 2. Sõjagaaside füsioloogiline mõju. 3. Gaasikallaletung. 4. Gaasikaitse. 5. Esimene abi gaasiga mürgitatuile.

XIII. Side.

1. Sidest üldse. 2. Elektrilised sidevahendid. 3. Optilised sidevahendid. 4. Kõlalised sidevahendid. 5. Virgatsid. 6. Sidetuvivid. 7. Sidekoerad.

XIV. Algmõisted sõjatopograafiast.

1. Sõjatopograafia aine. 2. Kaart ja plaan. 3. Kaardi ja plaani mõõt. 4. Topograafilised tingmärgid. 5. Maapinna reljeefi kujutamine horisontaalidega. 6. Topograafilise kaardi kasutamine. 7. Sõjalissilmamööduline ülesvõte. Kroki. 8. Perspektiivvisand.

XV. Laskeasjandus.

1. Laskeosavuse tähtsusest üldse. 2. Vene jalaväe vintpüssi (1891. a. m.) kirjeldus. 3. Inglise vintpüssi (1914. a. m.) kirjeldus. 4. Väiksekaliibrilise vintpüssi „Erma“ kirjeldus. 5. Väiksekaliibrilise vintpüssi „FN“ kirjeldus. 6. Ohupüss „Diana“ (tüüp 45) kirjeldus. 7. Ohupüss „Excellent F2“ kirjeldus. 8. Laskemoon. 9. Püssi puhastamine ja hooldamine. 10. Algmõisted lasketeooriast. 11. Püssi käsitsemine. 12. Käsi-granaadid.

XVI. Jalaväe rivi.

1. Rivi tähtsusest riigikaitsealises ettevalmistusel. 2. Juhtimise viisid ja abinõud. 3. Üksikmees. 4. Laskurijagu. 5. Rühm koondriivis. 6. Laskurijagu koondriivis.

XVII. Välikindlustamine.

1. Välikindlustamise eesmärk ja üldised alused. 2. Välikindlustamise tööriistad. 3. Laskepesad laskurile. 4. Ühenduskraavid. 5. Vastupanupesad. 6. Vaatlustpunktid. 7. Varjendid. 8. Tõkked.

XVIII. Üksikvõitleja lahingus.

1. Maastiku tundmaõppimine. 2. Maastiku kasutamine. 3. Moondamine. 4. Vaatlus. 5. Teenistus vahipostil ja õhukaitsepostil. 6. Sõduri kohused lahingus.

XIX. Laskurijagu lahingus.

1. Luurel. 2. Puhkekaitse. 3. Kaitselahingus. 4. Pealetungilahingus.

„Sõduri“ toimetis müüb kuni tagavara jätkub

Jalaväe määrustik I osa

1926. aasta väljaanne

hinnaga 10 senti.

Käsiraamat ei ole mitte täielikus kokkuvõttes maksva „Riigikaitse ettevalmistuse õppekavaga kesks- ja kutsekoolides“ (kinnitatud 14. IV 30.), missugusena ta oli kavatsatud alul; võrreldes õppekavaga on Kaitseministri ksk-ga raamatu käsikirja läbivaatamiseks määratud komisjoni otsusel tehtud rida lühendusi ja täiendusi, mis oluliselt tarvilikud selleks, et vältida selle õppeaine liigteoreetilist käsitlust koolides. Õppetöö kontrollimisel on nimelt selgunud, et teemad sisekorra, vahiteenistuse ja distsipliini alalt kipuvad koolides kujunema kuivaks, igavaks kohuste ja normide päheõppimiseks, ilma et õpilane seejuures saaks selget ettekujutust tegelikust kaitseväe elust. Küll aga langetab selline õppeviis õpilaste huvi asja vastu. Hiljem kaitseväe ridades omandatakse need teadmused praktilisel teel hoopis kergema vaevaga. Samuti ei saa koolides läbi võtta teotsemist ksk-ga, sest seda relva koolides ei ole ning ta materjalosa ning käsitsemist ei õpetata.

Raamatust on eelpooltoodud põhjustel välja jäetud:

- Sisemäärustiku alal: sõdurite üldkohused, liikumise kord tänaval, alarm, toimkonnad, teenistustoimkondlaste ettevalmistus, nende üldkohused ja relvastus, kompani korrapidaja ja ta abi kohused, arstlik ülevaatus ja arstiabi;
- garnisoni määrustiku alal: valveesemete liigitus, sisekord vahtkonnas, toimkonna vaatus, valvkonnad, vahtkondade revideerimine, tervitamine vahtkondades;
- kaitseväe distsiplinaarkaristuste seadluse alal: ülemate, garnisoniülemate ja komandantide distsiplinaarvõimu pii-rid karistuste määramisel, läkitatute ja haigete karistamine, karistatute liik;
- SNS alal — kõik kavas ettenähtud teemad;

— lahingõppe alal: laskemoona kohal- toimetamine vastase tule all; peale- tungi iseäraldused tihedas metsas ja asulates, ksk-jao tegevus, rännak ja rännakujulgustus.

Raamatus ei ole samuti käsitletud kii- restimuutuva iseloomuga küsimusi: kaitsevää ja kaitseliidu vanemad juhid, laskeharjutuste kava.

Täiendustena on raamatusse sisse viidud:

- kokkuvõtlik ülevaade Eesti Vabaduse sõjast 1918.—1920.;
- sisekorra ja distsipliini alal: teemad, mis selgitavad kindla korra ja distsipliini vajadust ühiskonnas; karistuste määramine tingimusi;
- gaasikaitse alal: kaitse sõjagaaside eest varjendites ja elamutes;
- sõjatopograafia alal: sõjalis-silmamõõ- duline ülesvõte ja teemad topograafilise kaardi kasutamise kohta.

Teemad on süstematiseeritud õppealade järgi ja osalt teisiti redigeeritud.

Ülaltähendatud lühenduste, täienduste, teemade teisiti süstematiseerimise ja redigeerimise tõttu on lahkumineks maksvast õppekavast seevõrra tunduv, et õppekava revideerimine on tarvilik. See töö ongi juba käsil. Seega 1933/34-dal õppeaastal riigikaitse- line õppus koolides loodetavasti algab ka ümberkorraldatud õppekava järgi.

Raamatu lisadena on kaasas tähtsamad taktikalised tingmärgid ja mitmevärviline Eesti Vabariigi kaart.

Käsiraamatu peamine eesmärk on hõlbustada õppetööd riigikaitse alal koolides. Kuid ta on kasulikuks käsiraamatuks ka kaitsevää noorematele juhtidele, kaitseleitlastele ja kaitsevää küsimustest huvitatud kodanikele. Hinnalt käsiraamat tuleb mitmevõrra odavam kui ükski teine sarnane trükitoode, ning peaks olema kättesaadav kõigile.

I. Ls.

Allohvitseride ettevalmistamisest, nende õiguslikust ja majanduslikust olukorrast Rumeenias.

Major R. Tomback.

Riigikaitse korraldamise eest vastutust kandvad võimud, arusaades allohvitseri tähtsusest, on eriti viimasel ajal püüdnud teha kõik, mis vähegi võimaldab riigi majanduslik seisukord, allohvitseride sõjaväelise ja üldharidusliku tasapinna tõstmiseks ja nende majandusliku olukorra parandamiseks.

Nagu kõikjal, koosneb allohvitseride korpus ka Rumeenias aja- ja üleajateenijast. Kuna ühede ettevalmistamine on sõltuvuses teiste ettevalmistamisega, siis kõigepealt peatume lühidalt ajateenijate allohvitseride ettevalmistamise juures.

a) Ajateenijate allohvitseride ettevalmistamine.

Ajateenijate allohvitseride ettevalmistamise eesmärgiks on:

- kasvatada abilisi üleajateenijatele allohvitseridele noorsõdurite väljaõpetamiseks ja
- täiendada reservallohvitseride korpust.

Ajateenijate allohvitseride ettevalmistamine sünnib väeosades ja põhimõtteliselt kõigis väeliikes ühe ja sama süsteemi järel.

Noorte ilmumisel väeosadesse, umbes 15. veebruaril (oleneb Kaitseministeeriumi eelarvest), jaotatakse nad kohe ära vastavalt üldteaduslikule tasapinnale. Kõrgema üldharidusliku tasapinnaga noorte ettevalmistamisele pannakse juba noortekursuse läbivõtmisel erilist rõhku. Noorte kursus kestab kuni 1. juulini, s. o. 4,5 kuud. Olgu siin tähendatud, et esimesed 2 nädalat õiguse pärast ei kuulu noorte kursuse hulka, vaid nimetatakse Rumeenias „aklimatiseerimise perioodiks“. Selle perioodi kestvusel selgitatakse noorsõdurile sõjaväeteenistuse vajalikkust, tähtsamaid momente ajaloost jne., mis peavad võimaldama noorsõdurile vabalt üleminekku eraelust, adra tagant, kasarmu ellu.

Noorte kursus lõpeb katsetega, millest selgub, kes noortest on kõlvulikum ettevalmistamiseks instruktoriteks (noorte õpetajaks). Katsete lõpul väeosa terve noorte kontingent lastakse puhkusele keskmiselt 1,5—2 kuuks (1. VII—1. IX).

Puhkusest tagasi jõudes algab lahingväljaõpe, mis kestab kaks kuud (september

ja oktoober), millele järgneb kursus instruktorite koolis.

Instruktorite koolid moodustatakse kõigis väeliikides ja kõigis väeosades, kujutades endast kas kompanit, eskadroni või patareid.

Rööbastikku instruktorite kooliga algab tegevust väeosades n. n. kapralite kool. Viimase õpilaskonna moodustavad parimad ja suurema üldharidusega instruktorite kooli õpilased.

Kapralite kool teotseb vaid 2—3 korda nädalas à 1—2 tundi korraga. Selle aja jooksul antakse instruktorite kooli lootustandvale õpilasele ettevalmistus, mis vajalik kapralile.

Instruktorite kooli kursuse kestvusel parimad õpilased, muidugi kõigepealt need, kes õpivad ka kapralite koolis, ühendatakse „fruntašideks“, s. o. midagi vanema sõduri taolist.

Instruktorite kooli kursuse normaalne kestvus on 3,5—4 kuud, s. o. ta kestab kuni järgmise kutse tulekuni. Samal ajal lõpeb ka kursus kapralite koolis. Paremad lõpetajad ühendatakse kapraliteks ja järgmise noorte kursuse kestvusel täidavad juba õpetajate ülesandeid.

Olles ametis noorte õpetamisega, võtavad nad samal ajal osa (sunduslikult) n. n. sergentide kooli kursusest, mis töötab väeosas 2 korda nädalas ja mille eesmärgiks on reservallohvitseride, s. o. sergentide, ettevalmistamine.

Parimad sergentide kooli lõpetajast kapralitest ühendatakse sergentideks ja arvatakse sundusliku teenistuseaja lõpul reservi.

Kokkuvõttes näeme, et sergendiks (res. allohvitseriks) ettevalmistamine kestab ühes puhkustega:

— aklimatiseerimise periood	
noorsõdurina	0,5 kuud,
— noorte kursus	4 „
— puhkus	2 „
— lahingväljaõppe periood	2 „
— instruktorite koolis ja rööbastikku kapralite koolis	3,5 „
— õpetajaks noorte kursustel (samal ajal sergentide koolis ja ülendamine sergendiks)	4 „

Kokku: 16 kuud.

Sellele järgneb 8 kuud praktikat väeosas õpetajana, millest 3 kuud instruktorete koolis, s. o. üldse kokku 24 kuud.

Tegelikult on viimastel aastatel praktika aeg väeosades tunduvalt lühenenud, sest kuigi teenistuse kestvus ametlikult on 2 aastat, sünnib sõdurite kojulaskmine majanduslike raskuste tagajärjel normaalselt pärast 18-kuulist teenistust, s. o. praktika aeg lüheneb 6 kuu võrra.

b) Üleajateenijate ettevalmistamine.

Üleajateenijate ettevalmistamine sünnib allohvitseride koolis, missuguseid olemas igas väeliigi jaoks.

Allohvitseride kooli pääsevad sisse sergendid võistluskatsete alusel, kes vastavad järgmistele tingimustele:

- Rumeenia kodanikud,
- hea tervisega,
- mitte vanemad kui 25 aastat,
- algkooli lõpetanud (4-aastane kursus — R. Tck.),
- poissmees,
- omab hea atestatsiooni oma väeosa ülemalt.

Kursuse kestvus, peale inseneriväelaste, üks aasta; inseneriväelastele — 2 aastat.

Kursuse edukalt lõpetanud ühendatakse allohvitser-instruktoriks ja määratakse väeosadesse vabakohtade arvule vastavalt. Seejuures kohtade ja garnisonide valik sünnib, nagu ohvitseridegi kooli lõpetajatel, lõpetamise tagajärgede kohaselt.

Koolide lõpetajad asetatakse lõpetamise tagajärgede kohaselt järjekorda, mille kohaselt sünnib tulevikus nende ühendamine järgmistesse aukraadidesse.

c) Üleajateenijate õiguslik ja majanduslik seisukord.

Üleajateenijate aastmed on järgmised:

- allohvitser-instruktor (nooremallohvitser),
- plutonier (vanemallohvitser),
- plutonier-major (veltveebel).

Üleajateenijate-allohvitseride ühendamine sünnib kaitseministri poolt. Nende ühendamine ettepanekud tehakse väeosa ülemalt samas korras, nagu ohvitseridegi omad.

Järgmise aastme saamiseks peab üleajateenija allohvitser vastama järgmistele tingimustele:

- vanemallohvitseriks ühendamisel — omama 4 aastat vanust nooremall-

ohvitseri aastmes ja ainult riviteenistust;

- veltveebliks ülendamisel — omama 6 aastat vanust vanemallohvitseri aastmes, missugusest ajast vähemalt 3 aastat riviteenistust.

Sõjakorral allohvitseride ühendamine sünnib ainult teenete eest.

Üleajateenijad allohvitserid võivad saada arvatud käsutusväkke (disponiliteata):

- haiguse tagajärjel ja
- isiklikkude asjade korraldamiseks.

Haiguse tagajärjel allohvitser arvatakse käsutusväkke, kui ta on haige olnud üle 180 päeva. Käsutusväes aja jooksul omab ta, kuni tervekssaamiseni kõik õigused, mis ühenduses ülendamisega. Palka saab poolel määral.

Tiisikuse haigetele käsutusväes viibimine kestab kuni 3 aastat, teistele ainult 1,5 aastat. Peale selle aja möödumist, arvatakse nad reservi või erusse.

Reservi arvamine sünnib järgmistel põhjustel:

- vanuse määra kätte jõudmisel, mis üleajateenijatele on 50 aastat,
- mittekõlbulik teenistuseks,
- distsiplinaar korras,
- kõrvaliste ametite pidamine,
- ülemuse loata abiellumine.

Distsiplinaar korras vabastamine sünnib juhtumitel, kui üleajateenija-allohvitser ühe aasta jooksul on saanud karistada vangistusega peavahis või kartseris kogusummas 90 päeva.

Aineliselt on rumeenia üleajateenijad-allohvitserid paremas seisukorras kui meie allohvitserid. Nende palk koosneb palgast puhtal kujul ja igakuusest abirahast riiete muretsemiseks.

Nende palganormid meie rahasse ümberarvatult oleksid kuus järgmised:

Aukraad.	Palk Riideraha Kokku		
	Kr.	Kr.	Kr.
Veltveebel	87.86	11.96	99.82
Vanemallohvitser	82.80	9.27	92.07
(3 a. vanust aastm.)			
Vanemallohvitser	78.20	7.17	85.37
(1 ja 2 a. vanust aastmes)			
Nooremallohvitser	70.15	2.76	72.91

Peale selle noorem- ja vanemallohvitserid peale 5 aastast samas aastmes viibimist on õigustatud saada iga kuu lisatasu, mis võrdub poolele palgavahest oma ja järgmise aastme järele ettenähtud palgast. Nii näiteks 5 aastat samas aastmes viibi-

nud nooremallohvitser saaks kuus veel palgale juure umbes 4 kr.

Veltveebliid, peale 5-aastast aastmea viibimist saavad kuus 20%, peale 10 a. teenistust — 40% palgast lisatasu.

Ülaltoodule lisaks saavad üleajateenijad korteriraha, vastavalt garnisoni asukohale, mitte üle kahe kuu palga aastas. Kuid ainult neil juhtumitel, kui nad ei ela kasarmus.

Samuti on üleajateenijad õigustatud saama natuuras kütte, valgustuse ja tasuta arstimise kõigis sõjaväehaiglates. Viimane on maksev ka üleajateenija naise ja laste suhtes.

Põhimõtteliselt poissmehed üleajateenijad-allohvitserid peavad elama kasarmus. Kuid ülemus võib neile lubada ka elada linnas. Seejuures ei oma nad õigust korteriraha saamiseks.

Üleajateenijate-allohvitseride pojad, astudes sõjakoolidesse, maksavad ainult 50% eftenähtud tasunormidest (õppeabinõude, ratsahobuse muretsemiseks).

Riigi liikumisvahendite kasutamisel omavad üleajateenijad-allohvitserid ja nende perekonnaliikmed (naine ja lapsed) õiguse sõiduks III klassis 75%-s e h i n n a a l a n d u s e g a.

Pensionile minekul saab üleajateenija erariiete muretsemiseks abiraha kahe kuu palga suuruses.

Surma puhul saab üleajateenija perekond abiraha kolme kuu palga suuruses.

Ülaltoodust näeme, et üleajateenijate materjalne olukord paistab olevat mitte halb, kuid siin tuleb arvestada asjaolu, et elu Rumeenias on keskmiselt 25% kallim, kui meil, eriti mis puutub toiduainetesse. Vastavalt sellele tuleb vähendada ka eeltoodud palganorme.

Kuid seejuures on rumeenia üleajateenijal-allohvitseril rida soodustusi, mis nende elu-olu veelgi kergendavad. Nii näiteks väeosades hästi sisustatud kingsepa- ja rätsepatöökojad võimaldavad jalanõude ja riiete tellimist väeosas omale ja perekonnaliikmetele tunduvalt odavamalt kui mujal.

Riigiteatrites on üleajateenijail 50% ja kinodes 20—25% hinnaalandust.

*

Nüüd vast tekib küsimus, missugused on töötingimused üleajateenijaile väeosades? Igatahes mitte kergemad kui meil. Üleajateenija on harilikult esimene kasarmus ja viimane sealt mineja. Üksustes on üleajateenijaid õige väikesel arvul. Kompanides — 2, maksimum 3 ohvitseri, teised on ajateenijad. Seega üleajateenijate-allohvitseride õlgadel, peale õppustest osavõtmise, lasub üksuse majapidamine: varustuse arvestamine, relvade eest hoolitsemine jne.

Kuna ohvitseride ja üleajateenijate vahe nii üldhariduslikult kui seisukoha mõttes seltskonnas on väga suur, siis annab see end tunda ka teenistuslikes vahekordis.

Ülaltoodule vaatamata püütakse, nagu tähendatud juba alguses, üleajateenijate-allohvitseride kaadri eest hoolitseda võimaluste piirides ja luua neile mugavusi ka teenistusest vabal ajal.

Allohvitseride kogusid Rumeenias ei eksisteeri. Küll on asutatud suuremates garnisonides allohvitseride kodud, mis oma sisseseadelt võivad julgesti võistelda meie paremate ohvitseride kasiinodega.

Kõik need asjaolud kokkuvõetult loovad osukorra, milles elamine ja teenimine osutub rumeenia üleajateenijatele-allohvitseridele, võrreldes meie üleajat-allohvitseride seisukorraga, mitmekordselt soodsamaks.

See soodus olukord väljendub kõigepealt rumeenia üleajateenija-allohvitseri välimuses. Ta on korralikult riides, puhas, distsiplineeritud ja jätab kõigiti hea mulje.

Erariiete kandmine on neile keelatud.

Sõdurite suhtes on allohvitseridel suur autoriteet, mida viimased mõnikord kasutavad ka mitte päris seaduse piirides. Kuid, kes vähegi rumeenia olusid tunneb, see võib väita, et rumeenia sõdur vajab mõnikord karmi ümberkäimist.

Üldmulje rumeenia üleajateenijast-allohvitserist on üldkokkuvõttes siiski hea.

Ilmus trükist

Kaitseväge staabi VI osakonna väljaandel:

Jalaväe-eeskiri I osa. Jalaväe rivi.

Hind Kr. 1.—.

Jalaväe relvade materjalosa II Kk. „Madsen“. Laske-eeskiri jalaväe relvadele II viik.

Kk. „Madsen“ — hind Kr. 1.25.

Müügil „Sõduri“ talituses, Toom-Kooli 7.

Sõdurite värbimisest Põhjasõja ajal Eestimaal.

Arhhiivaar O. Vares.

Suure Põhjasõja sündmused Baltimail olid küllalt laastavad ja suurt ainelist kahju sünnitavad, eriti maa pärisrahvale. Nagu ajaloolised uurimused¹⁾ tõendavad, kannatas eriti meie kodumaa põhjapoolne osa väga raskesti rüüstavate vene vägede läbi. Nagu alati on vene sõjavägede tegevus vaenlase maal peamiseks ülesandeks seadnud maa põhjaliku laastamise — elamute, vilja põletamise ja rahulike talupoegade tapmise, nii toimisid üksikud vene väeosad ka Põhja-Eestis. Ja selline tegevus kestis mõnedki aastad, sest Rootsi riik sellal oli seotud välispoliitiliste sündmustega niivõrt, et ei saanud küllalt kiiresti ja laiemaulatuseliselt kogu oma ülemere provintsi kaitsta. Ehkki kohapeal oli organiseeritud oma aja kohta küllaltki tagajärjekas maakaitse, kuid ometi mitte nii tugev, et oleks võinud seisma panna vene suure armee liikumist läände. Alles siis, kui Karl XII ise oma paremate vägedega kohale jõudis, tuli pööre sõjategevusse nimelt tuntu Narva lahinguga. Kuid teatavasti oli see ainult ajutine venelaste edasitungi pidurdamine. Sellal kui Karl XII tegutses lõuna pool, arenesid sündmused Eesti- ja Liivimaal niikaugele, et juba 1710. a. kapituleerus Põhja-Eesti tähtsaim punkt — Tallinn — venelastele ja sellega ühtlasi ka kogu Põhja-Eesti.

Need pikad sõjaaastad nõudsid loomulikult Rootsi riigilt äärmiselt suurt ainelist ja inimeste kaotust. On tähendatud, et selle sõja, mis oli tegelikult võitlus ülemvõimu pärast Põhja-Euroopa riikide vahel, järeldusel kustutati maailma ajafoos Rootsi, kui suurriik jäädavalt. Baltimeri ei olnud mitte enam Rootsi riigi sisemereks, millel langes ära ka võim mõjutada kaubanduslikku liiklemist Baltimerel. Kuid sugugi väike ei olnud ka see ohver, mida pidi tooma Eesti- ja Liivimaa selles suures heitluses. Siit nõuti Rootsi vägedele moonastamist, transporteerimise abinõusid, kortereid vägedele ja ka sõdureid. Eestlasi-sõdureid ei paigutatud tavaliselt mitte väga suurel hulgal regulaarvägedesse, vaid neist moodustati eriuksused, millele ülesandeks tehti teostada enam-vähem kõrvalise tähtsusega osa üldises maakaitstes. Teatud maaalalt, vald, küla või kihelkond, võeti teatud arv mehi sunduslikult maakaitsevähke. Loomulikult ei läinud kestvadel sõjaaastatel meeste kogumine rügementidesse sugugi mitte korralikult. Ikka enam ja enam tuli ette sellest kohustusest kõrvalehoidmist, deserterumist j.n.e.

Et anda üldpilti sellest, kuidas Põhjasõja lõppaastatel teostati sõdurite kogumist maa, taludes, mis tegelikult kujunes sõdurite värbimiseks umbes selliselt nagu seda tehti omal ajal Lääne-Euroopas, on nende ridade kirjutajal võimalus olnud kasutada mõningaid trükkimata materjale R. Keskarhhiivis rootsiaegse kindral-kuberneri arhhiivis.

Meil on kasutada sõjakohtu ülekuulamise protokoll Riias 1709. a. kahe värbitud sõduri üle Läänemaalt. Nimelt üks sõdur Berendt Frisch (nähtavasti mitte-eestlane otsustades nime järel) on esitanud kaebuse Rootsi sõjaväe kõrge-

matele võimudele selle üle, nagu oleks nendega värbimisel toorelt ja ebainimlikult ümberkäidud, milline kaebus põhjustaski nende kohtuliku ülekuulamise Riia sõjakohtus. Kuidas tegelikult sündmuste käik oli, selgub saksakeelsest protokollist ärakirjast esitatuna vabas tõlkes:

1709. a. 30. märtsil kogunes sõjakohus kaebelaste ülekuulamiseks ooberst von Beckeri rügemendis, Riias. Eesimees: ooberstleitnant — Vergihn. Liikmed: kapten von Völkerschahm juur, leitnant Bergh ja lipnik Kohl.

Esimesena kuulati üle sõdur Jacob Mattsohn, Staal von Holsteini kompanist. Peale selle, kui ülekuulatavat oli tõsiselt manitsetud Jumala, maailma ja enese südametunnistuse ees selget tõtt rääkida kõigest sellest, mis temalt küsitakse, andis ta hoolsal ülekuulamisel järgmise tunnistuse: Jacob Mattsohn, vähe üle 40 a. vana, pärit Teenuse mõisast (Kullamaa kihelk), ülespidamist saanud oma venna talust, kuid teinud ka juhuslikku tööd; ei ole kunagi olnud abielus. Teda olevat 8 päeva enne möödunud Mihklipäeva kinni võetud õhtul, magamiselt. Kui ta on näinud oma tuttavat Berendt Frischi, kes oli nõudnud raha, on ka tema (raha) võtnud. Ta ei olevat mitte värbijate sõdurite, vaid talupoegade eest ära jooksnud, kes tahtnud teda sõduriks anda. Ainult esimesel ööl olevat ta olnud kinniseotud, kuid et ta aga raha vastu võtnud, siis olevat ta neile vabatahtlikult järgnenud. Kohale (Riiga) jõudes olevat teda kohe ühe korpulentse mehe juure viidud, keda ta arvab olevat major Bagge. See olevat tema ja Berendt Frischi käest küsinud, kas nad tahavad oma kuningat heameelega teenida, mille peale ta kaaslane Frisch vastanud kohe „ja“, kuid tema aga olevat vaikunud. Küsitud ta käest, millist käsitööd ta oskab. Vastanud, et ainult põllutööd. Kinnivõtmisel ei olevat neid löödud ega vägivalda tarvitatud, kuid tema on alul sellepärast vastu tõrkunud, et olevat juba vana ja ei jõudvat sõjaväeteenistust täita. Olevat varemalt teeninud 2 aastat mõisas, kuid sattunud võlgadesse, mille tasuks pidanud jätma kogu karja mõisnikule ja pidanud sulasena minema teenima talupoegade juure. Kui ta värbijate käest raha saanud on ta nendega vabatahtlikult kaasa läinud. Vannub, et on õigust rääkinud.

Kuid et ülekuulamist toimiv kapten siiski ainult tema seletusega rahule ei jäänud, otsustatakse ülekuulata veel värbijad — veltveebel ja 6 sõdurit, neid enne vannutades.

Veltveebel Berckmann seletab, et neile teatav, nagu olevat selles külas 2 sulast (keda olevat tarvis värbida). Nad on tulnud siis õhtul kell 9 ajal Ürreverre külla ja asunud elumajja, kus veel inimesed olnud üleval. Sõdurid on sulaste järele küsinud, millele vastatud, et nad on läinud tahakambri. Koptamisel ilmunud ette-tupp ja veltveebli soovil tulnud sõduritele teed näitama. Võsas küsinud Berendt Frisch, kas nad mitte sõdurite värbijad ei ole, milline kahtlus temal tekkinud. Ta tulevat nendega kaasa küll, kuid enne antagu temale taskuraha, ilma rahata ta ei teenivat. Teisel või kolmandal päeval olevat nad mõlemad lähedas kõrtsis kapteni käest raha saanud. Riiga jõudes on nad seletanud, et on vabatahtlikult lasknud endid värbida

¹⁾ Vt. dr. H. Sepa uurimus: „Narva piiramine ja lahing a. 1700“.

ja nõus olnud teenima, tähendades, et maal on praegu halvad ajad ja parem juba sõjaväes teenida. Nad on kohe lipu all vannutatud. Nad ei ole kunagi kaebanud teenistusraskuste üle.

Järgmine tunnistaja sõdur Michael Schultz, 46 a. vana, üks värbimisele komandeeritustest, tähendab, et tema on viibinud ainult Berendt Frischi kinnivõtmisel ja Jacob Mattsohnist teab ainult seda, et ta on saanud kõrtsis raha ja Riiga kaasa tulnud.

Tunnistaja sõdur Jürgen Tönnisson tähendab eelmistele tunnistustele lisaks, et nad olevat tähendanud, et maal ei olevat praegu halbade aegade tõttu midagi teha. Jacob Mattsohni pidanud nad tabama aga saunast, kuid et ta ära jooksnud, siis toodud ta kinniseotult metsast tagasi. Raha saades on ta neile vabalt järgnenud.

Järgmised tunnistajad tõendavad üldiselt eelmiste väiteid. Sellega lõppeski nende kahe sõduri ülekuulamine.

Järgneb märkus, et nad on vannutatud ja kompaniise teenistusse määratud, ja kohtuliikmete allkirjad.

Nagu sellest ametlikust protokollist selgub, kannab värbimine siiski teatud määral arreteerimise ilmet, olgugi et hiljem kuidagi vastutasuna pakutakse ühekordset n.-õ. taskuraha, et lepitada tekkinud olukorraga. Samuti selgelt ilmneb asjaolu, et kinnivõtmisel ei hoidutud siiski mitte vägivallest. Kuid seda nõudsid erakorralised ajad ja toleaeagne käitumisviisi.

Veel kujukamalt ja elavamalt kirjeldab sarnaseid sündmusi teine sõjakohtu ülekuulamise protokoll 28. märtsist 1708. a. Sõjakohus on arutanud Läänemaal aset leidnud tüliasia värbijatenä väljaasaadetud sõdurite ja talupoegade vahel 28. augustil 1705. a.

„Kapten Briandt on väljaasaadetud, et ta teostaks väejooksikute tabamist ja meeste värbimist Viru-, Järva- ja Läänemaal. Asudes elama Tohise mõisa, Hageri khlk., on ta oma väljaasaadetavale meeskonnale teinud korralduse korralikult ja seadusepäraselt tegutseda ja mitte vägivalda tarvitada. Meeskond koosnes sõduritest — Matz Lustig, Niels Borre, Thomas Thomasson, Lorentz Kies, Hindrich Matzsohn, Johan Matzsohn ja Matz Hansohn, seersant Drotenbergi ja kapral Virro juhatusel. Kuid vaevalt väljunud, hakkaavad sõdurid lähemas kõrtsis märatsema, toimides ilma põhjuse läbiotsimist kogu ruumis, midagi leidmata. Edasi lähevad ühe talupoja, Marti, elamusse, paisates kõik segi, kus tahtnud kaasa võtta nende sulast. Kui seda on püüdnud takistada peremees, kes omal ajal teeninud sõjaväes, ja perenaine, saanud viimane kaks mõõgahaava pähe. Kui talupojad ei ole tahtnud neid kaasa võetud sulasega külast läbi lasta, siis on nad mõõgaga ühele pähe löönud, teise aga maha paisanud ja peksnud. Lähedasest mõisast on neile käsk saadetud, jätta märatsemine ja tulla mõisa asja lahendamaks, siis on sõdurid tahnud põgeneda. Kuid talupojad koos mõisast appiruttanutega on

neile järgnenud, et vabastada kaasaviidud sulast. Järele jõudes soo peale jooksnud sõdurite salgale, sõdurite teate järele 10—12 sammu kaugusele, talupoegade vande all antud seletuse järele ainult umbes 13 sülla kaugusele, — nagu järgmisel päeval toimitud mõõtmise selgitas — on sõdurid neid äkki ilma põhjuse ta tulistanud. Esimese kolme lasu järele on üks talupoegadest, poole adramaa mees, Trossi Jaan, surnult maha langenud. Neljanda lasuga aga üks teine talupoeg kõhust haavatult karjudes maha kukkunud, ühel kolmandal lastud läbi väike sõrm. Nüüd on talupojad, kes seni endid sugugi ei kaitsnud, kaigastega suure hooga peale tunginud, lüües seersandi poolsurnuks, et ta ainult veel mõned tunnid elanud. Ka üks sõdur on surnuks pekstud.

Seda arvesse võttes sõjakohus leiab, et niisugused talupojad, kui ka sõdurid on karistusväärset tegutsenud. Sõdurid, jälitatud talupoegadest, oleksid pidanud vangistatud talupoja vabastama ja seisukorda mitte nii äärmuseni viima. Talupojad aga oleksid pidanud neilt võetud kariloomad ja sulase esialgu laskma ära viia. Et aga sõdurid oma seersandi käsul tulistasid, mille järeldusel talupoegadest üks surnuna, teine haavatuna maha langes, siis ärritas see talupoegi, et nad neile kallale tungisid. Seega ei ole kummagil pool tõsist tülitsemise põhjust öieti olnudki, ja kogu selle sündmuse peale tulevat vaadata provintsiaalõiguse V kõite, 10. peatüki 5. artikli põhjal, kui lihtsa, tavalise tüli peale, ja selliselt tulevat seda ka karistada. Et aga on teadmata, kes (sõdureist) talupoja surnuks lasi ja kes talupoegadest sõduri surnuks peksid, siis sama seaduse artikkel 6. järele, mis sellise süüteo eest näeb ette surmanuhtlust, sellest karistusest vabastada. Arvestades asjaolu, et seersant, kes oma surmaga on juba lunastanud oma süüteo ja surnud sõdur Johan Matzsohn ei saa tunnistada, siis kõik teised sõdurid ja kapral Virro peavad selle eest, et nad täitsid seersandi ebaõiget ja lubamatut käsklust, jooksmas 5 korda läbi 300-mehelise lipu (spaleeri). Talupojad — Trossi Jaak, Ustallo Andres, sulane Hans, Letti Ado, Penti Berend, Tutto Thomas, Kubja Hindrich, Kütti Jürgen ja sulane Sare Tenno — aga maksavad igaüks 20 riigitaalrit trahvi, ehk maksujõuetusel saavad iga taalri eest Juuru kiriku õuel, häbipostis, üks paar vitsu.“ Järgnevad allkirjad.

Kui esimeses protokollis puudus märkus, kas ülekuulatavaid üldse karistati, siis teises protokollis esineb küllaltki huvitava osana kristusmäär ja kohtuotsuse motiivid, mida toleaeagne õigus ja kohtupraktis tarvitab otsuse tegemisel. Eeltoodud dokumendid annavad küllaltki tüübilise näite neist kommetest ja viisidest, kuidas sõjatallermaaks muutunud maal sõjaväelised võimud, kokkupuutudes maarahvaga, korraldusi täitsid, tarvitades lõpuks ikkagi relvade abi — nähtus, mis alati paratamatult on sõdadega kaasas käinud. Teisest küljest aga ilmneb toleaeagsete Rootsi sõjaväe võimude ja kohtute küllaltki erapooletu ja kõrgel tasemel olev õiguslik tunne.

Sihtimisvea kõrvaldamine lähedase märkpunkti kasutamisel.

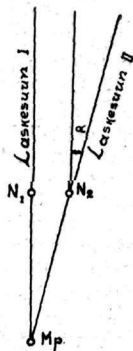
Meie suurtükiväe laske-eeskirja projekti §§ 176—181 nõuavad õige sihtimise kindlustamist märkribaga. Sihtimise viga tekib sellest, et suurtüki pöörämisel (suuna muutmisel) pöörämise telg ei lange ühte nurgamõõtja teljega.

I. Oletame, et suurtükk seadega 64—00 on sihitud märkpunkti (joon. 1) Mp. Suurtüki pöörämisel nurgamõõtja nihkub punktist N_1 — N_2 . Kui suurtükk punktis N_2 seadega 64—00 sihib Mp, siis laskesuund läheb mööda joont Mp N_2 .

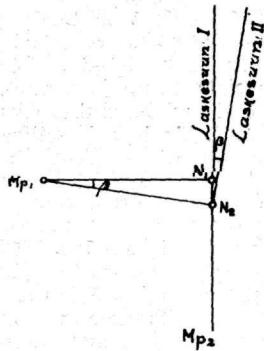
Et seada uus laskesuund endisega paralleelseks, tuleb parandus teha nurga α võrra.

Lähedane Mp (märkpunkt) suurtüki rindel on ebasoodus, sest nurgamõõtja muudab oma asukoha suurtüki tagasijooksu tõttu.

II. Oletame, et suurtükk seadega 48—00 on sihitud Mp₁ (joon. 2). Tagasijooksu tõttu nihkus nurgamõõtja N_1 -st N_2 -sse. Sihib suurtükk punktist N_2 seadega 48—00 märkpunkti Mp₁, siis uus laskesuund läheb lahku endisest, nagu näha joonisel, nurga β võrra. Kasutades käesoleval juhtumil märkpunkti suurtüki taga — Mp₂, — ei tekita seda viga.

joon. 1.

joon. 2.

Sihtimisvea kõrvaldamiseks on märkriba, mis asetatakse 10,2 m kaugusele märkpunkti ette, ja millelt sihtija loeb tarviliku suuna paranduse. Kauguse mõõtmiseks soovivad sakslased vedada kaasas 10,2 m pikkust kabi tükki.

Suunavea kõrvaldamisele pühendavad sakslased viimasel ajal suurt tähelepanu vastavas kirjanduses. Seejuures vaatlusega laskmisel ei nõua nad suunavea arvestamist. Täpsal laskmisel (plānšetiiga), eriti öösel, lähedase märkpunkti kasutamiseiga olevat selle vea arvestamine aga väga tähtis.

Oletame, näiteks, et patarei peab öösel tulistama plānšeti järele. Pehme pinnase tõttu tekkis suurtüki pöörämisel suunas viga 0—20. Selle tulemuseks on, et patarei 6000 m peal laseb 120 m märgist mööda.

Saksa autoriteetide arvates saavad tulevikusõjas tihti esinema lähedased märkpunktid, kuna õhustvaatluse ja õhustrünnakute kaitseks tarvitatavad moondamisvõrgud takistavad kaugete Mp kasutamist.

Eelpool tähendatud märkriba kasutati sakslaste poolt järgmiselt: 100 cm pikkune, tugevale papile trükitud märkriba on jagatud keskpunk-

tist kummagi poole kriipsudega 43-eks jaotuseks, kusjuures igaüks neist 1 cm pikkune. Iga jaotus vastab ühe tuhandikule (0—01). Papp on liimitud vastavale puu- ehk metall-liistule. Märkribade kasutamisel ilmnemised järgmised puudused:

- 1) Märkriba oli tarvis kinnitada kindla kaugusele märkpunktist (10,2 m).
- 2) Kasutamisel oli vaja saata välja üks mees märkriba kinnitamiseks.
- 3) Oli raske kinnitada, eriti kui suurtükk oli moondatud võrguga.
- 4) Viivitas tulistamise algust.

Maailmasõjas ei tundud veel märkribasid ja suunaviga kõrvaldati siis järgmisel praktilisel teel.

Mp ja nurgamõõtja vahekauguse keskele asetati labidas. Kui nüüd nurgamõõtja liikus punktist N_1 punkti N_2 luges sihtija märkides labida varre nurga β . Nurk β võrdub nurga α (joon. 3).

Selle nurga võrra tuligi parandada laskesuund*).

Kirjelatud viisi paremused on järgmised:

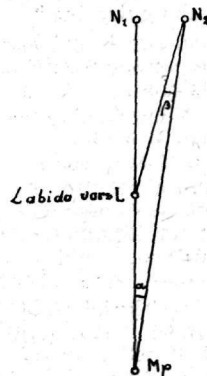
- 1) Jääb ära märkriba vedu, mille käsitlemine nõudis erioskust. Labidas leidub iga suurtüki juures.
- 2) Suurtükk saab rutem „lahinguvalmis”, kuna labida asetamine nurgamõõtja ja märkriba vahele võtab vähem aega kui raskendatud märkimine märkribale.

Pärast maailmasõda jõuti otsusele, et kui tarvitada kahte varem kirjeldatud märkriba, vabanetakse kindlast kaugusest (10,2 m) ja vastavatest arvestustest.

Kui suurtükk oli suunatud, asetati esimene märkriba suurtükist eemale vabalt valitud kohale, kuid nii, et selle arvud olid loetavad nurgamõõtjaga. Kui oli nurgamõõtjaga märgitud märkriba nullile, asetati teine märkriba vabale kaugusele esimese taha, kuid nii, et arvud oleksid loetavad nurgamõõtjaga. Nõutav oli, et teine märkriba oleks esimesega paralleelne, ja et selle 0 ühtuks nurgamõõtjast vaadatuna esimese märkriba nulliga.

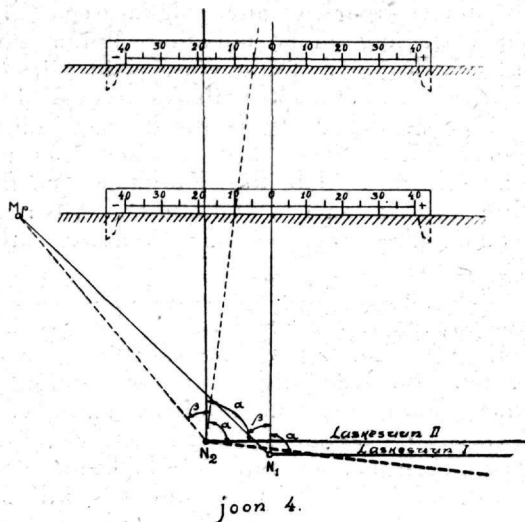
Kui suuna muutmisel nurgamõõtja nihkub (joon. 4) punktist N_1 —punktis N_2 , siis nurgamõõtja vertikaalniit ei ühtu enam märkribade nullidega, vaid lõikab mõlemal ribal ise arvusid, näiteks esimesel — 10 ja teisel — 5. Kui nüüd nurgamõõtja vertikaalniit suurtüki pöördemehhanismi abil viia I märkribal arvule 18, siis lõi-

* Selle lihtsa ja küllalt täpsa küsimuse juure on jäänud peatama ka meil praegu valmiva laske-eeskirja koostajad. Toim.

joon. 3.

kab tema sama arvu ka II märkribal. Kui neid jooni ettekujutada niitidena, tuleme otsusele, et niit — nurgamõõtja (uus asukoht), jaotus 18 I ja II märkribal on paralleelne niidiga — nurgamõõtja (vana asukoht) jaotus 0 I ja II märkribal. On need jooned paralleelsed, on ka laskesuunad I ja II paralleelsed, nagu selgub joon. nr. 4.

joon 4.

On sihtija laskesuuna pöördemehhanismi abil seadnud endisega paralleelseks, märgib ta uuesti märkpunkti.

Praktilised harjutused on näidanud, et sihtijad kergesti leiavad ribadest vastavad ühtelangevad numbrid.

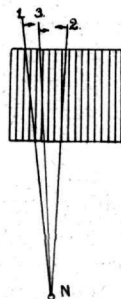
Samal ajal kui katsetati kirjeldatud märkribasid, tuli katsetamisele ka märkpind. Pind koosnes vertikaalselt vahelduvatest must-valgetest ribadest 50×30 cm suurusel vahariidel. Iga riba laius oli 1 cm.

Tähendatud märkpind asetati umbes 10 m kaugusele suurtüki taha. Et tuul teda ära ei viiks, kaeti servad kividega. Oli suurtükk suunatud, pöörati nurgamõõtja vertikaalniit mõne pinna keskjoonele; nurgamõõtja vertikaalniidi järele pöörati siis märkpinda nii, et ta kataks või oleks paralleelne vertikaalniidiga. Oli pind kinnitatud, kirjutati üles vastav nurgamõõtja seade.

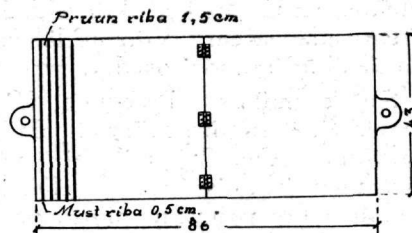
Kui suuna muutuse tagajärjel nurgamõõtja liikus ära kohalt, siis tema vertikaalniit ei olnud enam paralleelne nende joontega, vaid löikas neid mingisuguse nurga all. Sihtija ülesandeks oli nüüd pöördemehhanismi abil nurgamõõtja vertikaalniiti seada mõne joonega paralleelseks; kuid nurgamõõtja vertikaalniit ei katnud enam pinna keskjoont, vaid mõnda teist joont keskjoonest paremal või vasakul.

Märkpind on õieti tekkinud kahest märkribast — nende joonte ühendamise teel. Alul tekitab raskusi, missuguse joonega nurgamõõtja vertikaalniit on täpsalt paralleelne: seepärast on soovitatav, et sihtijad vertikaalniiti pöördemehhanismi abil pööravad kõrvale seni, kuni, näiteks, vertikaalniit löikab jooni ülevalt vasakult — alla paremale ja seejärgi nii kaugele paremale, kuni niit löikab jooni paremalt ülevalt — vasakule alla (joon. 5), jätkates sead järkjärgulise uuendamisega seni kuni on leitud riba, missu-

gune paralleelne vertikaalniidiga. Teatud harjutuste järele sihtijad leiavad õige joone kiiresti. Märkpinna kohta on maksev nõue, et suuna muutmisel algsuunast 8—00 võrra, nurgamõõtja vertikaalniit sellest „ei lähe maha”. Pinna sügavus peab olema säärane, et sihtija võiks kergesti teha kindlaks, missuguse joonega nurgamõõtja vertikaalniit on paralleelne; mida pikemad on ribad (sügavam pind), seda kergem on see toiming. Arvestades toodud tingimusi ja transporteerimise võimalusi, on valitud pinna suuruseks 43×83 cm ja materjaliks — puu. Lauad on omavahel ühendatud 3 šarniiriga ja pind keskest kokkupandav (joon. 6).

joon 5

joon. 6.

Ribad on värvitud vaheldamisi pruuniks ja mustaks, kuna päikese käes valge vahariide pind liiga pimestas sihtijat. Mustad ribad on 0,5 cm, pruunid 1,5 cm laiad. Katsed on näidanud, et nurgamõõtja vertikaalniit 10 m kaugusel on umbes ühepaksune musta ribaga ja seega kergendab paralleelseks seadmist. Märkpind asetatakse maa peale. Tuule le tõuge te ärahoidmiseks kinnitatakse ta poltidega maa külge. Katsed on näidanud, et kunstliku valgustuse juures sihtimise hõlbustamiseks tuleb tõsta veidi märkpinna tagumist serva. Praeguste laternate tarvitamisel peab asetama kummagi pinna nurka ühe laterna, ja need peavad märkimisel niivõrt valgustama, et sihtija näeks ribadid.

Praegu on Saksamaal sarnane metallist märkpind katsetamisel.

Kokkuvõttes peab ütlema, et märkpind on kaugel parem märkribast, sest 1) teda ei ole tarvis asetada kindlale kaugusele suurtükist, 2) suurtüki ülemaal ega sihtijal ei tule teha mingisuguseid arvutusi, 3) ta laseb end kergesti pakkida ja transporteerida ja 4) nagu katsed on näidanud, saab teda kasutada ka moondamisvõrgu all.

Kuna märkpind on odav ja tema kaustamine lihtis, siis ei jää soovida paremat lahendust sihtimisvea kõrvaldamiseks.

Allikad: Wehr und Waffen nr. 2 ja nr. 3 — 1932. a. R. Kolga.

10 SENTI TUKK

VOGEL

EDELSTAHLKLINKE

Kõrgeväärtselised TERAD

Isindus

1/3 A. ROSENVALD & CO

TARTUS, SUURTURG 8

Vällemüüjatele kõrged %%

Meie kaitseväge munder vajab muutmist.

Avaldatakse materjalina küsimuse igakülgseks selgitamiseks.

Toimetus.

Meil on kaitseväge munderit mitmel korral muudetud, parandatud ja täiendatud. On püütud teha kõik, mis vähegi võimalik, et munder oleks praktiline ja nägus. Nagu ükski asi pole täiuslik, nii ka praegune ohvitseride munder. Temas leidub paljugi olulise tähtsusega puudusi ja väiksemaid defekte, mida tuleks kõrvaldada ja mida varem seda parem. Võtame lähema vaatluse alla üksikud munderi osad.

S u v e m ü t s. Praegune laia põhjaga seenetaoline Inglise müts ei ole nägus ega praktiline. Oma vormilt ei võimalda ta sügavat istumist peas, sellepärast peab rummuga kõvasti pead pigistama. Sellel on aga omad halvad küljed: vere ringvool saab takistatud ja pea hakkab valutama. Et müts madalalt istub, pressib pealagi traadile sirgekstõmmatud mütsi põhja inetu kühma.

Õppustel maastikul osutub see müts otse tülikaks: oma laiade äärtega ei võimalda takistustest läbi pugeda ega ennast hästi moondata. Püsti hädas ollakse siis, kui väliõppustel tuleb vahetevahel kiivrit kanda, siis ei tea kuhu mütsi panna, ei leidu kohta, kuhu teda võiks muljumata asetada. Samuti takistab see müts laskmist v. püssist lamades asendist. Magades kitsastes ruumides, peab sõdur alatasa mures olema, et müts kuidagi lömmi ei vajuks. Majandusmehed kurdavad, et transporteerida seda peakatet suuremal arvul on äärmiselt tülikas ja kulukas. Sel mütsil näivad head omadused üldse puuduvat. Sellest väljamineks on ka paljudes väeosades ja staapides omavoliliselt võetud tarvitusele mingisugused pehme äärtega suve mütsid. Ametlikult maksmapandud ühtlane vorm on sellega rikutud, aga sinna pole midagi parata — tegelikult tihtigi murrab kunstlikud tüked. Raske on leida sobivat peakatet, mis vastaks kõigile nõuetele, peajaslikult aga rahuldaks paljude maitset. Siin ei saa siiski vaikides mööda minna Inglise pehmest sõduri mütsist, missugune meil tarvitusel oli Vabadusesõja lõpupoole. Need mütsid on elastilised, neid võib taskus kanda ilma et oma vormi muudaksid. Rahuajal võiks ohvitseride ja üleajateenijate müts olla nahast nokaga, sõjaajal aga kõigil riidest. Peamine nõue selle mütsi juures oleks, et riie olgu kõrge kvaliteediga, nagu inglastergi. Riide

kvaliteedile peaksime üldse suuremat rõhku panema.

Ei saa vaikides mööduda major Orult esitatud mütsi kavandist, mis oma stiililt tahab olla eestipärane müts, õlgkatusega talumaja unga auguga ja müstilise Põhja kotkaga. Selle mütsi kohta võiks vaid niipalju öelda, et teoreetiliselt näib ta olevat igat kanti põhjendatud, praktiliselt aga täitsa vastuvõtmata. Ei saa aru, kas meie rahvustunne sellega võidab, kui hakkame „pastlakultust“ harrastama ja õlgkatusega suitsutare ülistama, ühesõnaga — oma kehvust allakriipsutama!

Edasi vajab väiksemat muudatust k u u b. Kuue kraega ei ole keegi rahul. Ta on liigtuim, paendumata ja ebapraktiline. Eriti üleaarne on väeliikide tunnuste paigutus lõkmete näol, mis oma nõõbiga palitu krae ära rikuvad. Lõkmete ja krae otste vahel on ebaproportsionaalne tühi pind, kuhu väeosatunnus ära eksinud. Ainult siis, kui see vahe on millegagi täidetud, nagu näit. kõrgema sõjaväelise hariduse märgiga, siis ei tundu tühjust. Ka ei ole sugugi praktiline, et krae ja kuub ühtvärvi on. Krae kulub enam, määrdub ja teda uuendada enam ei saa, sest siis erineks ta kuuest ja ei sobiks. Vist peame tarvitusele võtma vabadusesõjaaegse mustast riidest maha keeratud krae sinikahalli kandiga. Kahju, et omal ajal kergesti loobusime vabadusesõjaaegsest munderist, mis oli tagasihoidlik, nägus ja praktiline ning peajaslikult omapärane. Vabadusesõjaaegne must krae oli traditsiooniliseks muutunud ja seda ei oleks tohtinud meie nii kergesti kolikambri heita. Arvestades üldist kaitseväes valitsevat meeoleolu, tundub, et varem võihiljem musta krae jälle tarvitusele võtame.

Auastme tunnused võiksid samuti kraele olla paigutatud. Õlakutel ei ole nad soovitatavad, sest rakmete kandmisel on nad tülikas ja saavad varjatud. Vabadusesõjaaegsed õlakud olid palju praktilisemad. Kuue lõige võiks jääda endiseks, kuid viie nõõbi asemel võiks kuus nõõpi olla, sellega saaksime nõõpide vahed väiksemad ja kuub ei kisuks eest nii lahti. Suvel võiks tarvitusel olla kergest riidest alumiste taskuteta kuub.

P a l i t u. Praegune palitu oma lõikega ei sobi. Eriti rakmete kandmisel muutub ta näotuks ja rivi ohvitserid, kes rakmeid kannavad, on temaga püsti hädas. Siin jällegi näeme, et omavoliliselt on hakatud puudusi kõrvaldama. Selles on mindud juba nii kaugele, et keegi enam kinnitatud lõike järele

omale palitult ei lase õmmelda. Ka ei sobi meie kinnise kraega kuue juures ja meie ilmastikul lahtise kraega palitu: sellel ei ole mingit mõtet, vast ainult kaelas kantava aumärgi demonstreerimiseks.

Nii näeme, et meie kaitseväge ohvitseride mündril on terve rida puudusi; nende kõrvaldamisele tuleks ajaviitmata asuda. Munder olgu, nagu eelpool juba allakriipsutasin, nägus ja praktiline. Et munder on sõjamehe elukutse avalik väljendaja ja ühisesse perre kuuluvuse väline tunnus, siis peame tema peale suuremat rõhku panema, kui seda seni oleme teinud. See ei ole mingi „mundri haigus“, nagu mõned naiivilt arvavad, vaid elulise tähtsusega küsimus. Ei ole ükskõik, kuidas inimene riietub. Tsiviilseeritud maailmas pannakse kodaniku riietusele erilist rõhku ja seatakse üles valjud nõudmised. Ka meie ei pääse sellest kergesti mööda; isegi need, kes „pastlakultust“ harrastavad, kannavad pühapäevadel teist riietust, kui argipäeval töö juures. Ka meil, elutsugulistel kaitseväge juhtidel, peab kaheksugune — töö- ja pühapäevariietus olema. Meil oli omal ajal niinimetatud esitusmunder, millel kahtlemata palju defekte leidis, kuid mida siiski pühapäiviti ja pidulikel juhtumitel võis kanda. Miskipärast heideti see

munder enne kandmise tähtaega kõrvale; paljudel ohvitseridel oli munder seljas olnud vaid paaril korral ja tuliuus riietus visati kolikambrisse. Sarnast luksust meie ei oleks tohtinud omale lubada. Nüüd aga meil pühapäevariietust enam nagu ei olekski olemas. Kas meie praegusel kitsal ajal suudame midagi ära teha, näib kaunis kahtlane olevat, kuid pikkade khakivärvi pükste asemel võiksid küll sinisest riidest püksid olla, kas lampassidega, kandiga või ilma.

Lõpuks ei saa mainimata jätta meie vihmakuube, mis peab asetama suve palitu ja vihmakuue, mis aga kahjuks ei ühte ega teist ei aeta. Meie praegused vihmakuued ei kaitse kandjat vihma eest, küll aga oma mitmesuguse värvi poolest teevad ohvitserid kirjuks koguks. Mujal aga, nii meie lähematel naabritel kui ka lääne riikides, kantakse suvel mantlit, nagu meie mereväelasedki. Kas meie ka ei võiks mantlit tarvitusele võtta. Rääkimata sellest, et mantel on palju nägusam vihmakuuest, võimaldab ta paremini kanda nii tera kui tulirelva. Kui juba vihmakuube kanda, siis olgu ta täitsa veekindel ja värvilt ühtlane kõigil.

Kokkuvõttes võib öelda, et meie kaitseväge munder vajab reformi ja mida varem selle juure asutakse, seda parem. A. L.

Mõningaid näpunäiteid sidepidamiseks piilkonna ja piilurite tegevusel.

Arvesse võttes meie oludes tuleviku sõja puhul teotsemisi laiadel rinetel, piilkonna kui luureüksuse algosakese või algrakukese ülesanded ja tegevuse piirid võivad kujuneda olukorra tõttu küllalt laiaadeks ja vastutusrikasteks. Seepärast ei oleks liigne süveneda ligemalt nende luurealgrakukeste tegevusse, neid uurides igaükselt. Käesolevate ridade kirjutaja, tähelepannud pikema aja jooksul rühmaülemana piilkonna tegevust tegelikel õppustel, on saanud allpooltoodud näpunäiteid ja praktilisi kogemusi sidepidamise alal piilkonna ja piilurite tegevuses.

Piilkonna ja piilurite tegevuseks on antud ametlikes eeskirjades üldised raamid, sellega on määratud ka üldised raamid sidepidamiseks piilkonna ja piilurite tegevuses. Need üldised juhtnõõrid sidepidamise kohta ütlevad kokkuvõttes järgmist:

Side eest piilkonna ja piilurite tegevuses on vastutav piilkonnaülema. Piilurid on kohustatud sidet pidama tähelepanelikult naabritega paremal ja vasakul ja piilkonna südamikuga, kusjuures nad peavad hoolega jälgima neile antud signaale ja leppemärke. Piilurite ja südamiku vahel peab olema silmside.

Antud üldised juhtnõõrid võimaldavad sidet pidada piilkonna tegevuses mitmel viisil. Igal viisil on omad head ja halvad küljed ühel suuremal, teisel vähemal määral.

1. Piilurite põhimõttelisi tegevusi sidepidamiseks piilkonna ja piilurite tegevuses.

Side alaline pidevus piilkonna tegevusel oleb peajasalikult kahest asjaolust: 1) piilurite tegevusest side alalhoidmiseks, 2) piilkonnaülema tegevusest side alalhoidmiseks.

Vaatleme esiteks piilurite võimalikke tegevusviise side teostamiseks omavahel ja piilkonna südamikuga. Noorte väljaõppel, taktikalistel harjutustel ja manöövritel kõige sagedamini kasutamist leidvad piilurite sidepidamise viisid on järgmised:

I võimalik piilurite tegevusviis, tema headused ja puudused.

Piilurid oma tegevusel toimetavad vastase vaatlemist ja vaatlust sidepidamise otstarbeks paremale, vasakule ja taha, nii liikumisel, kui ka paigal oma algatusel tingimusega, et side ei katkeks naabritega ja südamikuga, ja et piilur oleks alati valmis südamikult leppemärke vastu võtma.

Selle esimesena toodud piilurite põhimõttelise sidepidamise viisi headused on:

- käsus määratud intervalle ja distantse piilurite ja südamikuga vahel on kerge praktiliselt täita;
- piiluritel on teada alati naabrite ja südamikuga asukoht maastikul;
- piilureid on kerge juhtida;
- piiluriteks võib kasutada ka vähema algatusvõimega sõdureid.

Selle põhimõttelise piilurite sidepidamise viisi puudused on:

- vaatlus ette on nõrgenenud alalise paremale, vasakule ja taha vaatlemise tõttu;
- sidepidamise raskus ja hool lasuvad peajasjalikult piiluritel, kuna piilkonnaülem võtab osa sellest vähemal määral;
- piilkonna ja piilurite liikumiskiirus on igakülgse vaatluse tõttu väike;
- alaline igakülgne vaatlemine väsitab piilureid.

II võimalik piilurite tegevusviis, tema headused ja puudused.

Piilur liigub hüpetega vaatluspunktist vaatluspunkti, kusjuures liikumisel ta toimetab ainult vaatlust ette, kuna vaatlust sidepidamise otstarbeks naabritega ja südamikuga toimetab ta igal peatusel vaatluspunktis, sealjuures ka peatusel vaatluspunktis mitte unustades vaatlust ette.

Selle sidepidamise viisi positiivsed küljed:

- liikumisel piilur võib koondada terve oma tähelepanu vastasele;
- piilurid võivad omale valida häid lähiseid liikumisel enese moondamiseks;
- piilurite liikumiskiirus on igakülgse vaatlemise tõttu väike.

Selle sidepidamise viisi negatiivsed küljed:

- piilurit saab juhtida ainult peatusel;
- peatustel piilurid ei leia igakord oma naabrite ja südamiku täpsat asukohta.

III võimalik piilurite tegevusviis, tema headused ja puudused.

Piilur liigub hüpetega vaatluspunktist vaatluspunkti, kusjuures liikumisel ta peajasjalikult toimetab vaatlust sidepidamiseks paremale, vasakule ja taha, kuna vastase järele vaatlust ta toimetab peatusel vaatluspunktis. Liikumisel vaatlust ette ta toimetab ainult üldjoontes paremate varjamisvõimaluste kasutamiseks ja vastase leidmiseks.

III tegevusviisi headused:

- käsus määratud intervalle piilurite vahel ja distantse piiluri ja südamiku vahel on kerge hoida;
- südamiku ja naabrite asukohad on piiluril alati teada;
- piilurite liikumist on hõlpsalt juhtida;
- peatusel saab piilur koondada oma tähelepanu täielikult vastasele.

III tegevusviisi puudused:

- liikumisel vaatlus ette on nõrgavõitu;
- piiluri enese moondamine liikumisel on kehv;
- piiluri liikumiskiirus on aeglane.

IV võimalik piilurite tegevusviis, tema headused ja puudused.

Piilur toimetab vaatlust nii paigal, kui ka liikumisel ühest vaatluspunktist teise peajasjalikult vastase järgi, kuna vaatlust taha sidepidamiseks südamikuga piilur omal algatusel ei toimetab, vaid vaatlust taha toimetab ta ainult piilkonnaülema akustilise signaali järele. Naabritega peab sidet oma äranägemise järgi.

(Märkus: Akustiliseks signaaliks siin on mõeldud mitmesugused looduslikud hääled, nagu: lindude laul, looma häälitsemine jne.)

IV tegevusviisi headused:

- vaatlus vastase järgi suureneb;
- akustilise signaali tõttu võib piilkonnaülem side luua piiluritega siis, kui side järgi tarvidus tuleb;
- piilurid saavad valida omale liikumiseks otstarbekohaseid lähiseid;
- piilurite liikumiskiirus on suurenenud.

IV tegevusviisi puudused:

- piilurite juhtimine akustiliste signaalide abil on lärmirikas ja kuuldav vastasele;
- piilurid ei tea alati südamiku täpsat asukohta;
- sidepidamise raskus ja hool lasuvad peajasjalikult piilkonnaülemal.

V piilurite võimalik tegevusviis, tema headused ja puudused.

Piilur liigub temale käsus määratud ja kättenäidatud teid mööda, toimetades seejuures ainult vaatlust vastase järgi. Side naabritega ja südamikuga loob ta ainult vastasega kokkupuutumisel või käsus määratud maastikupunkti jõudmisel.

Selle tegevusviisi headused:

- piilur võib koondada oma tähelepanu täielikult vastasele;
- piilurite liikumiskiirus on hea;
- piilkonnaülem pole seotud nii suurel määral piilurite alalise juhtimisega, vaid tal avaneb rohkem võimalusi isikliku vaatluse toimetamiseks.

Selle tegevusviisi puudused:

- käsuandmine piiluritele nõuab täpsust ja aega;
- säärase sidepidamise viis on raskesti läbiviidav või võimatu kinnisel maastikul;
- ootamata kokkupuutumisel vastasega ei tea piilur naabrite ja südamiku täpsat asukohta;
- nõuab algatusvõimega piilureid.

Nimetatud viis põhimõtet oleksid tähtsamad piilurite sidepidamise viisidest, mis on tegelikult kasutamist leidnud. Siin kirjeldatud piilurite sidepidamise viisidest võib kombineerida teisi sidepidamise viise.

Milline piilurite teotsemisviis on meile kõige vastuvõetavam?

Küsimuse lahendamiseks tuleb silmas pidada peajasjalikult kahte asjaolu: 1) kui võrd hästi võimaldab sidepidamise viis piilkonnaülemal juhtida piilureid, 2) kui võrd hästi võimaldab sidepidamise viis piiluritel oma tähelepanu koondada vastasele ja antud ülesannet segamata täita.

Ülevalkirjeldatud tegevusviisides süvenedes näeme, et piilurite teotsemisviis esimese

põhimõtte järgi võimaldab kõige paenduvamat piilurite juhtimist, kuna piilurite teotsemisviisi viienda põhimõtte järgi võimaldab piiluritel segamata ja pidevalt vaadelda vastast. Olles läbi uurinud siin esiletoodud sidepidamise viisi ja selgusele jõudnud nende puudustest, jõuame otsusele, et ükski kirjeldatud viis ei rahulda meid täiel määral igas olukorras. Tekib küsimus: kas oleks võimalik eelpooltoodud põhimõtteid liites ja negatiivseid puudusi kõrvaldades kombineerida nõuetele vastav ja võimalikult otstarbekohane piilurite teotsemisviis sidepidamiseks?

Küsimuse lahendamiseks võibki veel kombineerida allpooltoodud kuues piilurite põhimõtteline teotsemisviis sidepidamiseks. Tegelikel katsetel on see teotsemisviis annud rahuldavaid tagajärgi. See kuues põhimõte on järgmine:

Piilur liigub vaatluspunkti vaatluspunkti, toimetades vaatlust igasse külge, nii liikumisel, kui ka paigal. Kõige intensiivsemalt piilur vaatab ette; vasakule, paremale ja taha vaatab piilur ainult äramääratud teatava distantsi käimise järele naabrite ja südamikute asukohtade kindlakstelemiseks. Ainult erilisel kiire tarviduse korral võib piilkonnaülem akustilise signaali abil välja kutsuda piilurite vaatluse taha. Ülesande andmisel piiluritele tuleb kindlasti nendele kätte näidata ja juhatada esemed või raioonid, mida piilur peab oma liikumisteel läbi vaatama.

Nimetamist väärivad siin järgmised puudused:

- vaatlemise tõttu taha piilurid unustavad vahest enese moondamise vastase vaatluse eest, sest koht, kust avanes hea vaade taha, ei paku igakord varju piiluritele vastase vaatluse eest;
- hooletult antud signaal võib paljastada vastasele piilkonna tegevuse;
- käsu andmine piiluritele nõuab täpsust ja aega.

Näeme, et esiletoodud puudused pole nii mõõduvad, neist võime vabaneda hea piilurite väljaõpetamise ja piilkonna tegevuse hoolsa täitmise teel.

2. Piilkonnaülema põhimõttelisi tegevusi sidepidamiseks piiluritega.

Piilkonnaülema võimalused side alalhoidmiseks piiluritega on märksa suuremad kui piiluritel piilkonnaülemaga, sest viimane pole nii seotud vaatlusega ette ja pealegi on piilkonnaülema kasutuses südamikute asuvad kaitsevaelased, keda võib rakendada tööle sidepidamiseks piiluritega.

Missuguste piiluritega ja missuguse arvu piiluritega sidet pidades saaks piilkonnaülem oma ülesandeid täita kõige paenduvamalt ja otstarbekohasemalt?

Seda küsimust võib lahendada kolme nimetamist vääriva põhimõttelise viisiga:

- a) piilkonnaülem peab alalist silmsidet võimalikult suurema arvu piiluritega kõikidele piiluritele ühiste leppemärkide ja signaalidega.
- b) piilkonnaülem peab alalist silmsidet võimalikult suurema arvu piiluritega, kuid igale piilurile eri leppemärkide ja signaalidega.
- d) piilkonnaülem peab alalist silmsidet ainult suuniv-piiluriga.

Vaatleme ligemalt neid põhimõttelisi tegevusviise.

a) Piilkonnaülem peab alalist silmsidet võimalikult suurema arvu piiluritega kõikidele piiluritele ühiste leppemärkide ja signaalidega.

Alalise silmside pidamine kõikide piiluritega nõuab piilkonnaülemalt alalist piilurite järgi vaatlemist ja head tähelepanuvõimet mitmesse külge. Piilkonnaülem saaks siin küll kergendada oma isiklikku tööd südamikute asuvate sõdurite kasutamise teel, kuid siis ei saaks moondada enam südamikku, sest südamikute asuvad sõdurid on kohustatud vahetpidamata jälgima piilurite tegevust ja selleks otsima omale häid vaatluspunkte; südamik valguks sel teel laiali ja muutuks vastasele kergesti nähtavaks. Üldine piilurite juhtimine antud põhimõttel on rahuldav, kuid üksikute piilurite juhtimine teiste piilurite hulgas on seotud raskustega kõigile ühiste leppemärkide tõttu. Üksikute piilurite juhtimine teiste hulgas kujuneb sagedasti väga tarvilikuks ja sellest piilkonnaülem end lahti öelda ka ei või, sest sagedasti pole piilurid küllalt otsustamisvõimelised ja algatamisvõimelised ülesande iseseisvaks täitmiseks ja piilkonnaülem ei tohi jääda ka ainult pealtvaatajaks.

Näeme, et käesolevas põhimõttes on puudusi, mis mõjuvad takistavalt tema kasutamisele võtmiseks reeglina. Antud põhimõtet võiks kasutada nimetatud põhjustel ainult teatavas olukorras.

b) Piilkonnaülem peab alalist silmsidet võimalikult suurema arvu piiluritega, kuid igale piilurile eri leppemärkide ja signaalidega.

Üldiseks puuduseks käesolevas põhimõttes on signaalide ja leppemärkide rohkus, mis suureneb piilurite arvu suurenemisega, tehes keerukaks piilurite juhtimise. Mida vähem piilurid tegevusse rakendatud, seda hõlpsamaks muutub nende juhtimine. Väikese arvu piiluritega teotsemisel omab piilkonna tegevus selle põhimõtte järele võrdlemisi suure paenduvuse ja kiiruse, seejuures piiluriteks võib kasutada ka vähema algatus- ja otsustamisvõimega sõdureid. Piilkonnaülemalt isiklikult nõuab käesolev põhimõte palju tööd ja suurt tähelepanuvõimet, et anda piiluritele alaliselt uusi korraldusi ja võtta vastu nende teateid vastasest mitmesuguste leppemärkide abil. Kokkuvõttes näeme, et käesolev põhimõte on kasutatav ainult teatavates piirides ja teatavas olukorras.

d) Piilkonnaülem peab alalist silmsidet ainult suuniv-piiluriga.

Sidepidamine ainult suuniv-piiluriga nõuab kõigiti head ja algatusvõimelist suuniv-piilurit. Seejuures suuniv-piilur on väga koormatud töödega ja ta kujutaks enesest selle põhimõtte kohaselt piilkonnaülema abi. Tema otseseks kohuseks oleks piilurite juhtimine vastavalt olukorrale ja piilkonnaülemalt saadud leppemärkidele. Nende kohuste tõttu aga vähenevad tunduvalt tema vaatlusvõimalused vastase järele ja enese moondamine vastase vaatluse eest. Piilkonnaülemal on seejuures vabad käed: alalist silmsidet ühe piiluriga pidada on kerge; piilurite alalise juhtimisega pole tarvis end palju vaevata; piilkonnaülemal avaneb võimalusi toimetada isiklikku vaatlust, jne.

Käesoleva põhimõtte mõjuvamaks puuduseks tuleb lugeda seda, et suuniv-piiluri väljalangemine rivist võib esile kutsuda tõsisid takistusi ja segadusi piilkonna tegevuses. Sellega tuleb võtta käesolevatki põhimõtet teatava ettevaatuse ja tingimusega.

Millise põhimõtte järgi oleks soovitatav piilkonnaülemaal teotseta?

Teoreetilisest seisukohast vaadatuna paistab, et punkt b all tähendatud põhimõttes pole puudusi, mida ei oleks võimalik kõrvaldada. Oleks tarvis ainult häid piilureid ja head piilkonnaülema ja kirjeldatud põhimõtte oleks teostatav ka keerukamates olukordades. Teotsemisel kuni nelja piiluriga saaksid hakkama rahuldavadi piilurid ja piilkonnaülema oma ülesannetega.

Tegelikud katsed on näidanud, et teotsemistel kõige paremaid tagajärgi annab punkt a all tähendatud põhimõtte, sest ka keerukamates olukordades tuleb ette siin vähem segadusi ja arusaamatusi kui punkt b juures parematel tingimustel.

Punkt d all tähendatud põhimõtte võiks leida kasutamist ainult teatavas olukorras, kus sidepidamine iga piiluriga pole teostatav kas maastiku tõttu või mõnel muul põhjusel.

Ettetoodud kolmest põhimõttest võiks siingi kombineerida veel neljanda põhimõtte:

Piilkonnaülema peab alati silmsidet olukorra kohaselt võimalikult suurema arvu piiluritega ja kõikidele piiluritele ühiste leppemärkidega ja signaalidega. Ainult erilise tarviduse korral piilkonnaülema määraku mõnele üksikule piilurile peale üldiste leppemärkide veel erilisi leppemärke.

Taktika alalt.

Taktikaline ülesanne nr. 2.

Kövendatud pataljoni tegevus kohtamislahingu tingimustes. *)

(LE §§ 247—262.)

I.

Patül III 9. lühike olukorra hinne ja tehtud korraldused Teigaste talu juures 05.07. k. 0900.

Patül III/9., saanud k. 0830 rügülit käsu pealetungi jätkamiseks ja luursalaga ülemalt andmed Loodi a.s. ja Paistu raioonis teotseva vastase kohta, hinnates olukorda, andis pataljonile käsu hargnemiseks.

A. Olukorra hinne.

1. Vastase osade edasitung Loodi kõrtsi ja Hendriku a.s. raioonis on pandud seisma luursalga poolt. Luursalga osad ühes 6. rüg. rattkomp. osadega on vastasega kontaktis joonel Vanakubja, kõrg. 35, Hendriku

Jääks lahendada küsimus, kuidas rakendada südamikus asuvad sõdurid sidepidamisse piiluritega, ilma et südamiku moondamine selle all kannataks.

Siin võiks toimida järgmiselt:

Määrata südamikust sidepidajaid mitte igale piilurile üks, vaid üks sidepidaja mitme piiluri kohta, nii et sidepidaja veel suudaks jälgida temale määratud piilurite tegevust, seejuures sidepidaja ei tohi lahkuda südamiku rivist piilkonnaülema loata. Et niisuguse sidepidamise viisi juures side kunagi ei katkeks, tuleb teha piiluritele kohuseks, et nad võivad ainult niikaua südamiku seismajäämise puhul ise veel liikuda edasi, kui südamik neile veel on nähtav. Jääb südamik seisma ja piilurid selleks pole saanud leppemärke, siis piilurid esialgu jätkavad liikumist kuni vastava leppemärgi saamiseni või jõudmiseni säärasesse kohta, kust edasiliikumine tooks esile silmside katkemise südamikuga.

3. Üldine kokkuvõte.

Üldiselt öelduna tuleks sidepidamisel hoiduda keerukatest võtetest, sest need võivad ajada tegevuse segamini ja teda aeglustada. Side piilkonnaülema ja piilurite vahel peab olema alati vastastikune. Seejuures hea silmside piilkonnaülema ja piilurite vahel ei tohi olla põhjuseks liig energilistele piilkonnaülematele, et igal võimalikul juhtumil ja mõjuva tarviduseta koormata piilureid igasuguste leppemärkidega ja takistada neid nende kohuste täitmisel. Sidepidamisel piilkonnaülema ja piilurite vahel tuleks kasutada siin esiletõudud põhimõtetest ainult seda, mis antud olukorras kõige kohasem; kindlat reeglit selleks anda ei saa. A. K.

ku a.s. ja Suka, kust edasi tungida oma jõududega enam ei suuda. Vastase jõud on umbes 2 esk., kaks sarühma, üks l-komp. ja üks patr.

Kui III/9. tuleks lahing nende jõududega, siis võiks kindel olla edus, kuid rügülit saadud andmetel (õhuluure) võib oodata veel enne keskpäeva Loodi—Paistu raiooni vastase peajõude, mis Loodi a.s. ja Paistu vallutamise teeks küsitavaks.

III/9. tuleb teosteda kiirelt, aegsasti minna üle lahingukorda, ja enne vastase peajõudude saabumist täita oma ülesanne.

2. 9. rüg. osad asuvad 05.07. k. 0900 järgmiselt: III pat. peajõud alustavad liikumist üle Raudna j. silla, kuna eel-

*) Vt. „Sõdur” nr. 1—23 s. a.

salk läbibstab Matapera. Rügemendi läänekolonn on Heimtali m.s. tunni teekond loode pool, liikumas Heimtali suunas.

III/9. jõuab Vanakubja—Hendriku as. raiooni tund aega enne läänekoloni. Moodustades rügemendi eelväe, tuleb pataljonil iseseisvalt, ülejäänud rüg. jõude ootamata, vallutada Paistu—Loodi raioon.

3. Saadud teadetest selgub, et esimesed lahingud III/9. tulevad Loodi as.—Paistu vallutamiseks. Maastik selles raionis on kaheksagune: Hendriku as. — Paistu vahel lage põld ja heinamaa, kuna Loodi kõrtsi, Loodi as., Linsi raionis on metsatukad, võsane heinamaa ja Loodi j. org, mis soodustavad pealetungivate osade varjatud liikumist. Sellest tingitult kujuneb ka pataljoni lähenemiskord — kaks komp. Matapera—Loodi maant. suunas ja üks komp. Jakopi, Varu suunas. Kuna tee üle Jakopi—Varu algab Teigaste raionis, siis otsustab patül juba siin hargneda.

Teigaste, 05.07. k. 0850.

B. Käsk nr. 6 III/9.-le.

(Kirjalik.)

1. Vastase osade edasitung Loodi kõrtsi ja Hendriku as. raionis on pandud seisma luursalga poolt. Luursalga osad ühes 6. rüg. rattkomp. osadega on vastasega kontaktis joonel Vanakubja, kõrg. 35, Hendriku as. ja Suka, kust edasi tungida oma jõududega enam ei suuda.

Luursalga vastas teotsevad rohelistel praegu umbes kaks esk., kaks sarühma, üks I-komp. ja üks patr. Holstre as. oli k. 0700 siniste käes.

2. III/9. jätkab lähenemist Loodi, Paistu suunas, hargnedes kompaniteks.
3. I. komp. (eelsalk) läheneda Matapera, Loodi as. suunas. Luua kontakt eel-osadega Loodi kõrtsi raionis ja võtta nad oma käsutusse. Edasi teotseda minu täiendaval korraldusel.

2. komp. läheneda 1. komp. järele kaugusel 500 m.

3. komp. läheneda Jakopi, Petsu, Paistu üldsuunas; Hendriku as., Viira joonelt edasi liikuda minu täiendaval korraldusel. Luua kontakt eel-osadega ja võtta nad oma käsutusse.

2 rk rühma annan kompül 3. käsutusse, rk kompül määramisel. Ülejäänud 2 rk rühmal läheneda 2. komp. juures.

4. Patarüülil luurata positsioonid, kust saaks toetada Loodi as. ja Paistu vallutamist.
5. Luursalgal kindlasti hoida oma käes praegused seisukohad.
6. III/9. lahinguvooril liikuda 2. komp. järele ja asuda metsa põhjapoolsele servale, 1 km lõuna poole Raudsepa talust.
7. Liigun ise 1. komp. juures.

II.

Täiendav olukord.

III/9. algas kell 0900 lähenemist käsk nr. 6 kohaselt ja jõudis k. 1030 Loodi kõrtsi, Lutsu, Hendriku as., Viira üldjoonele, kus osad asetused järgmiselt: 1. komp. Loodi kõrtsi juures metsas; 2. komp. Loodi kõrtsist 700 m põhja pool metsas ja 3. komp. Kulli, Varu, Hinsaraionis.

Patül III/9., jõudes Loodi kõrtsi juure, kohtab siin luursalga ülemat, kelle ettekandest selgub, et vastane on k. 0910 uuesti alustanud pealteeungi Vanakubjale edelast ja läänest. Meie 3 ratturijagu ja sautod on surutud Vanakubjast 400 m põhjas asuvale metsaservale. Vanakubja suunast on kuulda ägedat kuulipilduja ja püssilaskmist. Luursalga ülemal olevatel andmetel on samal ajal alanud vastase jalaväe pealetung kõrg. 54,3 suunast meie osadele Suka ja sellest 500 m idas oleva metsatuka raionis.

Samas patül III/9. saab teate rügüülilt, et k. 0800 meie luurelennuk on näinud kompani suuruse vastase jalaväeosa liikumist maanteel Sultsist 1 km põhja pool.

Lahendada: 1) Patül III/9. otsus ja kallaletungi käsk. 2) III/9. varustamise ja evakueerimise korraldamine kallaletungil.

Tähelepanuks väeosadele ja asutistele!

„Sõduri“ tellimise raha tasumise hõlbustamiseks palume raha sissemaksta kohalikku Eesti Panga osakonda ülekanndmiseks „Sõduri“ jooksvale arvele

Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 643.

Tagavaraväe ohvitseride organiseerimise alalt.

Tagavaraväe ohvitseride organiseerimisest.

Kolonelleitnant M. Tuisk.

Ohvitseride keskkogu, püüdes tabada kindral Laidonerilt ja tagavaraväe ohvitseridelt algatatud mõtteid, asus täie innuga tagavaraväe ohvitseride organiseerimisele. Selleks tegi tema põhjalikke ettevalmistusi, sondeerides pinda organiseeritavate eneste, ohvitseridekogude ja ametisikute juures, luues mõjukama baasi abiandmise kapitali näol ning koostades vastavad põhi- ja kodukorrad. Avalikkusele avanesid kaardid „Sõjuri“ tagavarajuhtide erinumbriga (Nr. 18/19 — 1933). See oli operatiivkäsk organiseerimiseks, ühes selgituste ja propaganda võetega.

Käsk üleskutsena läks välja 29. aprillil s. a., määrates operatsiooni algupäevaks 20. mai ja saates sel päeval esimese luurepatrullina välja kaitseväge juriste. 21. mail kerkis esile tugev eelvägi eduka tegevusega. 23. mail liikus juba staap. 28. mail ründasid peajõud eduga. Järelväed ja varud astusid tegevusse veel suviste pühil ja 11. juunil. Kõikjal uskumatu edu.

Hoolimata korduvatest katsetest oli tagavaraväe juhtide organiseerimine seni teostamata, luhtudes igakord. See asjaolu õigustas kahtlustusi kordaminekus ka seekord keskkogu juhatusel ja eriti aga väeosade kaududel. Oli karta, et algatatud organisatsioon üldse ei sobi ega meeldi, et organiseeritavad võivad otsekohe kalduda poliitilisesse sõiduvette, et neil pole tarvilisel määral huvi organiseerimise vastu, et tegevus ja tagavaraväe juhid ei sobi omavahel.

Organiseerimise esialgsed tulemused on ümber lükanud kõik need kartused. Kõik algatatud sektsioonid, arvult 36, on asutatud. Igalpool on olnud osavõtt elavam kui oodata võis. Suhtumine organiseerimisele ja selle viisile on leidnud igalpool üksmeelset heakskiitmist. Ohvitseride keskkogu juhatus on organiseerimise koosolekutelt saanud südamlikke tänukirju ja telegramme. Sektsioonide koosolekuil on algusest peale valitsenud täielik üksmeel ja kaine töömeeleolu. Sektsioonide ja ohvitseridekogude ja tegevus ning tagavaraväe juhtide omavahelised suhted on kujunenud südamlikult sõbralikeks.

Arvuliselt on sektsioonide ümber koondu nud 35% tagavaraväe juhtidest. Saja protsendini on muidugi veel tublisti vaja jäänud, kuid arv on siiski küllalt suur kahtlevate

ootuste rahuldustundeiks ümber muutmiseks.

Peab arvestama, et kõigil mõtte pooldajatel polnud otsekohe võimalusi ennast avaldada, teisteni ei jõudnud teade, aga pole ka võimatu, et ei puudu ükskõiksed ja isegi teistsiti mõtlejad. Organiseerimise kordamineku mõttes on isegi parem, et mitte kõik korraga ei astunud sektsioonesse. Liiga suur liikmete arv oleks esialgul raskendanud organiseerimise korralikku teostumist. Iga organisatsiooni tugevus ja teovõimsus seisab liikmete suures üksmeelsuses ja tihedas kokkuliitumises. See on saavutatav ainult järkjärgulise paisumise juures. Kahtlemata on sektsioonide asutajad liikmed meie tagavaraväe juhtkonna kõige parem element — isamaaliselt mõtlevad, organiseerimise vajadust ja viisi täiel määral pooldavad ja juhi omaduste poolest ajakõrgusel seista soovivad. Nendelt asutatud sektsioonid on luukere, mille ümber järkjärgult võrsub kõiki tagavaraväe juhte koonduvad ja liituvad organisatsioon. Sektsioonide asutajad liikmed on pärm, mis peab ja suudab panna käärima kogu tagavaraväe juhtkonna, organisatsioonile ülesandeks seatud eesmärkide saavutamiseks.

23. juunil astub kokku kesksektsioon, tagavara juhtide parlament — keskjuhatus valimiseks, töökava koostamiseks ja tagavaraväe juhtidesse ja nende organiseerimisesse puutuvate küsimuste lahendamiseks üleriiklises ulatuses.

Kesksektsiooni asutamisega on tagavaraväe juhtide organisatsioon loodud, seega esialgne eesmärk saavutatud ja võib algada töö. Organisatsiooni alalhoidmiseks, tugevnemiseks ja kasvamiseks elujõuliseks, kõiki tagavaraväe juhtide laialdasi huvisid ja tegevusalasid haaravaks ja kõiki tagavaraväe juhte kaasatõmbvaks, evib võrratu tähtsuse tema töö õigetele alustele rajamine ja selle intensiivsus.

Kõigepealt tuleks põhjalikult uurida ja kaaluda, kas algatatud organisatsioon tagavaraväe juhtide seisukohalt, suudab neid kaasa tõmmata ja võimaldab neil teotseda vastavalt seatud eesmärkidele ja nõuetele. Soovitavad ümberkorraldused, täiendused ja parandused võivad alul arusaadavalt haarata ainult põhimõttelisi küsimusi ja suuri jooni, kuna üksikasjad, mis otsekohe tege-

viise alustamist halvavalt ei mõjuta, selguvad alles töötamise juures ajajooksul. Igatahes tuleks aga jõuda selgusele, kas sektsioonide liikmete sajaprotsendini tõusmises pole olnud takistavaks organisatsiooni kaju.

Põhiküsimuseks on siin, kas rahuldavad ohvitseridekogude juure nende põhikirja raamides asutatud sektsioonid, mis on sõltuvad ohvitseridekogust ja ei evi iseseisvale organisatsioonile omaseid juriidilise isiku õigusi. Olenevalt sellest on sektsioonid õigustatud omi otsuseid teostama alles pärast ohvitseridekogu juhatase nõusoleku saamist ja kinnitamist väeosaülemaga poolt. See moment võib olla ebameeldiv. Samalalaadne on tegevliikmete õigus osa võtta sektsioonide koosolekuist. See on mõeldud küll sektsiooni töö huvides, mis tema kardinaalülesannete taotlemisel vajab laialdast ja heatahtlikku ohvitseridekogu kaasaaitamist. Seda aga võidakse tõlgitseda umbusaldusena ja autoriteeti riivavana. Kuid sellest momendist ei tee loodetavasti tüliküsimust ohvitseridekogud ja võidakse temast loobuda, piirdudes vast sellega; et juhatase liikmed ja väeosaülem võivad sektsiooni koosolekust osa võtta. Sektsioonidena organiseerimise paremused on loetletud „Sõdur“ nr. 18/19 lhk. 583. Esimene kesksektsiooni koosolek peabki siin oma sõna ütleva — kas rahuldab praegune maksev kord, või otsustatakse minna üle iseseisvale ohvitseridekogudest sõltumatuks organisatsioonile. Sel juhtumil, jäädes alul praeguse organisatsiooni juure, tuleb keskjuhatasele ülesandeks teha koostada uue organisatsiooni põhikirja ja selle alusel teostada ümberorganiseerimine.

Rahuldab aga praegune organisatsioon sektsioonide kujul, siis tuleb revideerimisele võtta kodukord ja temas kõik organisatsioonide elujõuliseks kujunemisel takistavaiks osutuvad momendid esile tõsta ja nende parandamiseks, täiendamiseks või muutmiseks kohustada keskjuhatast.

Organisatsioon sektsioonide näol on loodud tegevväe ohvitseride poolt neil arusaamatustel, kuidas nemad on suutnud olukorda tabada, kopeerides ohvitseridekogude kui elukutseliste kaitseväge juhtide organisatsioonide põhimõtteid. Kuid tagavaraväe juhil on kaitseväeline ala siiski ainult üks murdosatema elukutse küsimuste kompleksist, mis õigustab teislaadse mentaliteedi ja olenevalt sellest ka teissugused organisatsiooni nõuded ja alused. Seepärast on nende küsimuste põhjalik kaalumine esmajärgu tähtsusega ja kesksektsiooni koosolekul väljendatavad ja vastuvõetud seisukohad kindlasti vajalikud.

Sektsioonide kodukord määrab ülesandeid üldlauseis. Kesksektsiooni esimesi töid peaks olema organisatsiooni ülesannete üksikasjalikum määratlemine, nimelt — milliste abinõudega tema kavatses ülesseatud eesmäärke saavutada. Sellele rajaneksid siis sektsioonide igaaastased töökavad.

Kerkivad küsimused.

Kuidas viia organiseerimist täiuseni? Kõigepealt arvult. Siin on ideaaliks kõigi tagavaraväe ohvitseride koondamine. See on raske ülesanne, sest tagavaraväe ohvitseride koosseis on ikkagi mitmekesine ilmavaatelt, seltskondlikult ja ühiskondlikult positsioonelt ja meeleolult. Leidub palju ükskõiksust ja isegi kindlasti ka organisatsiooni sihtide eitamist. Kõigile, aga vähemalt enamikule vastuvõetava platvormi ja õhkkonna kujundamine ja hiljem kindla suuna pidamine organisatsiooni põhiülesannete taotlemisel on raskeid ülesandeid.

Kus ja millised alljaotused on vajalikud sektsioonidele, kas territoriaalselt, liikmete eriväeliikidesse kuuluvuse või eri huvialade kohaselt? Võib kujuneda vajadus mõne ohvitseridekogu juures isegi mitu iseseisvat sektsiooni asutada. Eriti võib see otstarbekohaseks osutada nendes sektsioonides, kuhu on koondunud mitme väeosa tagavaraväe ohvitserid; seal võib tööle takistavalt mõjuda nii liig suur sektsiooni liikmete arv, kui ka liikmete koosseisu kirjusus väeliikidelt.

Põhiülesandeks organisatsioonil on kujuneda soliidseks ja autoriteetseks enda liikmete, seltskonna ja ka ametvõimude silmis. Organisatsioonil peab olema hea nimi, mis teeks temasse kuuluvuse austavaks liikmeile ja tingiks austava suhtumise temale ja tema liikmeile väljaspoolt. Selleks on soliidne tegevus ja piinlik hoidumine kaldumast põhiülesannetelt ahvatlevasse, kuid kahtlasesse üksikute kildkondade või poliitiliste voolude sõiduvette. Praegu ei paista ühiskonna liige, kellel on kaitseväge juhi kutse, tagavaraväes millegagi välja. Temal pole mingeid soodustusi ega väarikat lugupidamist teistest kodanikest suuremal määral, hoolimata temale riigi ja rahva poolt pandud suurest ja raskest kohustusest riigikaitse juhi osas. Organisatsioonil on ülesandeks tõsiselt aktsiooni alustada ja läbi viia tagavaraväe ohvitseride õigusliku, moraalse ja, võibolla ka, majandusliku seisukorra vääriliselt hindama sundimiseks ja maksmapanemiseks. Kaitseväge juht, olgugi reservis, on ikkagi valitud ja parim riigikodanike hulgast, iga mees selleks ei saa ega ei kõlbagi; ning selliselt peab teda ka hinnatama.

Organisatsiooni ülesanne on ka enda liikmeid kasvatada ja nende väärtust tõsta kaitseväge juhile nõutava lugupidamisega suhtumist õigustava tasemeni. On tarvilik ka piimlik selektsioon liikmeiks vastuvõtul. Organisatsiooni abi kahtlemata kasutab ka kaitseväge juhatus tagavaraväge juhtide hindamisel ja vajaduse korral juhtidena kasutamisel.

Liikmed tulevad liita üksmeelseks kindlaks juhtide korporatsiooniks enda vahel ja ka tegevväe ohvitserkonnaga. See teostub võimalikult sagedate kokkupuutumiste juures.

Praegune organiseerimine on saanud mõjuvama tõuke meie üldiselt lugupeetud vabadesõjajaegselt Ülemjuhatajalt, kindral Laidonerilt, tema poolt algatatud reservohvitseride ainelise toetamise küsimuse ülestõstmisega. Iga korporatsiooni ülesanne on abistada raskustesse sattunud liikmeid. Eriti on see nõutav kaitseväge juhtide korporatsioonilt, kelle liikmed lahingkogemusist peaksid kõige paremini mõistma vana tõde — üks kõige eest ja kõik ühe eest. Selleks on Ohvitseride keskkogu asutanud abiandmise kapitalli, millele aluseks on kindral Laidoneri nõutatud soliidne summa. Tegevväe ohvitserid, kes ise küll sellest kapitalist toetusi ei saa, on kohustunud tema täiendamiseks igal aastal oma palgast maksma kindla protsendi, mis kogusummas moodustab aluskapitalile võrdse summa. Sektsioonide liikmete liikmevahast on ette nähtud 50% selle kapitali heaks, mis sel juhtumil, kui kõik tagavaraväge ohvitserid kuuluksid sektsioonide liikmeiks, kujundaks kolmanda sama suure summa. See oleks kokku Kr. 15.000, mis juba üsna soliidset võimaldaks korraldada abistamist.

Ja lõpuks, töö korraldamine kaitsevägealiste teadmiste värskendamise ja täiendamise alal, mis sisult tahaks olla organisatsiooni peamisi ülesandeid. Küsimuse juure asudes, tuleb otsekohe asja kainelt võtta ja hoiduda illusioonidest. Juhil — tagavaraväelasel on enda kutsealal ja ühiskondlikes töis igapäevaseid rähklemisi küllalt. Kaitsevägealine ala on temal ikkagi vabade tundide ärakasutamise arvel võimalik, on kõrvalhuviala, mis pealegi aja- ja aianeliste kuludega seotud. Seepärast organisatsioonide kaudu vabatahtlikkuse alusel võimalikele õppustele ei saa esitada ranke nõudmisi ja süstemaatilist tööd. Viimane peab jääma ametlikult korraldatud õppuste ülesandeks. Töö organisatsioones

kaitseväelisel alal peab siiski pakkuma kõiki võimalusi vabatahtlikult avalduvate huvi ja hea tahtmise realiseerimiseks produktiivselt, maksimaalses ulatuses. See töö ei tohi kujuneda koormavaks ning huvi lämmatavaks. Tema organiseerimine nõuab suurt oskust, takti ja palju energiat. Teostatav on tema tegev- ja tagavaraväge juhtide kõige tihedama koostöö ja heatahtlikkuse juures. Eriti suuri kohustusi ja raskusi veeretab see tegevväe ohvitseridele, kes peavad oskama õieti ja huvitavalt õppuste kavasad koostada, neid korraldada ja teostada. Soovid õppusteks loomulikult tulevad tagavaraväge juhtidelt, kuid väga tähtis osa kuulub ikkagi ka siin tegevväe ohvitseride inspiratsioonile, soovide esilekutsumise ja neile kindla ning teostatava kuju andmisega. Igatahes õppuste korraldamine organisatsioonides tagavaraväge juhtidele on raske ja delikaatne, kuid ilmtingimata kohustav ja ülitähtis ülesanne kaitseväge juhatusel ja ohvitseridekogudele.

Suvine töö peaks piirduma ekskursionidega mitmesugustele kaitseväge õppustele, nagu laagrid, polügoonid, manöövrid, taktikalised õppused ja laskmised ning Vabadusesõja ja muistsetele lahinguväljadele. Talvel ekskursionid väeosade siseelu ja tegevusega tutvumiseks, lisaks aga loengud kas eraldi või koos tegevväelastega, taktikalised õppused kaardil, soovikohaselt mõningad erialalised õppused jne.

Olulisem kõigist õppustest aga on, et sagedamini koos käiakse, üksteisega ja tegevväe kaasvõitlejatega vesteldakse, mõtteid vahetatakse — see annab koguni tulu rohkem kui väga targad loengud ja harjutused. Sel teel leiavad nii mõnedki huvid enesele märkamatuks ja vaevata rahuldusi. On ju kaitseväge juhtidele ikkagi kardinaalseim küsimus üksteise mõistmine ja sõjamehelik ohvitseride üksmeel.

Lõpuks ei saa mööduda sõjaajakirjandusest, mis on hõlpsamaid ja väärtuslikumaid sõjaliste teadmiste värskendamise allikaid. Ajakiri „Sõdur“ oma sisukuse ja hinna odavusega peaks väärima kahtlemata iga kaitseväge juhi tähelepanu ning ei tohiks puududa kellelgi igal laupäeval koju ekspedeeritava posti hulgas. Tema levitamine ootab sektsioonide kaasabi. „Sõdur“ peaks kujunema ka tagavaraväge juhtkonna häälekandjaks, milleks saamiseks on tema veerud alati heatahtlikult avatud kaastööle.

Tagavaraväe ohvitseride sektsiooni asutamise koosolek Narvas.

Läinud pühapäeval, 28. mail, oli Narva garnisoni ohvitseride kasiinos tagavaraväe ohvitseride sektsiooni asutamise koosolek, millest võttis osa umbes 80% tagavaraväelasi. Nende hulgas oli rida tuntud seltskonnas ja omavalitsuse tegelasi. Koosoleku avas ja teavitatas garnisoni ja rügemendi ülem kolonel Pulk. Koosoleku juhatajaks valiti leitn. L. Vahter ja kirjatoimetajaks n. leitn. V. Raudsepp. Kuna keskjuhatuselt oli tagavaraväe lastele varemalt koju kätte saadetud, erinumber üksikasjaliste seletustega, võeti päevakord läbi asjalikult ja kiiresti. Garnisoni ohvitseridekogu esimees major Simson luges ette ainult üksikud tähtsamad punktid tagavaraväe ohvitseride sektsiooni kodukorrast.

Juhatusse valiti: esimeheks major K. Maasik, abiesimeheks kapten Fr. Kabanov ja liikmeteks: n. leitn. B. Dultz ning kapten Tamm. Viimased kaks jagasid oma vahel ametid: n. leitn. Dultz laekahoidjaks ja kapten Tamm sekretäriks. Juhatuses kandidaatideks said: n. leitn. Vahter ja kapten Tamm. Uue juhatuses poolt koostatud eelarve võeti vastu ühel häälel.

Pärast koosolekut oli ühine lõuna, millest võtsid osa garnisoni ülem Pulk ja esindajad garnisoni ohvitserkonnast. Tervituskõnedega esinesid lauas linnapea J. Luts, kolonel Pulk ja teised.

Th. Altro.

Kaitseväe elu.

2. diviisi staabi ohvitseridekogu tähelepanu ja järeltegemist vääriv otsus.

„Arvestades seda, et riigil praeguse majandusliku surutise tõttu ei jätku ressursse mereväe ujuva koosseisu uuendamiseks ja täiendamiseks, mistõttu riigikaitse huvides osutub möödapääsematult hädavajalikuks siin kõigi isamaalikult mõtlejate kodanike ja organisatsioonide kaasabi, ja pidades silmas õilsat patriootlikku eesmärki, otsustas diviisi staabi ohvitseridekogu diviisi staabi XV aastapäeva pühitamiseks 24. detsembril s. a. ära jätta ja oma liikmetelt aastapäeva pidustus-

teks kinnipeetava summa Kr. 500.— moodsa allveelaeva ehitamiseks selleks moodustatud sihtkapitali valitsuse kätte anda.“

See otsus on vastu võetud 9. juunil s. a. kogu üldkoosolekul üksmeelselt.

Idee algatajaks on diviisiülem kindral N. Reek, kes ei pea soovitavaks praegusel raskel majanduslikul ajal pidustusi, pealegi kui võimalik on selleks otstarbeks kogutud raha otstarbekalt ära kasutada.

V. J.

Valimiste tulemusi ohvitseridekogudes.

Mereväe ohvitseridekogu.

Juhatuses esimees kaptenleitnant V. Martson, teised liikmed — kaptenmajor J. Pruun ja van.-leitnandid J. Sandbank ja A. Luukas. Kandidaadid kaptenmajor H. Liikane ja van.-leitnant A. Pontak.

Revisjoni komisjoni liikmed — san.-kolonelleitnant H. Multer, san.-major H. Pobul ja kv. ametnik J. Raabe. Kandidaadid — kaptenmajorid A. Erikson ja J. Plaks.

I diviisi staabi ohv.-kogu.

Juhatuses esimees kolonelleitnant H. Vanaveski, teised liikmed kaptenid P. Kalmann, O. Polmann ja A. Kudévita. Kandidaadid — major R. Martin ja kapt. J. Lembra.

Revisjoni komisjoni liikmed — leitnandid K. Veier ja R. Uudelep ja kv. ametnikud J. Perk ja M. Prits. Kandidaadid — kv. ametnik E. Knuude.

5. üks. jal.-pataljoni ohv.-kogu.

Juhatuses esimees kapten P. Vaga, teised liikmed — kaptenid P. Plado, Breede ja Poltan. Kandidaadid — kapten Intal ja leitn. Nuust.

Revisjoni komisjoni liikmed — kapten A. Sass ja leitnandid A. Lahke ja O. Pahl. Kandidaadid — kv. ametnik M. Remma ja n.-leitnant F. Laurmann.

3. diviisi staabi ohvitseridekogu.

Juhatuses esimees — major A. Rattas, teised liikmed — kaptenid H. Eilandt, A. Tar-

ning ja B. Haltrik. Kandidaadid — kaptenid R. Marnot ja H. Ingermann.

Revisjoni komisjoni liikmed — leitnandid N. Rogoškin ja A. Arenberg ja kv. ametnik J. Evert. Kandidaadid — major J. Martinson ja kapten A. Enok.

Piirivalve ohvitseridekogu:

Juhatuse esimees — kolonel Engmann, teised liikmed — kolonelleitnant J. Paul ja majorid Lüüs ja F. Tõnso. Kandidaadid — kolonelleitnant Šervel ja major Sakkeus.

Revisjoni komisjoni liikmed — majorid Šärev, Viilip ja Ginemann. Kandidaadid — kaptenmajor Pup ja major Labidas.

1. soomusrongiderügemendi ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — major Bartelt, teised liikmed — major Kulbok, kapten Berg ja leitnant Üts. Kandidaadid — kapten Vaga ja leitnant Palias.

Revisjoni komisjoni liikmed — sanit. major Karo, kapten Valk ja leitnant Krüger. Kandidaadid — leitnandid Rebane ja Perliits.

Varustusvalitsuse ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — major J. Org, teised liikmed — majorid J. Ostrat ja major Kuhlberg ja van.-leitnant Normann. Kandidaadid — leitnandid Lübek ja Laas.

Revisjoni komisjoni liikmed — kv. ametnikud Hoffmann, Lepberg ja Uster. Kandidaadid — kv. ametnikud Tohver ja Kaus.

Scouts üks. jal.-pataljoni ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — kapten Tamm, teised liikmed — leitnandid Brinkmann, Günther ja Vötting. Kandidaadid — kapten Pek ja leitnant Rostok.

Revisjoni komisjoni liikmed — kaptenid Hein, Vall ja Süllaots. Kandidaadid — leitnandid Siiman ja Vahar.

2. suurtükiväegrupi ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — kapten Lugenberg, teised liikmed — kaptenid Uiibo ja Tsernitsky ja leitnant Ervin. Kandidaadid — kapten Einpaul ja leitnant Peterson.

Revisjoni komisjoni liikmed — kapten Feodorov ja leitnandid Mihkelson ja Kuurperk. Kandidaadid — kapten Napritson ja leitnant Grenzmann.

Pioneripataljoni ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — kapten Thar, teised liikmed — kapten Müller ja leitnandid Hirth

ja Kanits. Kandidaadid — leitnandid Tomp ja Väkrum.

Revisjoni komisjoni liikmed — kapten Ratasepp, leitnant Schäfer ja kv. ametnik Silber. Kandidaadid — leitnandid Reinhaus ja Preibach.

Kalevi üks. jalaväepataljoni ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — major L. Hinnov, teised liikmed — kaptenid J. Temant, J. Veidenstrauch ja J. Kendra. Kandidaadid — major Lindquist ja kapten Lest.

Revisjoni komisjoni liikmed — leitnandid E. Lõmmikson ja O. Peterson ja kv. ametnik S. Luik. Kandidaadid — kapten O. Hansen ja leitnant E. Nesselberg.

Üksik lennudevdivisjon nr. 1 ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — kapt. Läte, teised liikmed — leitnandid Pirbe, Johanson ja Treimann. Kandidaadid — leitnandid Kronk ja Liive.

Revisjoni komisjoni liikmed — kapten Rotberg ja leitnandid Soots ja Robinson. Kandidaadid — leitnandid Sukk ja Aksel.

Kv. Keskaigemaja ohv.-kogu:

Juhatuse esimees — sanit. major A. Taumi, teised liikmed — kaptenid H. Kolk ja H. Kaasik ja farm. kapten H. Lesthal. Kandidaadid — sanit. leitnandid L. Martinoff ja B. Voogas.

Revisjoni komisjoni liikmed — farm. leitnandid R. Vidrikson ja J. Kansvei ja kv. ametnik B. Andresmann.

Valimise tulemusi Pärnu garnisoni ohvitseridekogus.

Juhatuse esimeheks valiti A. Jürgen — 6. üksikust jalaväepataljonist, liikmeteks — kapten A. Sander — 6. üksikust jalaväepataljonist, leitnant E. Karjel — 6. üksikust jalaväepataljonist ja leitnant A. Kivi — 9. üksikust jalaväepataljonist.

Kandidaatideks — leitnant K. Parek — 9. üksikust jalaväepataljonist ja E. Jänes — 6. üksikust jalaväepataljonist.

Revisjoni komisjoni valiti kapten J. Jako — 6. üksikust jalaväepataljonist, n.-leitn. H. Kapsta — 9. üksikust jalaväepataljonist. Kandidaatideks — kapten M. Elendt ja leitnant O. Okelmann — 9. üksikust jalaväepataljonist.

Majavanemaks — leitnant F. Mölder — 6. üksikust jalaväepataljonist. —y—

Sõjakirjandust.

SOOME.

SUOMEN SOTILASAIKAKAUSLEHTI.

Nr. 10 — 1932.

1. Gustav II Adolphi taktikaline reorganisatsioon. 300-aastapäeva mälestuseks. Major J. O. Hannula. Eessõnas autor juhib tähelepanu, et esitatud kirjutis ei haara G. II Adolphi kogu taktikalist reorganisat-

siooni ega valgusta iga üksikut G. A. aegset taktikalise arenemise ajastut eraldi, vaid et autor nopib välja siit kõige olulisema — selle, mis seni ei ole saanud küllaldase tähelepanu osaliseks. Samuti autoril on põhjust mõnes uuemas teoses G. A. taktika kohta leiduvate väidete vastu väelda.

Autor väidab, et Rootsi sõjaajaloolaste viimase aja uurimused ei ole midagi uut toonud G. A. taktika suhtes. Vanemaid tähtsamaid

allikaid oleks: Londonis 1632. a. shoti kol.-ltn. Monroe kirjeldus 30-aast. sõjast „The Swedish Discipline“, Erik Dahlbergi joonistused, Abelini ja Chemmitzi teosed 30-aast. sõjast, Israel Hoppeni teos G. A. Poola-sõjast. (Peale siinloodute täpsam allikate loetelu artikli lõpus). Uuemast kirjandusest oleks mainida rootsi ajaloolaste Petri ja Barkmanni iseäranis laialdasele aines-tikule põhjenevaid väärtuslikke uurimusi. Autor leiab neis aga G. A. taktika suhtes liialdusi ja ülehindamisi, mis on väljakutsunud poleemika. G. Adolfi reorganiseerimistöö on niivõrt valdav, et ei vaja kunstlikku lisakaalu.

Taktikalise reorganisatsiooni eeldused. 1600. aasta möödudes Rootsi-Soome sõjajärgude taktikaline tase oli laskunud õige madalale. See ilmnis teravalt Liivimaa lahinguväljadel võitlustes Chodkiewitzi poolt juhitud poolakate vastu. Iseäranis saamatud oldi poola ratsaväe vastu. Kaarel IX armee terelavad ja kaitsevarustus oldi vaevalt nimetamisväärt, mille tõttu iseäranis lähivõitluses oldi armetud, ja algelise konstruktsiooniga tulereivad ei aidanud palju kaasa. Jalaväe ohvitserkond oli puudulikult ette valmistatud, väeosad halvasti välja õpetatud ja sel põhjusel lahingurühmitus puine, paindumatu. Iseäranis paistis see silma raskepärasel maastikul Mexhofi ja Kirkholmi lahingutes. Kaarel IX üritused asja parandada ei õnnestunud. Uuendustel puudus reaalne alus. Ainult ratsavägi evis kogemusi poolakatel ja juba 1609. a. Tveri lahingus Jaakko de-la Gardie isiklikult juhitud soome ratsavägi esines pealetungil üllatuslikult hästi, võideldes eduga seni võitmatu poola ratsaväe vastu.

Tehes kaasa sõjaretked, noor kuningas omandas väärtuslikke õpiseid osavateelt väejuhtidelt J. de-la Gardie'lt ja Eevert Horn'ilt. Kuningas oli neile väga vastuvõtlik, kuna oli varem saanud hea sõjalise kasvatuse oma õpetaja Juhan Skytte juhatusel.

Evitud õpistel ja kogemustel G. Adolf õieti taipas, et armee operatiivne ja taktikaline saamatuse olemine peamiselt sv. organisatsiooni puudulikkusest. Senises armees puudus rügementide või neile vastavate püsivate üksuste jaotus. Kalmari sõda oli iseäranis selgesti näidanud, millisel määral kõrgemate vahepealsete juhatus-instantside puudus raskendas nii mobilisatsiooni läbiviimist kui ka sõjategevust ennast. Kõigi reorganiseerimistööde eelduseks kuningas asus ajakohaselt paremini väljaõpetatud ohvitserkonna soetamisele, moodsa relvastuse muresemisele, sv. eeskirjade kokkeseadmisele j.n.e. See kõik võttis aega aga aastakümneid. G. Adolf hoolitses samuti, et tulevane armee pidi kasvatuse saama rahvuslikus ja sügav-usulises vaimus.

Taktikaline reorganiseerimistöö 1630. a. peale. Kuningas algusest peale näis mõistvat, et tõhus taktika eeldab tule ja manöövri lähidast kokkukõlastamist. Ratsavägi oli juba muutumas löögivõimsaks relvaliigiks. Selle arendamine suurematele nõuetele vastavaks ei näinud kuningale kuigi raske. Peatahelepanu tuli pöörata jalaväele, milles kuningas eeskätt tahtis näha tulevõimet; ratsavägi oli manööverdamiseks ja esines löögiosana.

Madalmaal omandatud jalaväe taktika eeskujul a. 1621 kuningas esimeseks uuenduseks oli rügemendi organisatsiooni ja väiksemate lahinguüksuste loomine.

Lahinguüksustes ja taktikas läbiviidud uuendused sattusid katsetamise alla a. 1621—22 Poola sõjas. Ja mitte ilma eduta. Veelgi edukamalt teotsesid rootsi väed Poola sõjas 1626. kuni 1629. a., kus a. 1626 jaanuarist kuninga juhatusel rootsi ratsavägi mõnest laskuriüksusest toetatuna Wallhofi juures löi arvuliselt ületavat poola ratsaväge. See saavutus andis reorganiseerimistööle võimsat moraalset tuge, tõestades, et kuninga poolt valitud tee oli õige.

G. Adolfi jv. taktikalise reorganiseerimise peamine siht oli esmajoones tulevõime lisamine ja nii kujutaski tema brigaad Breitenfeldi lahingu ajal üha veel „elavat kindlust“, mille taktikaliseks peateguriks oli tuli, kuid tuli mitte ofensiivses mõttes. See „tuletaktika“ põhjenes siiski vaenlase rünnaku ootele, nagu see Breitenfeldis selgesti ilmnis. G. Adolfi poolt arendatud laskurite ja odameeste koostöö näitab, et siin oli juba aimu tule ja liikumise kokkukõlastamiseks. Kõrgele tasemele 30-aastases sõjas arenes samuti ratsaväe ja laskurite koostöö. Kuninga püüdeks oli tõsta sellega ratsaväe tule tõhusust.

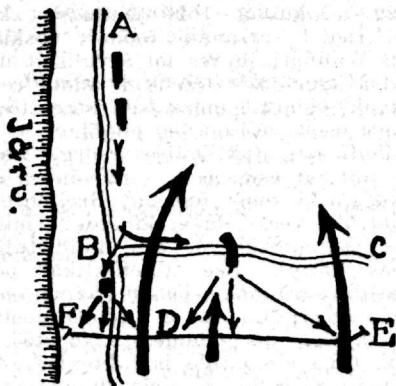
Muide, autori arvates Poola sõdades ja Preisi retketel koosnes Rootsi-Soome ratsavägi enamjaolt soomlastest. Põhjus — väeosade vedu Soomest Liivimaale oli hõlpsam, kui Rootsist. Rootsi-Soome laevastiku nõrkuse tõttu oli pikk merereis Rootsist ohtlik. Teisest küljest Taani ebasõbralikkus sundis Rootsit kodumaal pidama tugevaid sõjajõude. Oberst leitn. Åke Totti juhatusel see soomlastest ratsavägi („hakkapealiit“) tõusis väärtuselt kõrgele tasemele ja saavutas üleeuroopalise kuulsuse. („Hakkapealiit“ on tuletatud sõnadest „Hakka pääle!“, milline oli nende sõjahüüd. Ad. K.)

Lõpuks autor lisab juure, et just see ennetundmatu ja sel põhjusel nii üllatav tulevõime, milline G. Adolfi tehniliste uuenduste ja rivivormide muutmisele pääses iseäranis mõjule, tõi tolaeegse taktika arengusse pöörde. Helveetslastel pärandatud massikolonnid osutusid iganenuks. Breitenfeldis saavutatud võit ei sõltunud nii palju osavast juhtimisest, kuivõrt uuendustel taktikalises järjestuses, tulest ja tehnikast.

2. Ettevalmistused suuskurkompanis vaenlasest lahtikiskumiseks talvel. Leitn. V. H. Hagman. Autor käsitleb küsimust ainult puht tehnilisest küljest, vältides taktikalisi küsimusi puudutamast.

Toob näite: Mingisugune suuskurkompani marssis teed A-B-C; laialdusteed B-C kaudu ja asus viivituspositsioonile joonel D-E. Suuskadel vaenlane ründas nooltega näidatud suundades ja sundis kompani taanduma. Loomulikult kogu komp., et vaenlasest lahti kiskuda, ei saanud taanduda tuldud teed kaudu, vaid pidi suunduma tahapoole otse üle tee B-C. Siin algasid aga raskused. Üksikutel jagudel ja salkadel tuli sügavas lumes avada suusateed. Vaenlane seiras taanduvaid osi sõidetud suusateedel hõlpsasti, pidades neid kogu aeg tule all. Mõnesaja meetri järgi algas kompani hajuma: ühed asusid kaitsele, teised jätkasid taandumist. Kõik juhtimisvõimalused lõppesid. Enne 1 km taandumist komp. jõud võrdus nullile. Tagajärg: komp. jäi vaenlasele jalgu ja muserdus. Siit õpis: ilma tegevusekava kohaselt varem avatud suusateevõrguta suuskurkomp. ei pääse lahti

vaenlasest. Selleks tõendus: rühm F-D auto-
maatselt koondus endistele suusateedele ja pää-
ses vaenlasest hõlpsasti lahti.

Suusateede avamisel peab arvesse võtma: igaüksikult võitlejal peab olema võimalus avatult teel vaenlasest lahti kiskuda; suusateed taga-
pool peavad koonduma ühte sõlmpunkti, et allüksused satuksid juhataja käsisse (vähemalt rühm); suusateed peavad kulgema läbi varjatud kohtade (vähemalt vaat'use eest); avatud teede-
võrk peab viima vaenlase segadusse, hajutama tema jõud ja seega raskendama juhtimist. Sa-
muti suusateed peavad juhtima vaenlase meie taga-
pool asuva positsiooni sellise osa (osade) ette, milline tema seisukohalt ebasoodus.

Edasi autor võtab pikema käsitluse alla iga üksiku küsimuse eraldi.

PRANTSUSMAA.

REVUE MILITAIRE FRANÇAISE.

Nr. 143. — Mai, 1933. a.

„Lähene mine“ (kindral J. Brossé). Teoreetiline arutus järgustamisest sügavusse lähene-
misesel ja eelosade tähtsusest. Kirjutis on mõeldud määrustike vastavate paragrahvide selgitamiseks. Kuna autor rööbastikku selgitab juhtimise ja muud küsimusi, võrreldes neid samal alal maksnud töökspidamistega Maailma-

sõja algades ja lõpul, pakub ta teatud määral huvi ka meile.

„1815—1914“. (Kol.-leitn. Pogens). Katse selgitada põhjusi, mis mõjutasid prantslaste lüüasaamise 1871. a.

Üheks põhjuseks loeb autor politika tungimist sõjaväkke. Mitmekordne riigikorra muutus ühes revolutsiooniga ei jätnud sõjaväge puutumata, eriti aga ohvitserkonda, mille keskel paratamatult tekkisid voolud ühe või teise riigikorra pooldajate näol. Sarnane ohvitserkonna jagunemine mõjutas omakord terve sõjaväe võtllustahet.

Teiseks põhjuseks olevat tagavaraväe väljaõppe probleemi mitterahuldav lahendamine ja sõjaväe organisatsioonilised puudused.

Samuti oli prantsuse sõjaväe väljaõppes rida puudusi. Sõjaväele õpetati seda, mida tal sõjas polnud vaja. Nii näiteks 1866. a. inglise kindral Grant külastas Chalons'i laagrit, kus talle demonstreeriti liikumisi koondruvis — tugeva allüüri-
ga. Kindral Grant tähendas: „Oh, väga hea, väga hea! Kuid h ü p o t e e s?“ Sellega tahtis inglane väljendada küsimust, et millets neid liikumisi vaja sõja korral. Demonstratsiooni juhtinud prantsuse kindral Feray ei oskanud sellele midagi vastata, kui ainult seda, et puudub „h ü p o t e e s“.

Kolmas põhjus olevat kõrgema juhtijaskonna nõrk ettevalmistus. Juhtivatele kohtadele sattusid n.n. „Aafrika kindralid“, s. o. Aafrikas üksi „väikese sõja“ olukorras juhtinud ja, siis mannermaale sattudes, hakkasid kasutama sama lahingvõtteid nagu Aafrikaski, kuigi vaenlaseks polnud mitte neeger, vaid Euroopa hästi relvastatud sõdur. (Artiklil on järg.)

„Sakslaste esimene kallaletung Varssavile“ (Kindral Inostrantsev). Kirjutis annab ettekujutuse neist omapärasustest, mis iseloomustasid vene vägede juhtimist ja vene op. kavadeist 1914. a. septembri- ja oktoobrikuudel.

Sõjaväelisi uudiseid välismaalt, kus lähemalt arutatakse saksa kindral v. Seeckt'i teooriat väikeste, kuid hästi relvastatud sõjavägedest.

Saksa ajakirjandus nägevat prantsuse desarmeerimise plaanis kartust sarnase saksa sõjaväe eest.

Sõjakirjanduse ülevaade.

R. Tck.

Sõjaväelisi teateid välisriigist.

Jooni punaväe elust.*)

V. Mitmesugust.

1. Autorite ettevalmistamine ja honorar.

Punaväes ilmub iga aasta sadade kaupa mitmesuguseid raamatuid ja brošüüre sõjanduse alal — tõlkeid, kompilatsioone ja algupäraseid teoseid. Nende kirjastajaks on eeskätt „Vojengiz“ (riiklik sõjakirjastus), kes koostab iga aasta peale kindla „temaatilise kava“. Täheandatud aastakava näeb ette, missuguseid teemasid on

tarvis käsitella, kui suur võib olla iga üksiku raamatu lehekülgede arv j.n.e. Näiteks 1932. a. kava nägi ette sõjakirjandust kogusummas 175 milj. leheküljel (1931. a. 90 milj. lhk.); ainuüksi mitmesuguseid õpperaamatuid punaväele oli selles kavas 130. Kava saadetakse akadeemiatele, sõjakoolidele, väeosadele j.n.e. arvamus avaldamiseks; sageli „Vojengiz'i“ üksikute alade toimetused sõidavad ise suurematesse garnisonidesse, kus kava sõelutakse juhtide üldkoosolekutel. Kavasse võetud teemad jaotatakse täitmiseks üksikute alade eriteadlaste ja soovijate vahel; pahatihti aga on kavas teemasid

*) Vt. „Sõdur“ nr. 6 ja 11/12 s. a.

rohkem, kui leidub isikuid, kes oskaksid ülesseatud teemale midagi kirjutada. Küsimusest ülesaamiseks hakkas „Vojengiz“ juba 1931. a. korraldama „autorite kursusi“, moodustas „Punaväe Keskkogude“ juures „Sõjakirjanduse autorite keskkabineti“, millele tehti ülesandeks igati kaasa aidata algajatele autoritele, ja tõstis tunduvalt honorari.

Esimesed „algajate autorite kursused“ avati Moskvas 15. oktoobril 1931. a. ja kestsid kuni 1. maini 1932, kusjuures õpetust anti õhtuti (neli töötundi „viispäevaku“ kestvusel). Kursuste eesmärk sõnastati järgmiselt — anda algajatele autoritele teadmisi ja praktilisi oskusi, millised on vajalikud tööks sõjakirjanduse alal, Osavõtt kursustest oli vabatahtlik kõikidele juhtidele, politrabotnikutele, punaväelastele ja Osoviahimi liikmetele-aktivistidele, kes avaldasid soovi töötada mitteperioodilise sõjakirjanduse alal. Kursustel võeti läbi järgnevad õppeained: a) sõjakirjanduse rekonstruktsiooni ajastul, b) marksistlik-leninistlik metodoloogia sõjakirjanduses, d) autori töö teose koostamisel, e) käsikirja ettevalmistamise tehnika, g) autor ja kirjastus, h) kirjastusala tehnika ja i) kriitika ja bibliograafia. Peale selle iga kuulaja töötas lektorite juhatusel praktiliselt läbi ühe teema „Vojengiz“ 1932. a. kavast ja need tööd ilmusid „Vojengiz“ kirjastusel. Erieksioonina teotses kursuste juures „tõlkide kursus“ algajatele ja 1., 2. ja 3. järgu tõlgi kutse omandamiseks. Osavõtjad väljaspool Moskva garnisoni said õpetust kirjateel („zatošnja konsultsija“).

„Sõjakirjanduse autorite keskkabinetti“ annab autoritele vajalikke õiendusi raamatukirjutamise alal, jagab teemasid, töötab koos autoritega läbi raamatu sisukorra ja juhib süstemaatilisel autori tegevust antud teema käsitlemisel. Peale selle keskkabinetti abistab autoreid materjalide saamisel ja käsikirja trüki-valmis seadmisel, korraldab algajate autorite tööde kollektiivseid arutusi j.n.e.

Teotsemisele sõjakirjanduse alal peab avatema ka kõrge honorar. Kuigi viimane meie sõjakirjanikele makstava honorariga võrreldes oli seni küllalt rikkalik, tõsteti teda 1932. a. lõpul revolutsioonilise sõjanõukogu otsusel veel 25—65%. Praegu makstakse punaväes ühe trükipoogna eest:

eeskirjade koostajatele	150—200	rubla
eeskirjade ümbertöötajatele	75—125	„
teadusl. tööde ja monograafiade autoritele	150—200	„
õpperaamatute autoritele	80—150	„
koguteoste ja käsiraamatute koostajatele	80—100	„
tõlgete eest, mis tehtud L.-Euroopa keeltest	40—50	„
jaapani ja hiina keelest tehtud tõlgete eest	70—90	„
tõlgete eest muudest Aasia keeltest SSSR'i vähemusrahvuste keelde	60—80	„

Toimetajate töötasu „redakteerimise“ eest tõsteti läinud aastal 50—100%.

Eelöeldu põhjal tohiks olla selge, millega on seletatav „sõjakirjanduse uputus“ N.-Vene raamatuturul.

2. Kirjanikud ja punavägi.

Punaväe ja N.-Vene kirjanike organisatsiooni (LOKAF) vahel valitseb nähtavasti tihe

kontakt, mis ilmneb selles, et punavägi on kirjanikele sagedaseks teemaks, nagu nägime juba lavakirjanduse puudutamisel (vt. „Teater ja kino“). „Selleks, et kirjutada punaväest, peab teda tundma,“ ütlevad nõukogude kirjanikud ja sellepärast viibivad sageli kasarmus, laagrites ja taktikalistel õppustel. „Krasnaja Zvezda“ 1931 nr. 275 andmetel võttis punaväe taktikalistest õppustest 1931. a. jooksul pealtvaatajana osa 100 kirjanikku; sama lehe nr. 235 kõneleb, et Leningradi sõjaväeringkonnas oli iga väeosa külge „needitud“ üks kirjanik. Sel teel kirjanikud ühelt poolt koguvad muljeid loominguks ja teispoolt populariseerivad oma ideid (kaastöö kaudu väeosa seina-ajalehele, kirjandusõhtutel jne.), organiseerivad väeosades leiduvaid kirjanduslikke jõude, annavad viimastele nõu j.n.e.

Kirjaik Mstislavov võtab kokku oma muljed kasarmus viibimise kohta järgmiselt: „Minu kahenädaline viibimine kasarmus ja manöövril andis mulle võtme selle mõistmiseks, kuidas valmistub uus inimene.“ Teine kirjanik (Zozulja) märgib: „Manöövrile mineku eel ma seadsin omale eesmärgiks jälgida inimest ja ma nägin siin palju. Selle materjali ma kasutan ära novelli kirjutamiseks uuest inimesest.“

Kontakt punaväe ja kirjanikkonna vahel on lõpptulemusena loonud olukorra, mille iseloomustamiseks on väga kujukad ühe kriitiku järgmisel sõnad oktoobrirevolutsiooni 15. aastapäeva puhul tehtud kokkuvõttes: 15 aastat ilukirjanduslikku loomingu = 15 aastat kaasa aitamist SSSR'i riigikaitse kõvendamisele ilukirjanduse kaudu. („Kr. Zv.“ 1932. Nr. 257). Tõepoolest pea iga nõukogude kirjanik, käsitel-les ükskõik mis ainet, püüab oma loomingu lugejale peale suruda kommunistide ideoloogiat. Alpool mõni sõna neist N.-Vene kirjanikest, kelle töodes kajastub kõige reljeefsemalt ülalmainitud tendents.

Demjan Bednõi ja Vladimir Majakovski — need nimed on meile vist kõige rohkem tuttavad (esimene Stalini „kõjalaulikuna“, teine Ralf Rondi j. t. tõlgete kaudu). Nad algasid „oodide laulmist“ punaväele juba kodusõja päevil; paljud nende vemmelärssidest on saanud „rahvalauludeks“ ja punaväe rivilauludeks.

Ajajärk 1922.—1924. a. möödub nõukogude ilukirjanduses kodusõja ainestiku käsitlemise tähe all; ilmub terve rida proosatöid punaväe ja partisanide liikumise kohta, nagu Furmanovi romaanid „Tšapajev“ ja „Mäss“, Serafimovitš'i novell „Raudne vool“, Fadejevi romaan „Purustus“, Vs. Ivanovi novellid „Soomusrong 14—69“ ja „Partisanid“ j.n.e.

Hilisemal ajajärgul on nõukogude ilukirjanduses silmapaistval kohal tendents ülistada punaväe saavutusi, paljastada pärast Maailmasõda aset leidnud „imperialistlike sõdasid“ ja kirjeldada imperialistliku sõja muutmist kodusõjaks. Siia kuulub lugematu hulk novelle ja niisugused romaanid, nagu Tihonovi „Sõda“ (käsitleb tehnika tähtsust maailmasõjas); Degtjarevi „Miljonid samuvad“, Sobolevi „Kapitalremont“, Malõškini „Sevastopol“, Golovini poemid „Tankistid“ ja „Suurtükivälased“ j.n.e. „Poetid“ laulavad punaväelastest-„lööklastest“, tehnika tähtsusest, hobusest, Kauge-Ida armee võitudest j.n.e.

Tõsi, kogu see ilmse tendentsiga literatuur ei ole vahest kunstimöödupuu all kuigi kaaluv, kuid riigikaitse seisukohalt ta täidab oma otsurbe kaugelt paremini, kui mõne teise riigi patsifistlike ideedega, kaitseväge mõnitav, riigiõonestajaid idealiseeriv või lihtsalt ropendav „puhas kunst“.

3. Punaväe keskraamatukogu.

Nii võiksime nimetada Lenini-nimelise raamatukogu (Moskvas) „sõjanduse sektorit“, milles olevat üle 150,000 köite vene- ja vöörkeelseid sõjanduslikke teoseid. Välismaa sõjaajakirju olevat „sõjalise sektori“ lugemislaua üle 120. Välismaailmuvatest teostest Maailmasõja, sõjatehnika ja taktika kohta muretsetavat „sõjalisele sektorile“ kõik, mis kuidagi väärrib tähelepanu.

Sõjalisel sektoril on kohtadel (üle riigi) oma osakonnad Lenini-nimeliste lugemislauade juures. Peale selle sõjaline sektor varustab „Punaväe Kodusid“ (DKA) välisriikide sõjakirjandusega (võtavad vastu tellimisi), annab lugejatele bibliograafilisi õiendusi, annab välja raamatuteatajaid välismaa ja vene sõjakirjanduse kohta, korraldab sõjakirjanduse raamatu-näitusi j.n.e.

Sõjalise sektori lugemissaal mahutavat korraga 250 inimest lugemislauade taha. Vene lehed teavad kõnelda, et sõjaakadeemia sisseastumiseksamite eel töötavad seal mõned katsealused kuude kaupa iga päev kella 1000—2000. Sõjalise sektori raamatukogu kasutavad ka eraisikud, ent nende tarvis on eraldi lugemistuba.

4. Uued eeskirjad laskeasjanduse alal.

Praegu on punaväes laskeasjanduse alal maksivad järgmised ametlikud eeskirjad: 1) *Nastavlenije po strelkovomu delu* I, milline jaguneb vihkudeks üksikute jalaväerelvade järgi ja käsitleb relvade materjalosa, hoolekannet, laskemootori j.n.e. Kõik selle eeskirja vihud koostati 1923.—1924. a., kuid pärast nende ilmumist on antud rida täiendavaid juhiseid ja käsukirju relvade hoolekande j.n.e. alal, milleid pole arvestatud eeskirja hilisemates väljajannetes. Teispoolt on vahepeal toimunud osaline jalaväerelvade „moderniseerumine“ punaväes. 2) „Nastavlenije po strelkovomu delu“ II osa, mis käsitleb jalaväerelvade kasutamise tehnikat ja toob ballistilisi andmeid laskealalt. Ka see eeskiri koostati 1923. a., seega on vananenud, sest vahepeal on olnud muudatusi nii punaväe taktikas kui ka tehnikas. 3) „Nastavlenije po strelkovomu delu“ III osa käsitleb laskeasjanduse õpetamise meetodilist külge (sellest eeskirjast on maksev ainult kaudsete laskmiste kohta käiv peatükk, mis sisuliselt on ka vananenud). 4) *Vremennoje rukovodstvo dlja podgotovki pulemjotšikov pri rutšnom pulemjote sistemõ Degtjareva* (1929), 5) „Rukovodstvo po obutšeniju strelbe iz stankovõh pulem. po vozdušnõm tseljam“ (1928), 6) „Ukazanija dlja strelbõ po samoljotam iz ružei i rutšnõh pulemjotov“ (1929), 7) „Posobie dlja podgotovki snajperov v polkah“ (V upravl. štaba RKKA — 1929), 8) „Rukovodstvo po rabote uglomerom-kvadrantom pri strelbe iz stankovõh pulemjot-

ov“ (GURKKA — 1927), 9) „Obštšije osnovanija ustroistva strelbištš v voiskovõh tšastjah“ (V upravl. štaba RKKA — 1930), 10) *Offitsiosse iseloomuga käsiraamatud, käsukirjad j.n.e.*

Nagu ülalöeldust nähtub, on laskeasjandust käsitlev ametlik kirjandus punaväes laiali valgunud mitmesugustesse eriväljannetesse, millised osalt muudetud või sisuliselt ajast maha jäänud. Nüüd on hakatud seda materjali süstematiseerima ja värskendama. Nagu „Kr. Zvezda“ 16. jaanuarist 1933. a. näha, käib sellekohane töö „laskeasjanduse ja taktika instituudis“ jalaväe inspektori juhatusel.

Kogu ametlik literatuur laskeasjanduse alal koondatakse nüüd kuude (6) eeskirja (NSD 1, 2, 3, 4, 5 ja 6), millistest:

- üks käsitleb juhtide relvi, s.o. revolvrit „Nagaan“ ja automaatpüstolit;
- teine — laskurirühma relvi, s.o. vintpüssi 1891./1930. a. mud., kk, püssi- ja käsigranaate;
- kolmas — rk rühma ja -kompani relvi, s.o. raskekuulipildujaid;
- neljas — laskuripataljoni relvi, s.o. pataljoni suurürtükiväge;
- viies — laskeasjanduse teooriat;
- kuues (NSD-6) ongi juba ilmunud „Kursõ strelb“ 1932 (KS-32) nimetuse all ja oli väeosades katsetamisel 1932. a. Praegu on ta ümbertöötamisel ja ilmuvat peatselt mõnesuguste muudatustega.

Kahtlemata pakuvad punaväe uued eeskirjad huvi ka meie juhtidele, sellepärast tuleks aegsasti mõelda nende tellimise peale.

5. Nõukogude sõjaline entsüklopeedia.

„Nõukogude suure entsüklopeedia“ kõrval venekeelased asusid 1931. a. välja andma ka „Nõukogude sõjalist entsüklopeedia“, mille I köide ilmus mais 1932, II köide — veebruaris 1933. See entsüklopeedia tahab olla ühteaegu sõjateaduslikuks teoseks ja praktiliseks käsiraamatuks punaväe juhtidele tegevteenistuses ja tagavaraväes, Osoviahimi rakukestele, samuti kõikidele organisatsioonidele ja isikutele, kellel on kokkupuuteid riigikaitse küsimustega. Erilist tähelepanu lubab toimetuse (eesotsas R. Eideman'iga) pöörata taktika, operatiivkunsti, strateegia ja sõjatehnika küsimustele ja isikule „leninlikule õpetusele sõjast ning tulevikusõja probleemidest“.

Kuivõrra I köide (A — aerodroom) täidab antud lubadusi? Seal leiame 960 leheküljel kirjutisi: taktika, operatiivkunsti strateegia, organisatsiooni, tagala, varustuse ja sõjalise transpordi kohta — 120, politika ja politrabota kohta — 43, relvastuse ja sõjatehnika kohta — 363, peale selle kirjutisi sõjakunsti ajaloo, sõjamaasjanduse, sõjamaateaduse jne. üle; teksti illustreerivad pildid (234), skeemid (25) ja kaardid. Pikemad ja ühtlasi huvitavamad artiklid on: „Sõjaline lennuvägi“ (ajalooline tagasiwaade, kasutamine Maailmasõjas, RKKA lennuvägi; viimasest kõneldakse kahjuks vähe), „Armeed“, „Artilleria“ (lhk. 670—813), „Agentuurluure“ ja „Avangard“. Ka mõned väiksemad kirjutised on meile huvitavad, näit. kummipaatide A—3 kohta, Bermond-Avalovi avantiüri kohta, kus rõhutatakse Eesti vägede tähtsust Avalovi korpuse purustamisel j.t. Selle köite peapuuduseks on kahtlemata asjaolu, et luba-

duste vastaselt on taktika, operatiivkunsti ja sõjatehnika küsimustele pühendatud suhteliselt siiski vähem veerge, kui näiteks sõjamajandusele ja sõjamaateadusele; samuti leidub temas liigilha politika ja ajaloo alalt, millel vähe ühist sõjandusega. Sõjaajaloo alal tuuakse enamasti kirjeldavat materjali, kuna õpised pole kuigi reljeefselt esile tõstetud; ka on käsiraamatu kohta mõned alad liig raskloetavad (aerodünaamika j.t.). Üldiselt võib aga seda köidet võtta huvitava teosena, mille värskeid andmeid mitmesugustelt aladelt võiksid kasutada ka meie juhid.

II köite temadest olgu Vene sõjakirjanduse andmetel märgitud: armee lahinguvõime, lahinguline väljaõpe punaväes ja kapitalistlike riikide sõjavägedes, lahing, pommitamine, rannakaitse bakterioloogiline sõda, aerofoto-teenistus, soomus, soomusautod, soomusrongid, soomuslaevad ja soomustornid. Meil pole seda köidet tellijad seni veel saanud.

Mis puutub III ja IV köitesse, siis kava kohaselt nad peavad ilmuma 1933. aastal, ülejäänud köited — paari lähema aasta jooksul.

6. RKKK õhtune sõjaakadeemia.

See õppeasutus kutsuti ellu 25. detsembril 1929. aastal M. V. Frunze-nimelise sõjaakadee-

mia õppejõudude ja „Punaväe Keskkodu“ juhtide algatusel, eesmärgiga anda kõrgemat sõjalist haridust punaväe juhtidele tegevteenistuses ja reservis nende hariliku töö kõrval. Õpilasi oli esimesel kursusel 117, neist tagavaraväe juhte 10 prots., kõrgemaid juhte 20 prots. ja vanemaid juhte 70 prots. Õppetöö kestis 3 aastat ning esimene lend lasti välja 1932. a. Täieliku kursuse lõpetanud 82 õpilast, kes määratud vanemate ja kõrgemate juhtide kohtadele. Praegu kestab töö teise lennuga, mis astus kokku 1930.a.

Analoogiline õppeasutus teotseb ka kõrgema poliitilise hariduse andmiseks punaväe „polit-rabotnikutele“ nende igapäevase töö kõrval; see on n.n. „zaotšnaja“ sõjapolitiline akadeemia, millel üle 300 kuulaja. Tööprotsess seal on järgmine: pärast mitmesugust filtreerimist kuulajateks registreeritud „polit-rabotnikutele“ saadetakse kätte akadeemia kavad ja konspektid; kuni 25 päevaks kutsutakse kuulajad iga aasta Tolmatšev'i-nimelise poliitilise akadeemia juure, kus nad võtavad osa selle akadeemia õppetöödest ja sooritavad vajalikud katsed. 1933. a. jooksul on uuendusena ette nähtud kuulajate konverentsid ringkondade kaupa (1 kord kuus); ja garnisoni-konverentsid, kuhu tulevad aastas 2—3 korda kokku nende garnisonide esindajad, kus vähemalt 8—10 õpilast. PURKKA korraldusel õpilased on vabastatud ka mõnesugustest teenistuskohustustest väeosas. —ms—

Sõjatehnika alalt.

Raudteeliinide kiire purustamine mehhaaniliste abinõudega.

Taandumisel võib muuta raudtee pealetungijale kasutamiskõlbmatuks pikemaks või lühemaks ajaks kas purustamise või rikkumisega lõhkeainete või tööriistade abil. Kuna rindele lähemaid raudteeosi tuleb kasutada tihti viimase silmapilguni, omab erilisel suure tähtsuse purustamise kiirus.

Raudteeliini kiiresti purustamine pikemas ulatuses lõhkeainete abil nõuab palju lõhkeainet ja suurt meeskonda. Näiteks: 1 km raudteeliini purustamiseks (laengud jätkukohtadele üle ühe jatku) on tarvis ligikaudu 100 kg troüüli, 80—100 kapslit ja 40—50 m süüütenööri; 23-meheline hästi väljaõpetatud purustajate komando vajab 1 km raudtee purustamiseks umbes 1 tund aega. Veelgi rohkem aega ja tööjõudu on tarvis roobaste ja liiprite mahavõtmiseks, nende rikkumiseks, hävitamiseks või evakueerimiseks.

1 km raudteelt roobaste, sideosade ja liiprite mahavõtmiseks ja evakueerimiseks on tarvis 174—246 töölist, 13—18 platvormi ja 8 tundi aega. Väikese meeskonnaga raudtee kiire purustamine on võimalik eriliste rauast teepurustajate abil (lingud või kolmnurgad), mis haagitakse veduri külge; teepurustaja alus, mis seatakse roobaste alla või vahele, rebib veduri liikumisel roopad liipritelt lahti. Veduri liikumise kiirus, s. t. purustamise kiirus on 7 kuni 15 km tunnis.

Teepurustajaid raudteeliinide purustamiseks hakati tarvitama 1915. aastal Venemaal. Vene

armeede taandumisel Poolamaalt purustati raudteedel sillad, ristroopad jaamades ja kohati põletati ka jaama hooned. Aja ja lõhkeainete puudusel raudteeliinid jäid enamasti purustamata. Et mõjuvamalt raskendada raudteede kordaseadmist ja sõjavarustuse juurevedu, oli liinide purustamine ikkagi äärmiselt tarviline.

Pärast Varssavi mahajätmist, kui lõhkeainete puudus oli eriti terav, pani ette üks 4. raudteepataljoni purustuse-meeskonna sõdur kasutada raudtee roobaste mahakiskumiseks jämedaid terastrosse. Tross kinnitati keskkohast veduri tendri haagi külge; trossi otsadesse moodustatud lingud asetati jätkukohtadest lahtivõetud roobaste otsa. Veduri liikumisel tross rebis roopad liiprite küljest lahti.

Mõni päev hiljem samaataljoni lipnik Červäk konstrueeris roobastest teepurustajad või lingud. Purustamise tagajärjed olid head.

30. septembril 1915. a. lipnik Červäk esitas oma leutise kirjelduse ja joonised ja 8. oktoobril täiendava kirjelduse Läänerinde ülemjuhataja staabi kindral-kortermeistrile.

Katsed esitatud abinõuga andsid häid tagajärgi. Kogutud andmete alusel ülemjuhataja staabi liikumise-valitsuse raudtee-ehituse osakond andis lipnik Červäki leutise kohta kiitva otsuse. Abinõu vastab täiel määral oma ülesandele, kui teda kasutatakse harilikul roobasteel (väljaspool pööranguid, ristroopaid, kontra-roopaid, kaitseroopaid, ülesõidukohtasid j.n.e.).

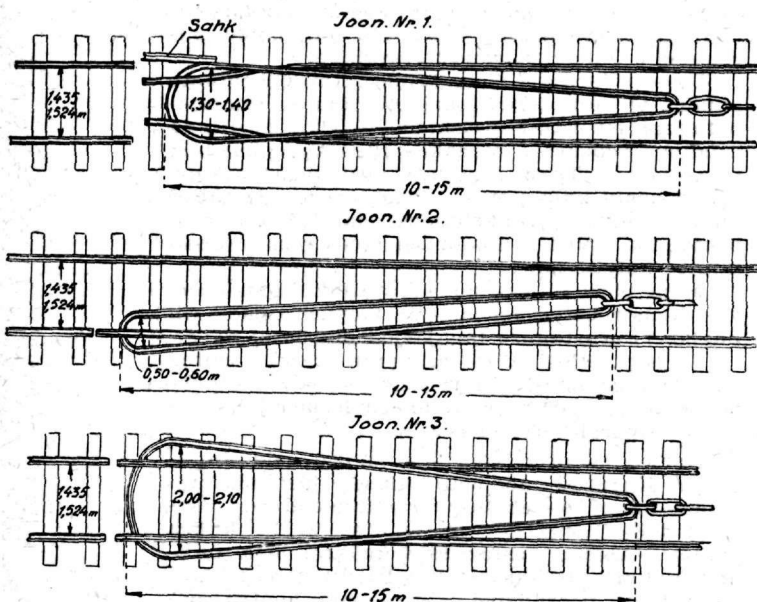
Roopa jalast allapoole ulatavate sidelappide juures töötagajärjed võivad olla juba teissugused, sest roopa jalg ei kujuta enesest enam siledat pinda.

Teepurustaja külgehaakimise korraks vagunile soovitati konstrueerida tugevam haakamise seadeldis. Lihtsamat konstruktsiooni seadeldis koosneb kahest roopast, millel ühes otsas on rõngas ühendamiseks veduri konkuga, ja teises otsas — konks, mille külge haagitakse teepurustaja. Seadeldis asub platvormvagunil.

Ametlik teepurustaja kirjeldus ja kasutamisejuhtnõõrid sisaldasid järgmist:

- „Teepurustaja moodustab kinnise lingu, mis koosneb kahest paenutatud roopast, mis sidelappidega ja poltidega üksteise külge on kinnitatud. Lingu üks ots haarab rõõpme altpoolt roopaid kuna teine ots haagitakse veduri või vaguni konkku külge;
- teepurustaja seatakse üles 7—8 mehega 20 minuti jooksul;
- töötamiseks teepurustaja haagitakse platvormi külge, mis liigub veduri jõul kiirusega 11—12 versta tunnis, mille juures roopad paenduvad laineliselt ja muutuvad kõlbmatuteks; liiprid pillatakse laiali ja osa nendest (umbes 20%) lõhenevad; roopanaelad (umbes 90%) paenduvad, murduvad ja pead kistakse otsast; poltide vindivöö murdub; ballasti ülemine kiht saab lõhutud.”

Raudteede parandamisel sakslased, kahtlemata, vääriiselt hindasid lipnik Červäki teepurustajat, mis teeb roopad sedavõrt kõlbmatuks, et võimatu on neid parandada ja uuesti kasutada. Oli tarvis kohale vedada uued roopad, sidelapid, poldid, roopanaelad ja murdunud ja lõhnenud liiprid asendada uutega. Kõik see nõudis raudtee ehitusmaterjalide suuri tagavarasid ja palju aega teede parandamiseks.

Joon. Nr. 1, 2 ja 3 — lipnik Červäki teepurustajad.

Paar teepurustajat langesid sakslaste kätte. Paar aastat hiljem, nimelt 1917. a. sakslased juba kasutasid teepurustajaid taandumisel lääne rindel.

Prantslased kirjutasid sel puhul: „Sakslased purustasid raudteedid peaausjalikult erilise saha abil, mis haagiti veduri külge ja mis kiskus roopad liiprite küljest ja rikkus tee sedavõrt, et enne parandamist pidi tee täiesti ära puhastama ja kõik tarvilise materjali seljatagant juure vedama.

Säärast purustamise viisi kasutasid sakslased esimest korda 1917. a. taandumisel, eriti põhja raudteedel.”

On huvitav ära märkida, et prantslased kogu Maailmasõja kestvusel ei teadnud midagi lipnik Červäki-süsteemilise teepurustajast. Kuigi venelased pidasid alaliselt sidet oma liitlaste prantslastega, kasutasid viimastelt saadud operatiivse, taktikalise ja tehnilise sisuga informatsiooni ja kirjandust, ei informeerinud venelased siiski prantslasi oma universaalsest leiutisest. Alles pärast Maailmasõda või sõja lõpupäivil leidsid prantslased ühes Rheiniäärses linnas sakslastelt mahajäetud teepurustaja. Prantslaste arvates on teepurustaja sakslaste leiutatud. (Joon. nr. 10.)

Saksa „Pioneer-eeskiri kõikidele väeliikidele”, mis väljaantud 1924. a., sisaldab ka teepurustaja kirjelduse ja juhtnõõrid tarvitamiseks:

„Roopanaelad 8—10 liiprilt välja võtta, üks jatk lahti võtta ja seada ling roobaste alla. Konks seada liipri taha roopast väljapoole.” (Joon. nr. nr. 8 ja 9.)

Saksa eeskirjas näidatud kitsas ling (joon. nr. nr. 6 ja 8) on sobiv ainult tee rikkumiseks, mis on otstarbekohane siis, kui tee jäetakse maha lühikeseks ajaks, ja kui on kindel, et mahajäetud raudtee osa vallutatakse uuesti mõne tunni pärast taandunud osade poolt. Säärasel korral kitsa linguga mahakistud roopaid võib uuesti kasutada tee kordaseadmiseks; uue materjalina oleks tarvis roopanaelu ja mõned liiprid. Sama iseloomuga tee rikkumist võib toimetada ka laia linguga. Nii rikutud tee kordaseadmise nõuab muidugi rohkem aega, kui tee kordaseadmise, kus on maha kistud roopad ainult ühelt poolt. Kui ülesandeks on tee „purustamine”, siis peab kasutama kitsast lingu (kahe roopa jaoks). Nii mahakistud roopaid ei saa enam kasutada tee kordaseadmiseks.

Pärast Maailmasõda teepurustajaid tarvitati Vene sisesõjas peaausjalikult admiral Kolčaki armees. Tarvitati terastrosse ja teepurustajaid, mille alus moodustati vaguni teljest. Töötamisel alus seati kas roobaste alla või roobaste vahele (joon. nr. 4); viimasel juhul alus, mis on rõõpme laiusest 70—80 cm võrra suurem, libiseb roobaste vahel, surub roopad kahele poole laiali ja kisub nad lahti liiprite küljest. Roopad kõverduvad ja muutuvad tarvitamiseks kõlbmatuks; sidelapid kõverduvad, poldid, välised roopanaelad ja osa liipritest saavad rikutud. Purustamise kiirus on 8 kuni 12 versta tunnis; 5-verstalise liikumise kiiruse juures roopad jäävad vigastamata.

Viimast teepurustajat täiendati roopast kaarega (joon. nr. 5); kaarel on kaks ülesannet:

- hoida teepurustaja alus roobaste vahel (on ette tulnud juhtumeid, kus alus pörkab roopaste vahelt välja);
- täiendavalt vigastada sidelappe ja polte.

Kokkuvõte:

Teepurustajaid võib konstrueerida raudteeroobastest, jämedatest raudlattidest (3,5 kuni 4 tolli läbimõõdus) või ka jämedast trossist. Teepurustajad võivad olla ühe või mõlema roopa üleskiskumiseks; selle järele neid võib liigitada ühe- ja kahe-roopa teepurustajateks. Teepurustajad kahe roopa üleskiskumiseks on põhimõttelt kaheksugused:

- a) ühed, millel alus libiseb roobaste all, rebides roopad ülespoole liiprite küljelt lahti;
- b) teised, millel alus libiseb roobaste vahel ja, surudes roopad laiemale poole, lahutab nad liiprite küljelt.

Esimesi võib nimetada rebiv-teepurustajateks ja teisi suruv-teepurustajateks.

Rebiv-teepurustajad on kaheksugused:

- a) kitsad teepurustajad, millel alus (laiem koht) on 10—15 cm võrra kitsam rööpme laisusest;
- b) laiad teepurustajad, millel alus on 50—60 cm võrra laiem rööpme laisusest.

Suruv-teepurustaja alus on umbes 60—80 cm võrra rööpmest laiem.

Teepurustajad võivad olla varustatud konkuga liiprite paigalt kiskumiseks.

Konksuta üheroopa teepurustajaga töötamisel üleskistud roopad ja ühendused on tarvitamiseks kõlvulikud; liiprid jäävad paigale ja enamasti vigastamata. Üleskistud roobaste kohaleseadmiseks võib minna tarvis uue materjalina kuni 10% roopanaelu ja mõned liiprid.

Konksuga üheroopa-teepurustajaga töötamisel mahakistud roopad ja ühendused on tarvitamiseks kõlvulikud. Liiprid nihkuvad paigalt 45° all teesuunale ja lõhenevad paigalejäänud roopa all; ballasti kiht rikkub. Tee kordaseadmiseks kohale vedada uued liiprid ja parandada ballasti kihti.

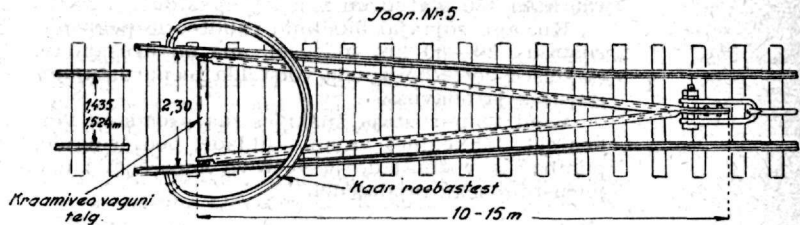
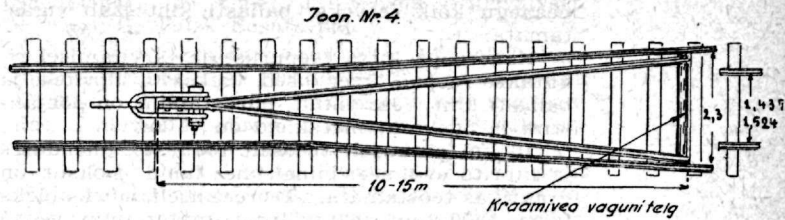
Konksuta kahe-roopa kitsa-teepurustajaga töötamisel mahakistud roopad ja ühendused muutuvad tarvitamiseks kõlbmatuks (roopanaelst — umbes 90%); umbes 10—20% liipritest lõhenevad; ballasti kiht saab lõhutud.

Konksuga kahe-roopa kitsa teepurustajaga töötamisel roobaste ja ühenduste vigastused on nagu eelmise teepurustaja tarvitamisel; liiprid nihkuvad paigalt ja üle 20% nendest muutuvad kõlbmatuks; ballasti kiht lõhutakse tugevasti ja ka mulle kohati rikutakse.

Konksuta kahe-roopa laia teepurustajaga töötamisel üleskistud roopad, sidelapid, poldid ja osa roopanaelu (90%) on edaspidiseks tarvitamiseks kõlvulikud, liiprid jäävad enamasti paigale ja terveks, ballasti kiht rikutakse üsna vähe.

Konksuga kahe-roopa laia teepurustajaga töötamisel üleskistud roopad ja ühendused on tarvitamiseks kõlvulikud (väljaarvatud umbes 10% roopanaelu), liiprid nihkuvad paigalt, rohkem kui 20% nendest muutuvad tarvitamiseks kõlbmatuteks, ballasti kiht lõhutakse tugevasti, mulle — osaliselt.

Suruv-teepurustajate kasutamisel üleskistud roopad, sidelapid ja poldid on edaspidiseks tarvitamiseks kõlbmatud siis, kui purustamise kiirus, s.o. veduri liikumise kiirus on mitte vähem kui 8 km tunnis.

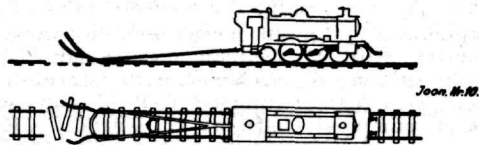
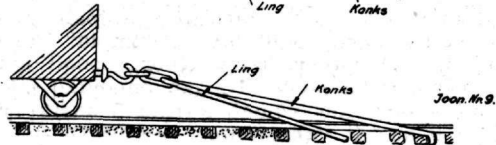
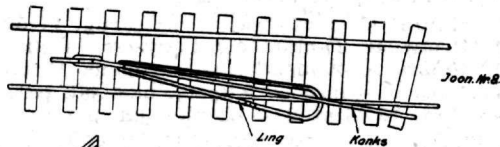
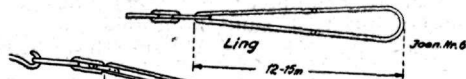

Joan. Nr. Nr. 4 ja 5 - teepurustajad, missuguseid kasutati Koléaki armees.

Suruv-teepurustajad on konksuta, sest et konks võiks välja kutsuda teepurustaja aluse vabanemise roobaste vahelt; liiprid kogunevad hunnikusse konksu alla; liipritest vabanedes konks langeb alla, teepurustaja saab järske tõukeid (üles-alla) ja alus pörkab välja roobaste vahelt.

Otstarbekohaseks tuleb pidada ainult ühe- või kahe-roopa rebiv-teepurustajaid ja kahe-roopa teepurustajatest — peaaesjalikult kitsaid.

Kui teepurustajaga keskmine töötamiskiirus on 10 km tunnis, siis sama pika teeosa purustamiseks lõhkeainetega (purustamine jätkukohtadel üle ühe jatku) ühe tunni jooksul oleks tarvis umbes 230 pioneri, 1000 kg trootüüli, 800—1000 kapslit ja 400—500 m süütenööri; selle juures roobastel saavad purustatud ainult ühed otsad umbes 0,30—0,45 m pikkuselt; liiprid jäävad

Joan. Nr. Nr. 6, 7, 8 ja 9 - Sakslaste teepurustajad.
Joan. Nr. 10 - 1917 ja 1918 a. Sakslaste poolt idännarindul kasutatud teepurustaja.

peaaegu kõik terveks; ballasti kiht jääb vigastamata.

Kaheroopa kitsa teepurustaja tarvitamisel rikutakse roopad, ühendused, umbes $\frac{1}{3}$ liipritest ja ballasti kiht. Järelikult, purustamine on põhjalikum ja odavam; meeskond on väike.

10 km pikkuselt teosalt roobaste, ühenduste ja liiprite evakueerimine ühe tunni jooksul on praktikas teostamata. Teoreetiliselt selleks oleks tarvis 1400 kuni 2000 töolist ja materjali äraveoks 130 kuni 180 platvormi.

Kui aga sõjaajal üksikuid raudteesid peab purustama 30—60 km ulatusel, siis on arusaadav, et teised võtmed ei suuda võistelda teepurustajaga kiiruses ja odavuses.

Kuid teepurustaja siiski ei saa asendada lõhkeainet; lõhkeainet vajame sildade, pööreringide, pumba- ja veemajade ja veereva koosseisu j. n. e. purustamiseks raudteedel.

*

Raudtee mehhaanilise purustamise põhimõtete järele võib hävitada ka raudteeäärseid sideliine

(telegr.-telefoni). Sideliinide purustamisel toimitakse järgmiselt: teeäärseid sideliinid lõigatakse ühest kohast läbi, juhtmed keeratakse kokku ja kinnitatakse veduri konksu külge; veduri liikumisel postid murduvad ja lõhenevad ja ainult üksikud jäävad püsima; isolaatorid purunevad; isolaatorikonksud paenduvad ja osalt tõmmatakse välja postidest.

4—5 meheline komando liigub mootordresiinal veduri järele ja purustab sideliini purustamata jäänud osad.

Purustamise kiirus kuni 50 km päevas. Suuremad, tähtsamad abinõud ja meeskond: 1 vedur, 1 platvorm, 1 dresiina ja 1 jagu sideliini töölisi.

Eeltoodud purustamise kiirus on vähemalt 5 korda suurem kui purustamise kiirus jalgsi meeskonna töö juures (näiteks 4 tööjuhti ja 30 liinitöolist võivad purustada päeva jooksul kuni 10 km sideliine; veoabinõudena — 4 vankrit).

E. K.

Sport kaitseväes.

Sport Tartu garnisonis.

Möödunud kevadperioodil kuni väeosade laagrisse asumiseni peeti garnisonis rida võistlusi. Kevadine spordihooaeg algas 26. aprillil s. a. garnisoni murdmaa jooksuga, millest võttis osa 70 kaitseväelast. Jooksumaa pikkus oli kaadri kaitseväelastel 4 km, ajateenijatel — 3 km.

Murdmaa jooksu tagajärjed:

Ohvitseridest tulid kohtadele:

1. N.-lt. R. Johanson — Kuperjanovi üks. jal. pat. 17:03,2.

2. Lt. R. Steinpick — Kuperj. üks. jal. pat. Üleajateenijatest tulid kohtadele:

1. V.a.o. A. Koidu — IV suurtükiväegrupist 15:05,6.

2. N.a.o. P. Mitnits — IV suurtükiväegrupist 2 m järel.

3. N.a.o. A. Pedajas — Kuperj. üks. jal. pat. Ajateenijatest tulid kohtadele:

1. Kapral V. Jordanski — ratsarüg. 11:00.

2. Ream. R. Tamm — ratsarüg. 11:05.

3. Ream. A. Kuusk — ratsarüg. 11:12,2.

4. Noor P. Kolts — Kuperj. üks. jal. pat.

5. Noor K. Hintov — 2. üks. jal. pat.

11. mail s. a. Tartu garnisoni jalgpalli meeskond võitis Tartu palliklubi „Olümpia“ meeskonna 2:1. Võisteldi härra Koort'i poolt annetatud rändkarika peale. Karika omandab jäädavalt meeskond, kes võidab karika 3 aastat järjest või 5 aastat vaheldumisi.

24. mail s. a. kaotas garnisoni meeskond Pärnu „Tervise“ jalgpalli meeskonnale 6:2.

Garnisoni jalgpalli meeskonna koosseis: leitnandid F. Kull, V. Tentson, n.-leitnandid B. Thar, P. Piirisild, n.a.o. N. Noorkõiv, kapral O. Oll, kapral Laidoner, reamehed Rell ja Tõnisson — ratsarügemendist, leitnant H. Karik — Kuperjanovi üks. jal. pataljonist, v.a.o. A. Pehka — IV suurtükiväegrupist, v.a.o. K. Pool — garnisoni sidest.

26.—29. maini s. a. peeti garnisoni pesapalli võistlusi, millest osa võtsid pea kõikide garnisonide väeosade meeskonnad. Võitjaks tuli ratsarügemendi meeskond, lüües lõppvõistlusel 2. üks. jal. pataljoni meeskonda 15:6. Võitja meeskonna koosseis: leitnandid F. Kull, H. Lossmann, J. Eddor, V. Tentson, P. Kraus, n.-leitnandid B. Thar ja P. Piirisild, n.a.o. N. Noorkõiv ja ream. J. Tirp.

K. R.

Tallinna garnisoni jalgpalli meistervõistlused.

1. juunil lõppesid Sidepataljoni ja Mereväe meeskondadevahelise teiskordse finaali mänguga Tallinna garnisoni väeosadevahelised jalgpalli meistervõistlused.

Garnisoni meistriks tuli Sidepataljon, kes omandas teiskordselt „Päevalehe“ rändauhinna.

Meistermeeskonda kuulusid: n.-allohv. Martinson ja Vanaase ning reamehed Kõogler, Karel, Kallit, Käspervik, Neero, Mustkivi, Uluk, Mend, Annus ja Reinmann.

Võistlused toimusid ühes klassis ja kahemüünuse süsteemis. Võistlustest ei saanud osa võtta kaitseväelased, kes olid mänginud 1932. a. hooajal rahvusmeeskonnas või liiduklassis.

Meeskondade kohtamise tulemused on järgmised:

Merevägi ja 10. üks. jalaväepataljon — 2:0 — Mereväe kasuks.

Pioneri- ja Sidepataljon — 2:1 — Pioneripataljoni kasuks.

Side- ja 10. üks. jalaväepataljon — 5:0 — Sidepataljoni kasuks.

Merevägi ja Pioneripataljon — 2:1 — Mereväe kasuks.

Poolfinaalis — Side- ja Pioneripataljon — 2:1 — Sidepataljoni kasuks.

Esimeses finaalis — Sidepataljon ja Merevägi — 3:0 — Sidepataljoni kasuks.

Teises finaalis — Sidepataljon ja Merevägi — 2:1 — Sidepataljoni kasuks.

M.

Narva võitis Tallinna.

Parimad laskurid 1. jal.-rügemendis.

Väärtuslik karikas langes Narva üleajateenijale.

Neil päivil peeti Tallinnas ja Narvas korrespondents laskevõistlused Narva 1. jal.-rügemendi üleajateenijate ja Tallinna allohvitseride kooli üleajateenijate meeskondade vahel, esimese meeskonna väljakutsel. Suureks üllatuseks võitjaks tuli Narva 1. jal.-rügemendi üleajateenijate grupp, kellele langes ühingute poolt väljapandud rändauhind — väärtuslik karikas, mida tuleb kaitsta kolm korda järgimööda ehk 5 korda vaheldumisi.

Laskmine sündis vintpüssidest 300 m kauguselt ja 3 asendist, kusjuures igast asendist lasti 10 lasku normaallehele 300 võimaluse juures. Võistluse tagajärjed olid: Narva üleajateenijad: 1) veltv. A. Reinvald — 264, 2) v.a.o. A. Limberg — 260, 3) v.a.o. J. Tui — 257, 4) v.a.o. A. Muttik — 256, 5) n.a.o. E. Vilberg — 256, 6) veltv. H. Karpin — 255, 7) n.a.o. A. Talli — 249, 8) veltv. K. Sarapik — 246, 9) v.a.o. M. Raudkivi — 240, 10) v.a.o. L. Viljus — 238, 11) v.a.o. J. Bäärmann — 238 ja 12) n.a.o. V. Mannonen — 232 silma. Grupi keskmine silmade arv 249,25.

Tallinna üleajateenijad: 1) veltv. J. Vilberg — 270, 2) v.a.o. G. Lokotar — 264, 3) v.a.o. G. Loit — 253, 4) n.a.o. J. Laanesar — 253, 5) n.a.o. E. Kivistik — 253, 6) n.a.o. V. Jaanson — 247, 7) n.a.o. A. Lenk — 246, 8) veltv. V. Miller — 240, 9) v.a.o. R. Väli — 232, 10) v.a.o. J. Kont — 229, 11) n.a.o. H. Talkop — 222 ja 12) n.a.o. V. Jaakson — 211. Viimase grupi silmade keskmine arv on 243,33. Punktide vahekorraldajale sai Narva 71 punkti ülekaalu.

Need laskevõistluse tagajärjed on rekordilised. Varemalt on ainult üksikud laskurid saavutanud 249 silma, kuna nüüd Narva grupi keskmine on 249,25, mis viib Narva laskurid rahvusvahelisele tasemele laskevõistlustes. Siinjuures olgu veel tähendatud, et laskmise ajal oli ilm vihmane ja puhus 1,5-palliline tuul paremalt vasakule, mis midugi ei jätnud oma mõju avaldamata.

Narva laskurite laskeosavuse taseme tõusu põhjus seisab peamiselt nende energilises edasitõukumises ja ka suurelt osalt uues eeskujulikus lasketiirus, mis Narva garnison alles hiljuti sai.

Spordist Haapsalu garnisonis.

Haapsalu spordiselts „Läänela“ korraldas 7. mail hooaja avamisena umbes 4 km pikkuse tänavjooksu Kaupmeeste seltsi rändauhinnale — võitja kuju. Võistlus oli individuaalne, kus arvestati vaid esimesi kolme kohaletulijaid, kes said diplomid. Startis umbes paarkümmend jooksjat, kellest pooled kollast pödrapead kandvad mustasärgimehed.

Rändauhinda kaitstes käesoleval aastal kapral Robert Sams Piirivalvest, mille ta ka umbes 150 m edumaaga teiskordselt võitis. Samsi aeg 12.28,2 sek. on sel distantsil rekordaeg.

Tagajärjed: 1. kpr. Robert Sams Piirivalvest — omandas auhinna ja diplomi, 2. n.a.o. Ed. Männik Scouts pat. — aeg 12.53,2, omandas diplomi, 3. noor V. Pokrovsky Scouts pat. — aeg 13.31,0, omandas diplomi, 4. noor J. Matsberg

Scouts pat., 5. n.a.o. J. Seelem Piirivalvest, 6. n.a.o. G. Tuisk Scouts pat.

21. mail korraldas spordiselts „Läänela“ organisatsioonidevahelise traditsioonilise teatejooksu 5×500 m ümber linna. Võistlesid neli meeskonda: „Läänela“, politsei, piirivalve, ja Scouts pataljoni meeskonnad oma parimas koosseisus. Igaks neist tahtis võita organisatsioonide poolt välja pandud ilusa karika. Võistlus oli väga pienev, kuid siin ületas vastased scoutide sitkus suure edumaaga ja nad viisid karika kõigepealt Uuemõisa.

Meeskondade järjestus oli lõpus: 1. Scouts pataljoni meeskond — aeg 6.35,5 sek., 2. „Läänela“ meeskond — aeg 6.47,3 sek., 3. Politsei meeskond, 4. Piirivalve meeskond.

Scouts pataljoni meeskonnas võistlesid: 1. n.a.o. E. Jalakas, 2. leitnant O. Kurvits, 3. n.a.o. V. Jürisson, 4. v.a.o. H. Kusbok ja 5. n.a.o. E. Männik. A. — ing.

Laskespordist Scouts pataljonis.

Scouts pataljoni O.L.Ü. poolt korraldatud omavaheline seeriavõistlus „iga pauk pihta“ lõppes 30. aprillil.

Võistlus toimus E. Laskurliidu seeriavõistluse „iga pauk pihta“ võistlusmääruste ja eriti selleks koostatud täiendavate määruste kohaselt. Nimeetatud täiendavad määrused vaid kohaldasid tingimused üldisele tasapinnale vastuvõetavamaks. Nii loeti sel võistlusel kartonglaskudeks püsti asendist lasud 10 kuni 5-ni, põlvelt asendist 10 kuni 6-ni ja lamades asendist 10 kuni 8-ni — kõik viimased numbrid kaasa arvatud. Kõrgeväärtuslikeks tabamusiks püsti asendist 10 kuni 7-ni, põlvelt asendist 10 kuni 8-ni ja lamades 10 ja 9.

Vahe oli ka seti hinnas — 5 senti iga alustatud seti eest laskurliidu 7 sendi asemel.

Võistlusest osavõtt oli kõigile O.L.Ü. liikmeile sunduslik, kusjuures võistlejad jagunesid A ja B gruppi. A grupi kuulusid I liiduklassi laskurid ja B grupi II liiduklassi laskurid. Soovikorral võisid A grupis võistelda ka I kaitseväärtuslik klassi laskurid.

A grupis iga võistleja oli õigustatud kuu jooksul laskma 30 setti ja B grupis 15 setti. Muud tingimused olid sarnased.

Kahte gruppi jagamine oli peamiselt mõeldud selleks, et siis saavad võistelda I ja II klassi laskurid eraldi, kus ka omavaheline konkurents huvitavam. Ka oli ohvitseridekogu juhatuse poolt välja pandud rahalised auhinnad mõlema grupi jaoks.

Neli kuud kestnud võistlus andis järgmisi tulemusi:

A grupis: I koht leitnant V. Brinkmann 538 punkti, II koht kapten J. Tamm 524 p., III koht leitnant V. Gruno 433 punkti.

B grupis: I koht leitnant M. Günther 214 punkti, II koht kv.-ametnik H. Tõnner 188 punkti, III koht kapten F. Süllaots 120 punkti.

Ei oleks vast üleliigne tuua ära kõigi võistlejate 10 parema seti tagajärjed, kust peaaegu enamikul ilmneb tagajärgede suur edu iga uue kuuga.

Scouts üks. Jalaväepataljoni O.L.Ü. liikmete omavahelise võistluse „Iga pauk pihta“ 10 parema seti tagajärjed.

	Jaanuar		Veebruar		Märts		Aprill		Kokku	
	Punkte	Silmi	Punkte	Silmi	Punkte	Silmi	Punkte	Silmi	Punkte	Silmi
<i>A grupp.</i>										
I Leitnant Brinkmann	126	736	142	776	145	793	145	788	588	3093
II Kapten Tamm	105	635	132	746	144	793	143	776	524	2950
III Leitnant Gruno	79	510	123	732	130	751	101	589	433	2582
IV N.-leitnant Oja, Rud.	69	473	88	558	89	576	105	654	351	2261
V Leitnant Soomer	15	107	121	683	114	695	99	624	349	2109
VI Leitnant Vötting	40	290	64	413	96	592	111	670	311	1965
VII Leitnant Kurvits	63	421	70	454	87	524	76	484	296	1183
Kokku punkte	497	—	740	—	805	—	780	—	2822	—
<i>B grupp.</i>										
I Leitnant Günther	30	213	37	248	80	517	67	441	214	1419
II Kv. ametnik Tõnner	30	218	56	362	51	355	51	347	188	1282
III Kapten Süllaots	0	0	14	121	45	313	61	444	120	878
IV N.-leitnant Kleeba	13	92	25	173	12	98	70	455	120	818
V Leitnant Elken	4	35	45	290	19	135	37	228	105	688
VI Leitnant Mõttus	4	36	3	20	54	334	8	69	69	459
VII Kapten Vall	9	68	8	62	3	23	18	132	38	285
VIII Leitnant Vahar	5	41	32	245	—	—	—	—	37	286
IX Leitnant Rostock	0	0	3	20	9	78	7	57	19	155
Kokku punkte	95	—	223	—	273	—	319	—	910	—

Ühingu liikmeist võtsid osa E. Laskurliidu võistlusest kapten Tamm ja leitnandid Brinkmann ja Gruno, kuid nende laskmine luges kaasa ka omavahelisel võistlusel.

A. —ing.

Kalevi üksiku jalaväepataljoni ja K. L. Kalevi malevkonna vaheline laskevõistlus.

14. mail s. a. peeti traditsioonilisi Kalevi üks. jal. pat. ja K. L. Kalevi malevkonna vahelisi laskevõistlusi Nõmmel K. L. Mustamäe laske- radadel.

Seekordsed võistlused peeti 3 alal: täis- ja väikekaliibrilistest vintpüssidest ja sõjaväepüstolitest.

Mõlemalt poolt võttis osa — täiskal. püssidest 18; väikekal. püssidest 12 ja sõjaväepüstolitest 6 meest.

Meeskondade paremuse selgitamiseks võeti arvesse täiskal. püssist laskmisel 15, väikekal. püssist 10 ja püstolitest 5 parima laskuri tagajärjed kumbagilt poolt.

Auhindu anti: täiskal. püssidest laskmises — 10, väikekal. püssist laskmises — 6 ja püstolitest — 3 parimale kohale tulnud laskurile.

Võistluste tulemusi:

Vintpüssidest laskmises 300 m — 10-ringilise normaalmärki kolmest asendist à 10 lasku. Parim saavutus oli leitn. Petersonil — 254 silma.

Väikekaliibriline püss:

50 m 10-ringilise normaalmärki 10 lasku igast asendist.

Parim saavutus oli v.a.o. Tammel — 267 silma.

Sõjaväe püstol:

25 meetrilt 3 seeriat à 5 lasku 10-ringilise E. L. märklauda.

Parim saavutus oli n.-leitn. Paigil — 123 silma.

Üksikud alad andsid võistlevatele pooltele punkte:

Täiskaliibriline püss — Kalevi pataljonile 3369, Kalevi malevkonnale 3186; väikekal. püss — pataljonile 2518, malevkonnale 2476; püstol — pataljonile 560 ja malevkonnale 560 punkti.

Seega võitis Kalevi pataljon malevkonna 225-punktilise ülekaaluga ja omandas rändauhinna, suure hõbekarika 1. korda.

Üldiselt tagajärgi vaadates paistab, varajase hooaja peale vaatamata, täis- ja väikekal. püssidest laskmises rida tüsedaid tagajärgi nii pataljoni kui ka malevkonna laskuritel.

Nõrgem ala näib olevat laskmine sõjaväepüstolitest.

Võistluste peakohtunikuna toimus E. S. S. Kalevi juhatuses esimees — kindral Tõrvand.

Võistlusi jälgis ka 3. diviisi ülem kindral Jonson.

Samal päeval anti Kalevi malevkonna pealiku asetäitja res. kapt. Abrams'i poolt Kalevi pataljoni ülemale kol. Vende'le üle Kalevi malevkonna poolt annetatud suur hõbepokaal, mis oli määratud rändauhinnaks parimale laskurile sõjaväe vintpüssist sõjaaegse Kalevi jalaväerügemendi ohvitseridest.

Mainitud ilus annetus Kalevi malevkonna poolt aitab kindlasti kaasa sõprussidemete süvendamiseks Kalevi rügementi kuuluvate ohvitseride ja Kalevi malevkonna vahel. Ah.

Bibliograafia.

Tšehhoslovakkia. — Toimetanud Bernh. Linde. „Varak'i“ kirjastus, Tallinnas. Raamat on trükitud heal paberil, kaustas in 8°, jätab välimuselt meeldiva mulje. olles kaunistatud maitselike väljavaliitide ja tehniliselt hästi õnnestunud piltidega. Sisukord: I. Geograafiline asend ja loodus. II. Ajalooline ülevaade. III. Poliitiline korraldus. IV. Rahvustik, usk, rahvus, sotsiaalsed olud ja kehaline kasvatus. V. Majanduslik olukord. VI. Kultuurilised olud. VII. Tehnika ja tööstus Tšehhoslovakkias. VIII. Tšehhoslovakkia turistik iseloom. IX. Tšehhoslovakkia supeluskohtad ja talve-spordikeskused. X. Näpunäiteid külastajaile. XI. Turismi peateed. XII. Eesti-Tšehhoslovakkia kokkupuuted minevikust tänapäevani.

„Käesolev raamatukene püüab võimaldada põgusa pilgu heita selle Kesk-Euroopa rahva elamisele ja olemisele minevikus, ja eriti olevikus, vaadeldes tšehhide ja slovakkide majandusliku ja vaimse kultuuri arengut, tutvustades meie lugejat linnulennult selle mitmekülgse ja huvitava maa erinevuste ja kaunidustega. Peab ütleva, et selle eesmärgi on autor täiesti saavutanud, kuna raamat tõesti manab lugeja silmi ette reljeefse pildi tänapäeva Tšehhoslovakkias, eriti mis puutub tema majanduslikesse ja kultuurilistesse oludesse. Viimase küsimuse alal antakse kokkuvõtlik kuid ühtlasi ka küllalt selge ning põhjalik ülevaade tšehhide kirjanduslikust loominguist, muusikast, kujutavast kunstist, lavakunstist ja teadusest enne ja nüüd. On antud asjalikke näpunäiteid neile, kes tahaksid külastada Tšehhoslovakkiaat huvireisijatena, seda ala käsitlevad leheküljed on illustreeritud piltidega Tšehhoslovakkia kaunistatavatest kohtadest, mis vägisi meelitavad lugejat reisikepi kätte võtma, et imetleda nende ilu oma lihase silmaga. Sisult huvitav on ka peatükk, milles käsitletakse Eesti-Tšehhoslovakkia kokkupuuteid minevikus ja meie päivil. Andmed tšehhide ja slovakkide vabadusevõitluse kohta ja ühise Tšehhoslovakkia vabariigi tekkimise üle tunduvad liialt konseptiivsetena; selle kohta tahaks raamatust heameelega küll natukene rohkem lugeda. Ka autor ise on teadlik selles puuduses kui ta lausub: „muidugi võimaldavad eeloleva raamatu piiratud lehekülje pakkuva tekstis ja pildis kõige kokkusurutamal kujul ülevaadet sellest maast ja rahvast, et vaid äratada ja juhtida meie lugejat üksikasjalikumale tutvumisele.“

Üldises kokkuvõttes on raamat huvitav, väärrib kahtlemata nende tähelepanu, kes tahaksid tutvuda „slaavi rahvaste maadest kultuurseima Tšehhoslovakkia elu ja kultuuriga“, ja sellisena teda võiks tõsiselt soovitada ka meie kaitseväära raamatukogudele. VK.

A. Kerenski Vene Ajutisest Valitsusest.

O. Vares.

Vene Ajutise Valitsuse tegevuse ja ta politika üle on seni ajaloolises kirjanduses ilmunud mõningaid lühemaid kirjutisi, mis kõik püüavad arvustada Kerenski ja ta „nõrga valitsuse“ poliitikat, kuid alles nüüd on asunud end. Vene A. V. peaminister end kaitsma ja ühtlasi selgitama A. V. poliitika põhjooni. Nimelt on ta avaldanud möödunud aasta juulikuu nr. Lon-

doni ülikooli King's College'i perioodilises väljandes „The Slavonic and East European Review“ küllaltki huvitava kirjutise A. V. poliitikat ja enese, kui peaministri osast selles. Et Vene A. V. saatus on väga tihedad seotud meie riigi saamislooga ja et näha, milliste argumentidega Aleksander Kerenski püüab kaitsta end ja A. V. tegevust mahategevate arvustuste vastu, tohiks ehk huvipakkuv olla ka „Sõduri“ lugejaile.

Kokkuvõetult A. Kerenski tähendab omas kirjutises „The Policy of the Provisional Government of 1917“, mida mõned ajaloolased nimetavad paremaks kirjutiseks, mis üldse seni on avaldatud A. V. üle, järgmist:

„Venemaa ümberkujunemine demokraatlikuks riigiks, mis algas 12. märtsil 1917. a., katkestati enamlaste võimuhaaranguga sama aasta oktoobris, kuid ma usun, et kord Venemaa pöördub tagasi 1917. a. märtsi programmile — ülesehitada riiki demokraatlikel alustel, samuti nagu kuulus Magua Charta libertatis sai Inglismaal riikliku elu aluseks ja nagu Prantsuse 1789. a. revolutsiooni põhimõtted võitsid jacobinismi ja bonapartismi. Pean kohe alul tähendama, et tsaarivalitsuse riigiaparaadi ei purustanud mitte märtsi revolutsioon, vaid 3-päevane anarkia, mis käis A. V. moodustamise eel. Sageli püütakse leida analoogiat 1789. a. Prantsuse revolutsiooniga, nagu girondiinidega, jacobinidega, Danton'i ja Marat'ga, kuid analoogiat võiksime leida kõige enam 1918. a. Saksa revolutsiooniga. Sest Vene märtsi revolutsiooni omapärasus, mis teda teravalt eraldab teistest. on see, et ta puhkes kesk kibedaid sõjalisi operatsioone, ja kartuses separaat rahu eest seoti teda sõja jätkamisega „võidurikka lõpuni“ rahvusliku kaitse nimel. A. V. heidetakse ette, et ta lasi end mõjutada igasugustest talupoegade ja soldatite nõukogudest, kelle tegevus omakord tasandas teed kindral Kornilovi äraandmisele. Kuid ka Saksa, kõrge kultuuriga rahva, revolutsioon tegi läbi samuti nõukogude perioodi ühes tuntud Kappi putšiga, mis oli täiesti sarnane kindral Kornilovi äraandlikule ettevõttele. Kui seal saamatu ohvitseri asemel oleks olnud Ludendorff või Hindenburg, siis kahtlemata oleks Saksamaa eesotsas seisnud teised mehed, kui praegu. See oli ainult sõda, mis takistas A. V. tagasitõrjumast konter-revolutsioonilisi voole — paremalt sõjaline diktatuur (kindral Kornilov j. t.) ja pahemalt vastutustundeta proletariaat.

15. märtsil 1917. a. võtsid 11 A. V. liiget üle Vene ilmariigi valitsusasutised, nähes eneste ees kolm suurt ülesannet: 1) ülesehitada riigi hävinud administratsiooni aparaat, 2) jätkata sõda, 3) viia ellu radikaalsed, sotsiaalsed ja poliitilised reformid. Võib öelda, et ajaloo ei ole kunagi ühelegi teisele valitsusele langenud sellised ülesanded sarnastel erakordsetel aegadel. Igaüks neist kolmest ülesandest oleks võinud täita ka kõige energilisema kabineti töökava. A. V. seisis korraga sõja ja revolutsiooni ees, sest tegelikult mõlemad katsid üksteist. Ei võinud juttugi olla sõja lõpetamisest, sest tekkis patriotismi puhang, mis kindlasti vastu seisis igale mõttele separaat rahust.

Milline oli õieti A. V. sõjaliste operatsioonide strateegiline ülesanne 1917. a. kevadel ja suvel? Kas vallutada Konstantinopol, Budapest või Berliin? Kindlasti mitte. Need olid tsaari armee kättesaamatud ideaalid, mis pärast katas-

troofi ei võinud tulla enam üldse arvessegi. Siinjuures ei saa mööduda ühest veast, mida on teinud Euroopa, arvustades Vene märtsi revolutsiooni. Nimelt liitlaste sõjalised eksperdid ja esindajad Peterburis kirjutavad pea eranditult aruannetes oma valitsustele Vene armee lagunemisest, sõdurite vastuhakkamisest ohvitseridele, deserteerumise suurenemisest ja „rumalalt ettevõetud pealetungi ebaõnnestumisest“ 1917. a. suvel. Märtsi revolutsioon olevat hävitanud armeed lahingvõimu ja rikkunud liitlaste strateegilised plaanid, pikendades sõda ühe aasta võrra. Ehk küll kõiki neid väiteid ei saa ümberlükata, on siiski nende eluktuseliste sõjaväeliste esindajate arvamusid liig ühekülgseid ja ametlikud.

A. V. sõjapolitikaks oli üldjoontes — tõsta armee langenud sõjalist võimet ja pidada kinni Vene rindel võimalikult palju vaenlase jõude. See pidi äravõtma Ludendorffilt vaba manööverdamise võimaluse läänerindel, mis ka tegelikult soodustas liitlaste strateegiliste plaanide täitmist Prantsuse rindel. Kindlasti A. V. täitis oma strateegilise ülesande. Pöörame tähelepanu ka Vene revolutsiooni moraalsele mõjule keskriikidega koalitsioonis olevaile slaavi rahvastele (tšehhid, bulgaarlased, osalt poolakad), mis sundis Saksa kindralstaabi transporteerima neist koosnevaid vägesid läänerindele ja täitma auku idarindel puht saksa diviisidega. Suurim arv Saksa vägesid oli koondatud Vene rindele just 1917. a. suvel. Alles septembri lõpul, pärast kindral Kornilovi mässukatset, transporteeriti saksa diviisid uuesti tagasi läänerindele. Saame väga hästi aru Vene ohvitseri meeleolust kaevikus, kellel võis tekkida, nähes korralagedust seljataga, tahtmine lahkuda rindelt, et maha suruda revolutsiooni. Kuid mulle on jäänud seni selgusetuks need motiivid, mis sundisid mõnda meie suurema liitlase sõjaväelist esindajat Peterburis ja peastaabis aktiivselt toetama üldist liikumist A. V. vastu. Kui öeldakse, et Vene revolutsiooni järeldusel Maailmasõda kestis kauemini ühe aasta võrra, siis osa sellest vastutusest peab langema kindlasti mõnele, meie liitlase sõjaväelisele esindajale. Sõda ei oleks kestnud mitte 1918. a. novembrini, kui oleks ärajäänud kindral Kornilovi lootuseta katse — luua diktatuuri, mis tegelikult avas ukseid Lenini diktatuurile.

Kui A. V. oma aprilli deklaratsioonis toonitas demokraatlikku rahu, pidada ainult kaistesõda ja loobuda kahjutasu nõudest, siis nimetasid liitlased seda lubamatuks doktriiniks, isegi saksasõbralikkuseks. Liiga võõrad olid need põhimõtted veel toleaeegsele ajavaimule. Kuid võis ju ainult veel kaitsesõja põhimõtte ja mitte mingisugune maadevallutamise, elustada rinde tegevust ja hoida armees distsipliini. A. V. uue sõjapolitika järelduseks oli asjaolu, et Bulgaaria ja Türgi kavatsesid lahkuda koalitsioonist Saksaamaaga juba 1917. a. novembris, ja et Austria oli kindlasti otsustanud sõlmida rahu, isegi separaatrahuga. Puudus ju neil kõigil nüüd kartus Vene maadevallutamise eest, sest Vene armee oli nüüd ainult kaitseseisukorras.

A. V. sisepolitika ülesandeks oli kõigepealt — ärahoida kodusõda, kuid tegelikult selle teostamiseks oli aga tarvis hästi organiseeritud poliitsei aparaati. Seda pidi alles looma, kuid seni pidi valitsus lootma kodanike eneste distsipliinile. Ja rindel — seal kihutati pahempoolsete sotsialistide poolt üles enam kui 10-miljoniline sõduritemass. Traagiline oli tuhandete oh-

vitseride olukord rindel. Rõhuv osa ohvitseridest tunnustasid ainult kodanliste erakondade poliitilist autoriteeti, eriti aga n. n. kadettide erakonda eesotsas prof. Miljukoviga. Kuidas see sobis kaevikus pahempoolsete poolt üleskihutatud sõduritega ja kuidas mõjus see distsipliinile — on meile väga arusaadav.

Peab ütlema, et monarhhia langus tuli vene sotsialistidele nii ootamatult, et nende juhid ei saanud üldse aru oma osast uues poliitilises olukorras, kuni seisis fakti ees, et rahvamassid — töölised, talupojad ja sõdurid omasid juba ülekaaluka mõju riigi elus.

Vaatamata sellele, et A. V. isiklik koosseis oli päris puht kodanlise päritoluga, viidi siiski ellu revolutsioonilisel teel radikaalsed poliitilised ja sotsiaalsed reformid: isiku- ja sõnavabadus, üldine valimisõigus, agraarolude ümberkorraldamine, tööliste kontroll vabrikutes, 8-tunnine tööpäev, põhijooned Asutava Kogu valimisseadusele, sõduritele kodaniku õiguste andmine, vaadatamata auastmele jne.

Avalik arvamine nõudis kõigi erakondade osavõttu valitsusest. 1917. a. mai keskelt kuni enamlaste vasturevolutsioonini jäi A. V. täiesti kodanlis-sotsialistlikuks koalitsiooni valitsuseks, esitades kõiki erakondi peale enamlaste. Nagu teame, Kornilovi mässukatse leidis aset pärast seda, kui A. V. oli mahasurunud enamlaste juulikuu mässu. Siis oli enamlaste mõju langemine vabrikutes ja rindel kõige suurem. Rindel olid ohvitserid juulikuu pealetungist saadik täiesti võimelised hoidma distsipliini, isegi võidi jälle tarvitada äärmist abinõu, s. o. mahalaskmist. Ohvitseride autoriteet oli kõvenenud jälle selliselt, et näit. soldatite nõukogude laialisaatmine ei oleks väljakutsunud mingisugust rahutust armees ridades. Kuid kindralite vastuhakkamises katsed nõrgendasid jällegi distsipliini, hävitades mitte ainult kindralstaabi, vaid ka A. V. autoriteeti. Siseriigis maa rahunes, transport elustus, toitlusolud linnades muutusid normaalsemaks ja augusti lõpul töötasid linnades juba üldise valimise alusel töötavad linnavalitsused (linnanõukogud). Enamlaste ja nõukogude võimu nõrgenemisest kirjutas oktoobrikuul toleaeegne nõukogude kongressi häälekandja „Isvestija“ (mis ei olnud veel enamlik): „tööliste ja talupoegade saadikute nõukogud kannatavad praegu kriisi all. Kesktäidesaatva komitee linnades osakond esindab praegu 800 nõukogu, kuid paljud neist eksisteerivad ainult paberil. Nõukogud hakkavad hävinema. Nad olid ideaalseks organisatsiooniks võitluses vana korraga, kuid nad ei olnud võimelised enese peale võtma uue korra ülesehitamist; neil ei ole spetsialiste, kogemusi, arusaamist tegevusest ja lõpuks isegi organisatsiooni.“

Nüüd, 15 aasta möödudes, näib mulle, et A. V. sise- ja sõjapolitika põhijooned olid õieti arvestatud ja ma olen täiesti nõus sellega, et võib olla meie isiklike omaduste nõrkus ei võimaldanud lõplikult täide viia valitsuse poliitikat, kuid seda takistati nende poolt, kes arvasid, et nad teavad paremini, kui A. V., kuidas valitseda Venemaal. Peetagu ka meeles, et A. V. ei saanud teotseda mitte iseseisvalt, vaid kogu oma tegevuse vältel pidi väljendama neid otsusi, mida kõik erakonnad, peale enamlaste, olid vastu võtnud.

Oma 8-kuise valitsemise ajal A. V. elas läbi neli valitsusekriisi. Igakord kõik liikmed in corpore olid nõus lahkuma kabinetist, kui seda

soovisid koalitsioonis olevad parteid. Kuid keegi ei usaldanud enese peale võtta vastutust maa saatuse eest. 1917. a. oktoobris mõne kindrali diktatuuri pooldajad ootasid kannatamatult A. V. kukutamist Lenini poolt: „Las enamlased enne lõpetavad nendega ja siis meie loome kolme nädala jooksul tugeva rahvusliku valitsuse.“ Kolme nädala asemel on Venemaal juba „kolmas viisaastak“ enamlaste diktatuuriga.

Ainult tagasi pöördes märtsi revolutsiooni põhiideele, ainult luues rahvusliku valitsuse, ainult siis võib Venemaa tõusta varemeist, saavutada seesmist rahu ja saada kogu maailma rahu pandiks.“

Nii kokkuvõetult end. vene A. V. pea- ja sõjaministri Aleksander Kerenski vaated A. V. tegevusele. Teoreetiliselt on muidugi raske ümberlükata ta väiteid, kuid on tähendatud mõne ajaloolase poolt, et oli Venemaa õnnetuseks asjaolu, et neil rasketel aegadel sai valitsuse etteotsa kabineti õpetlane, küll hiilgav kõnemees ja osav advokaat, kuid rahva saatustlik silmapilk nõudvat alati vähem sõnu ja rohkem tegusid.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Vabadusmonument I. Vabadussõja Mälestamise Komitee sõjaajalooline album. Toimetanud kolonelleitnant Oskar Kurvits. Tallinnas, 1933. a. 228 lehekülge. Hind 1 kr. 25 senti. Album on saadaval „Sõduri“ toimetuses.

Albumi alul on toodud pühendused kindralmajor A. Tõnissonilt, L. Johansonilt, H. Kukkelt, A. Tupitsalt ja kindralmajor J. Sootsilt. Järgnevad artiklid kolonelleitnant M. Katailt — Eesti rahva vabadusvõitlus, kolonel A. Traksmannilt — Saksamaa välispoliitika põhijooni Eestis ja Lätis 1918. a. pärast Saksa novembrikuu revolutsiooni, kolonelleitnant M. Tuisult — 9. jalaväepolk Vabadussõjas, major J. Tomsonilt — Lõunarinde parem tiib Vabadussõja esimesel poolel, kapten P. Kangrolt — Sakala partisaanide läbimurre vaenlase rindest ja Riia—Pihkva kivitee lõplik vallutamine Panikovitši raionis 24.05.19., major P. Villemilt — Petseri vallutamine 29. märtsil 1919. a., kapten G. Linnult — Meie kaotused Vabadussõjas, kapten R. Rubachilt — Narvas 28. novembril 1918. a. — Isiklikke mälestusi, kolonelleitnant A. Balderilt — Lahingepisood landesväri sõjast, kolonelleitnant O. Kurvitsalt — Vabadussõja Mälestamise Komitee tegevusest, major J. Ostratilt — Vabadussõja üldmonument — 2 kirjutist, J. Pertilt — Vabadusmonument Tallinnas — 4 kirjutist, arhitekt R. L ü ü s i l t — Milline peaks olema meie Vabadusmonument, H. Kompuselt — Vabadussõja mälestis, D. Poskalt Vabadussõja tähistel.

Peale selle on albumis toodud Vabadussõja Mälestamise Kapitali põhimäärused ja 158 dokumenti Vabadussõjast (ärakirjad), mis käsitlevad:

- Läti kaitseliidu röödude organiseerimist,
- Põhja-Läti väeosade vormeerimist,
- Riia operatsiooni — sõda landesväriga,
- Eesti vägede osavõttu Bermond-Avalovi pealetungi likvideerimiseks,
- Eesti vägedega Põhja-Läti idapiiri kaitsmist.

Album pakub hulga haaravat lugemismaterjali ja seetõttu ei tohiks puududa ühegi kodani-

ku, eriti aga kaitseväelase laualt. Eriti huvitav on dokumentide kogu Vabadussõjast, mis selgitab nii mõndagi meie lääneoperatsioonidest ja viib lugeja tahtmatult tagasi tolle aja õhkkonda.

Bridsh.

Bridshiülesanne nr. 8.

Toome käesoleva ülesande heast bridshiajakirjast „La Revue du Bridge“. Kaardid on jaotatud järgmiselt:

	♠		10, 7
	♥		6, 5
	♦		4, 3
	♣		Ä, K
S	♠	B	♠ Ä, E
E	♥	Y	♥ 8
S	♦	Z	♦ 9, 8, 6
2, 3, 7, 9, E	♣	A	♣ S, 10
	♠	—	
	♥	K	
	♦	K, 7, 2	
	♣	8, 6, 5, 4	

Härtu on trump. A on mängul, käib välja ja teeb veel kaus võtet igasuguse kaitse vastu. Kuidas?

Selle ja ülesande nr. 7. lahenduse avaldame „Sõduri“ järgmises numbris.

Lahendus bridshiülesandele nr. 6.

(Kaardid olid jaotatud järgmiselt: A — pada Ä, K, 9, 6, 5, 4; härtu Ä, E; ruutu E, S, 7, 4; risti Ä. Y — pada E, S, 10, 8; härtu 10, 9, 8, 7, 6, 5; ruutu K; risti K, E; B — pada 3, 2; härtu 4, 3, 2; ruutu Ä, 6, 5, 2; risti S, 9, 5, 3; Z — pada 7; härtu K, S; ruutu 10, 9, 8, 3; risti 10, 8, 7, 6, 4, 2. Trumbita mäng. Y alustab härtu kümnega. Mitu võtet maksimaalselt võivad teha A—B?) Kaartide seis ei näi sugugi eriti soodsana A-le, sest ta saab mängu ainult ühe korra „lauale“ üle anda. Kokku on A-l ainult kaheksa silmnähtavat võtet, nimelt kaks padaga, kaks härtuga, kolm ruutuga ja üks ristiga. Sellegi peale vaatamata võivad A—B osava mängu ning tempo õige kasutamise korral teha üksteist võtet, ka siis, kui vastane pool ei tee ühtegi viga. See paistab küll võimatu, kuid on siiski saavutatav peene mänguga, eriti kolmandas võttes välja käies. Mängu käik näitab järgmisi variante:

1. Y härtu — 10, 2, sõdur, emand.
2. A risti — äss, emand, 3, 2.
3. A ruutu — 7!!, kuningas, äss, 3 (vaata variant a).

Me näeme hiljem, et A saavutab kaks võtet vähem, kui ta ruutu seitsme asemel käib välja ruutu nelja. Tal puudub siis

hiljem kaart, millega mängu B-le üle anda, kui Z mängu ruutuga oma kätte võtta ei taha, vaid lõõmata jätab, nagu nähtub variandis a.

4. B risti — 5, 4, pada — 4, risti — kuningas.
5. Y pada — emand (b), 2, 7, kuningas.
6. A härtu — äss, härtu — 6, ruutu — 2, ruutu — 8.
7. A ruutu — emand, härtu — 6, ruutu — 2, ruutu — 8.
8. A ruutu — sõdur, pada — 8, ruutu — 5, ruutu — 9.
9. A ruutu — 4, härtu — 7, ruutu — 6, ruutu — 10.
10. Z risti — 6, pada — 5, härtu — 8, risti — 9.
11. B risti — sõdur, 7, pada — 6, pada — 10 või härtu — 9.

Y on heitesunduses ja peab hävitama kaitse kas padas või härtus. A-1 on nii siis viimased võtted igati kindlustatud:

12. B pada — 3, risti — 8, pada — äss, risti — sõdur.
13. A pada — 9, härtu — 9, härtu — 4, risti — 10 või
12. B härtu — 4, risti — 8, pada — 9, pada — 10.
13. B pada — 3, risti — 10, pada — äss, pada — sõdur.

Variant a.

3. A ruutu — 7, kuningas, äss, 8.
4. B risti 5, 4, pada — 4, risti — kuningas.
5. Y pada — emand, 2, 7, kuningas.
6. A härtu — äss, 5, 3, kuningas.
7. A ruutu — emand, pada — 8, ruutu — 2, ruutu — 9.
8. A ruutu — sõdur, härtu — 6, ruutu — 5, ruutu — 10.
9. A ruutu — 4, härtu — 7, ruutu — 6, ruutu — 3.

Nüüd nähtub, et A-1 tuleks vastasele jätta veel kolm võtet, kui ta oleks kolmandas võttes käinud ruutu — 4 r. seitsme asemel; sest nüüd ei saaks ta mängu anda ei „laua“ ega Z-i kätte.

10. B risti — 9, 10, pada — 5, härtu — 8.
11. Z risti — 6, pada — 6, pada — 10 või härtu — 9, risti — sõdur.

Z saab ainult risti mängida. Sel moel satub Y samasse ebameeldivasse olukorda nagu esimeseski variandis ja on sunnitud käest viskama kas pada või härtu. Mõlemil juhtumil on ülejäänud võtted A saak.

Variant b.

5. Y härtu — 9, 3, kuningas, äss.
6. A pada — kuningas, 8, 2, 7.

Nii on tekkinud sama olukord kui oli pea-variandis peale kuuendat võtet.

Male.

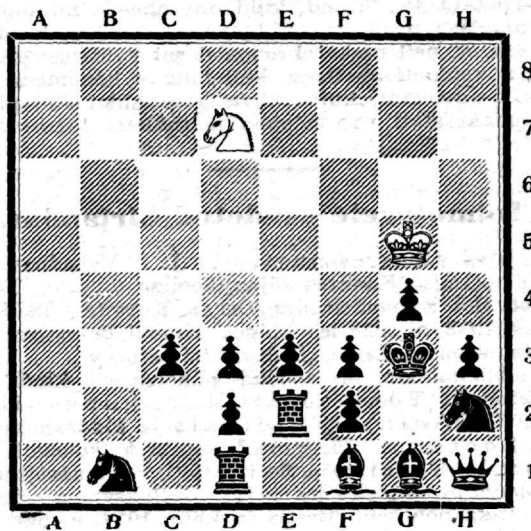
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

Ülesanne.

Kokku seadnud O. Dehler.

Mustad.

Valged.

Valged: Kg5, Rd7.

Mustad: Kg3, Lh1, Vd1 ja e2, Of1 ja g1, Rb1 ja h2, Ec3, d2, d3, e3, f2, f3, g4 ja h3.

Valged algavad ja annavad matt kuue käiguga.

R. L'hermet ülesande (vt. „Sõdur“ nr. 16/17) lahendus.

1. La2 — a7, Lf7 : a7, 2. Vf5 — h5 annab matt. 1. (La2 — a7), Lf7 : f5, 2. La7 — g7 a. m. 1. (L a2 — a7), ükskõik, 2 L või V annab matt.

SISUSTIK: Meie X juubelilaulupeo puhul. — Peeter Grünfeldt: Mälestusi esimestest laulupidudest. — Ho.: Juhtkond. — Kustas: Meie oleme rikkad küll. — R—ch.: Millal pühitseda meie rahvuspüha. — Üks huvitav dokument eesti kaitseväge loomispäivil — V. K—ts: C. M. B. paatide lahingtegevusest. — M. H.: Märkmeid kesk- ja kutsekoolide kevadisest riigikaitsest õppusest. — i.: Soomusrongide kahevõitlus Looe lahingus 21. juunil 1919. a. — I. Ls.: Ilmus „Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele“. — Major R. Tombak: Allohvitseride ettevalmistamisest, nende õiguslikust ja majanduslikust olukorrast Rumeenias. — Arhivaar O. Vares: Sõdurite värbimisest Põhjasõja ajal Eestimaal. — R. Kolga: Sihtimisvea kõrvaldamine lähedase märkpunkti kasutamisel. — A. L.: Meie kaitseväge munder vajab muutmist. — A. K.: Mõningaid näpunäiteid sidepidamiseks piilkonna ja piilurite tegevusel. — Taktika alalt. — Tagavaraväe organiseerimise alalt. — Kaitseväge elu. — Sõjakirjandust. — Sõjaväelisi teateid välisriigest. — Sõjatehnika alalt. — Sport. — Bibliograafia.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. V. KÜLAOTS.
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40.

Tegev toimetaja kol.-leitn. A. LAATS.
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163.

Väljaandja: „Sõdur“ Tallinn, Toomkooli 7.
Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli tän. nr. 7.
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND: Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr. — veerandaastas 1 kr. 50 snt.

Kudumise- ja ketramise vabrik

A/S Vennad Tofer

Kontor: Tallinn, S. Karja 10, tel. 450-00.

Vabrik tarvitab ainult head Ameerika puuvilla.

Valmistab oma kedratud lõngast:

moodsaid kleidi-, särgi-, põlle-, pesu-,
püksi-, padjapüüri-, madratsi-, vihma-
kuue-, rootsi-, oxfordi-, eesti-seeliku-
ja naiskaitseliidu vormiriiet, flanelli,
taskuriiet, kalinguri jne. jne.

Ostke ainult kodumaa kaupa!

A.-S. „Rauaniit“

TALLINNAS, RANNAVÄRAVA PUIEST. 7. TEL. 440-54

Valmistab kõige paremas headuses

siidi ja kunstiidi riidet:

CRÊPE-DE-CHINE, raskendamata,
CRÊPE-GEORGETTE,
CRÊPE-SATIN, CHARMELAIN,
VELOUTINE, TVEED, MILA-
NAISE, ATLAS, RIPS, VATIIN

Nõudke kõikjal meie trikoopesu, salle, kaelasidemeid,
sukki ja sokke, spordi- ja võrksärke, kõlapitse, paelu.

**SAADAVAL ÜLE EESTI! Meie kaubad valmistatakse kõrgeväärtus-
likust materjalist, kuid on seejuures hinnalt odavad!**

Ilmus trükist

Kaitseväge staabi VI osakonna väljaandel.

Laske-eeskiri jalaväe relvadele

II vihk. — Kk. „Madsen“.

Hind 50 senti.

Müügil „Sõduri“ talituses
Toomkooli 7, Tallinn.

I L M U B T R Ü K I S T

lähemal ajal

RIIGIKAITSE ÕPETUSE KÄSIRAAMAT.

Hind tellimisega kuni 1. augustini s. a.
1 kr. 75 snt., ilmumise puhul — 2 kr.

Raamat ilmub kõvas köites, sisaldab 527 lehekülege + 16 lhk. sisukorda ja eessõna, 463 ülesvõtet ja illustratsiooni, Eesti Vabariigi värvilise kaardi ja tähtsamaid taktikalisi tingmärke.

Tellimised ühes rahaga saata Kaitseväge staabi VI osakonnale Pagari nr. 1, Tallinnas.

PLEKITÖÖSTUS
G. LINHOLM

TALLINN,
VANA-KALAMAJA 32
TEL. 439-93

Valmistab igasugu plekk-artikleid ning teeb kõiksugu väljastantsimistöid nii trükitud kui ka valgest plekist.

K. A. Rütman & Ko.

Tallinn, Jaani tän. 9, telefon 466-72.
Telegraafi aadr.: „Augustus“.

Alati suur ladu

keemia-kaupadest.

Parimate auto- ja motokummide

„S. U. R.“

endine „Treugolnik“

ainuesindaja Eestis.

M. Treumann
&

E. Grossmann

Tallinn, S. Tartu mnt. 17, telefon 304-48.

Kõiksugu koloniaalkaupu.

Keeringaid.
Tubakasaadusi

kõikidest vabrikutest.

Müük suurel arvul.

Kasulik sisseostukoht kaupmeestele.

Litograafia

J. Männik & G. Linholm

Tallinn, Vana-Kalamaja 32. Telefon 439-93.

Valmistab värvilisi trükitöid, nagu: etikette, plakaate jne.

Jooge

Kaukasuse loomuliku
mineraalvett

NARSAN

värskendava lauaveena.

Müügil kõigis parimates ärides.

Suurmüügi ladu:

Tallinn, Kuninga tän. 5-4.

Liisa Born

Kalade, vähkide, kodu- ja metslindude

EKSPORT ja IMPORT.

Vastuvõtmise koht: Tallinnas, Estonia pst. 13.
Tel. 301-58.

Kontor ja korter: Gonsiori 5-4. Tel. 309-25.

Telegr. aadress: Born-Tallinn.

Võtan igasuguseid kalu ekspordiks kui
ka siseturu müügiks vastu.

Maksan paremaid päevahindu.

K-M.

Joh. TUSTI

Tallinn, S.KARJA 17

Kõnetr. 446-18.

*VIINADE, VEINIDE,
KOLONIAAL- JA
TUBAKAKAUPADE
SUURIM LADU.*

Müük suurel ja väikesel arvul.

Kodumaa vabrikute riideladu ALFRED MILLER

Tallinn, V. Karja 3, tel. 468-02

**ÜLIKONNA-, PALITU-,
MANTLI- ja KLEIDI-
RIIDE KAUBAD.**

Eriline suur valik **PUUVILLARIIDE**
kaupadest.

Niiti kõik numbrid saadaval.

Suurim Eesti
valmisriiete äri

Jaan Veismann

TALLINNAS, V. KARJA tän. 8
TEL. 445-32

Soovitab kõige suuremas valikus
NAISTE ja MEESTE valmisriideid
möödukate hindadega.

Tellimiste vastuvõtmine kodu- ja
välismaa riidest.

Järelmaksu soodustused.

**Väärtmetallasjade
ja märkide tehas**

ROMAN TAVAST

★

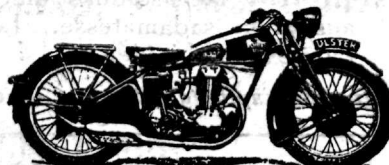
Tallinn, V. Roosikrantsi tän. 6

Telef. 452-79.

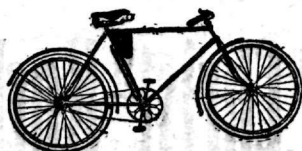
RUDGE-WHITWORTH ja TRIUMPH

mootorrattad on kõigi maade
mootorsportlaste lemmikud!

RUDGE mootorrattal on püstitatud Eesti
kiirusrekord 141,7 km tunnis.

Suurim valik jalgrattaist

**WANDERER, BRENNABOR,
HOPPER ja SWIFT**

K-m. LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU 7.

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

Juhatus ja müügibüroo :

TALLINN, Valli tän. nr. 4. Telegr. aadr. : „Peapõlevkivi“
Telefonid : 450-85 ja 450-62.

PÕLEVKIVI kütteks; TOORÕLI; KÜTTEÕLI; BENSIIN,
MOOTORPETROOLEUM: MOOTORNAFTA; DIISELNAFTA;
RASKED ÕLID, BITUUMEN (ESTOBITUMEN) ja ASFALT
EMULSION („KÜLM ASFALT“) teede tegemiseks, katuse-
papiabrikutele ja isolatsioonitöödeks; IMMUTUSAINED
„FENOLAAI“, „ESTOKARBOLINEUM“ puu konserveerimi-
seks; VILJAPUUKARBOLINEUM viljapuude pritsimiseks;
KATUSELAKK (katusetõrv); RAUALAKK (asfalt-lakk) ja
ASFALT-MASTIKS.

KAEVANDUSED, ÕLI- ja BENSIINIVABRIK:

KOHTLA-JÄRVEL ja KUKRUSEL
ÕLILADU TALLINNA SADAMAS

Oma bensiinimüügi automaadid Tallinna sadamas ja Kohtla-Järvel.

Carl F. Gahlnbäck

Tallinn, Vana Viru 11. Asut. 1837. a.

Laevapiletite müük ja kaupade vastuvõtmine kõikidesse maailma sadamatesse. Oma laopaigad sadamas. Speditsooni-osakond. Veosakond.

Otsepiletid laevasõiduks ameerika, aafrika, aasia ja austraalia sadamatesse. Lennupiletite müük kõikidele lennuliinidele.

Töötan oma kapitaliga. **Telegr.-aadr.: GAHLNBÄCK, Tallinn.** Kõnetr. 450-30 — 450-34.

VÕI JA MUNADE
EKSPORT.

MEIEREITARVETE
IMPORT.

Tallinna Kivitrükikoda

R. Tohver & Ko.

Vene tän. 16. Telef. 434-07.

★

Ofsettrükk
Raamatutrükk
Reljeefitööd
Kivitrükk

Joach^m Christⁿ Koch

ASUTATUD 1747

AUTOOSAKOND

Moodsate masinatega varustatud

auto parandustöökoda

Vene tän. 14.

Järgmiste firmade esitus:

Rolls Royce Ltd. Morris Motors Ltd.

Mootorrattad: fa B. M. W.

UUS BALTI METSATÖÖSTUSE A.-S.

NEW BALTIC WOOD Co. Ltd.

METSAEKSPORT

PEAKONTOR: Tallinn, Hollandi põik 10-16. Tel. 301-57. Telegr. aadr.: „AVAKE“

SAEVESKID: Kiltsi jaam, telefon 17. Aegviidu jaam, telefon 17.

Tööstus-Kaubandus A.-S.
„Samuel Besprosvanie“

Pealadu: Tallinn S. Karja 12, tel. 446-63.

OSAKONNAD TALLINNAS:

„Lastetarbed“ S. Karja 14,
Estonia pst. 11, Vana posti 3,

Estonia teatrimajas Nr. 7 ja S. Tartu mnt. 74.

OSAKOND TARTUS:

Aleksandri tän. 2.

Soovitab suures valikus oma
tööstuse saadusi nagu: kunst-
siidiriideid, milaneesi, tvee-
di, trükitud georgetti, valmis-
kleite kunstiistid ja puu-
villast, pesu, sukki, sokke,
salle, villaseid, kootud kaupu
jne. Suviseks hooajaks soo-
vitame suurimas valikus:
rannamantleid, supelkostüü-
me (meeste-, naiste-, laste)
ja muid supelesemeid.

Hinnad väljaspool võistlust.

Betooni- ja katusepapi tööstus

„JÄRVE“

(omanik H. Dulder)

TALLINN, S. Pärnu mnt. 128

Telef. 462-12

Betoonkiivid

Torud

Parkett

Katuseisoleerpapp

Xilolith (asbestpõrandad)

Tsement, lubi, telliskivid
jne.

Raamatuid igalt teaduse alalt, eriti

sõjateaduslist
kirjandust

vene-, saksa-, inglise- ja prantsuse
keeles soovitavad

Kluge & Ströhm'i
ja
F. Wassermann'i

raamatukauplused

PIKK 9 TALLINN PIKK 7

Tellimised välismaalt ja
järelpärimised täidetakse viibimata.

Thomas Clayhills & Son

TALLINN

Speditsoon —
Laevaagentuurid — Lastimised

Oma aidad raudteeühendusega.
Oma vedurlaevad ja praamid.

Korrapärane laevaühendus:

Tallinn — Stockholm ja
Tallinn — Stettin

Agendid:

Pärnu Laevaühisuse A/S Pärnu
Ernst Russ Hamburg
Rud. Christ. Gribel Stettin
Stockholmi Laevaühisuse A/S „Svea“ Stockholm
Worms & Ko. Le Havre

Telegrammide aadress:
CLAYHILLS — TALLINN
Telefon 435-26.

Kõik kaitsevaelased

laulupeo külalised külas-
tavad kaunimat

kohvikut ja kondiitriäri
G. Heinmann'i

Pikk tän. nr. 11.

S. Karja tän. nr. 4.

E. VILDTAG

KOLONIAALKAUPLUS

Tallinn, Väike Karja 9. Tel. 451-67.

Äris saadaval suures valikus kõiki
koloniaalkaupu, paberosse, tu-
bakaid, veine, likööre, napse jne.

Alati saadaval värsked
SAKU ÕLU ja MÕDU.

*Müük suurel ja väikesel arvul. Sõjaväe-
lastele minu ärist teatud hinnaalandus.*

**Auru-värvimine, keemiline puhastus,
kiirpressimine, plisseerimine ja
dekateerimine**

HOFF-MAN'S METHOD

Apteegi tän. 1. Telefon 430-10.

Niguliste tän. 6. Telefon 436-77.

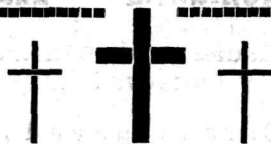
OSAKONNAD: Tartus, Rüütli 11, Promenadi 4.
Pärnus, Vilmsi 12.

**Värvitakse, puhastatakse ja pressi-
takse** kõiksugu siidi-, plüüsh-, sammeti-,
villaseid- ja puuvillaseid riideid. Töö vilu-
nud eriteadlaste juhatusel. Hinnad odavad.
Mugavad ooteruumid ülikonna kohalpressi-
miseks 15 minuti jooksul.

CAFÉ ASKO

Viru 13, tel. 467-62

Alati värskelt saadaval kõiksugu
kondiitri- ja pagarisaadused

Puusärgiäri ja matusetalitus

A. MELDORF

Tallinn, V. Tartu m. 1.

Telef. 463-33, 460-02.

Müügil alaliselt suurimas valikus:
**Puusärke (puust ja metallist), riste,
pärgi, hauaaedu, hauakaste j. n. e.**

Hinnad odavad.

Kaitsevaelastele ning kaitseväge asutistele
erilised soodustused.

**Taskukellad,
käekellad,
stopperid,
hronograafid.**

Auhinnad:

karikad, peekrid hõ-
bedast ja alpakkast.

Kristall
peenema lihviga.

Lauahõbedat
suures valikus
odavate hindadega.

**O.-ü. I. RUBIN, Tallinnas,
Viru tänav 17. Telefon 447-36.**

Asutatud 1880. aastal.

EESTI PABERI A.-S.

Tallinnas, Lai tän. 11.

Telefonid:

juhatus. 438-96
raamatupidam. osakond 438-97
müügi osakond. 438-98
ladu 438-99

Toimetab järgmiste paberivabrikute toodete müüki Eestis:

Põhja Paberi ja Puupapi Vabrikute A.-Ü., Tallinnas,
A.-S. Tallinna Paberivabrik E. I. Johanson, Tallinnas,
A.-S. Türi Paberi- ja Puupapivabrik, Türil,
A.-S. Paberivabrik „Koil“, Kohilas.

Narva Kalevi Manufaktuur

Endine parun A. L. STIEGLITZI kalevivabrik Narvas. Asutatud 1837.

Suures valikus

kaitsevaelaste mantli- ja ülikonnariided teenistuse- ja esitusevormidele, kaitseliitlastele diagonaal ja kalev, uuemad moodsad sügise- ja talvepalituriided, meeste ülikonnariided, koolilaste ülikonna- ja mantliriided, veekindlad vihmakuueriided, värvikindlad sinised sheviotid, naister. moodsad mantliriided.

Iga kangas kannab vabrikumärki.

Ladu en gros:

TALLINN, Jaama tän. 11. Telefonid: 446 36 ja 446-38.

Kauplus:

NARVAS, Kalevivabriku juures. Telefon 26.

Avatud igal äripäeval kella 9—12 ja 14—17.

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupa, vähendab seega tööpundust ja hoiab ära valuuta kohutavat väljavoolu välismaale!

„Kultuur“ — Joh. Meister. Valgas

Asut. 1902. a.

Kesk tän. 27.

Telefon 129.

Kirjutusmaterjali ja raamatukauplus. Trüki- ja köitekoda.

Hooajaks suures valikus moodsaid **seina tapeete.**

Odavad hinnad!

Seinapapp, tapeedi aluspaber.

Reisikohvrid, albumid, lõhnaõlid. „Erika“ — V-d Tõnissoni aiavilja- ja lilleseemned.
Trükitööd ja köited valmistatakse asjatundlikult ja maitserikkalt.

Kummitemplid.

Klišeed.

O. KR U U S'i rohukauba ladu

VALGAS,

Vabaduse tän. 30.

Puudrid, nahakreemid, lõhnaõlid, tualettseebid, riidevärvid, maalrivärvid, piiritus- ja õilakid, pintslid ja harjad, fosforlubi, loomapulbrid, kondijahu, loomakriit.

J. & O. LEPIK,

VALGAS

VABADUSE TÄNAV 5.

KÖNETR. ÄRIS 64, KRT. 65.

*

RAAMATU- JA KIRJUTUS-
MATERJALI KAUPLUS.

EESTI SEEMNEVILJA ÜHISUSE
VALGA OSAK.

TRÜKIKODA.

KÖITEKODA.

KUMMITEMPLITE TÖÖSTUS.

TAPEETIDE JA

SEINAPAPI LADU.

K.-m.

J. A. Põder, poeg & Mittri

Valgas, telef. 58.

Koloniaalkaubad

Ehitusmaterjal

Raua kaubad

Põllutööriistad

Maalri värvid, värnits

Alluminium keedu nõud

Liköörid, veinid, napsid jne.

Kaitseväelased ja kaitseliitlased!

Tööhinnad:

— vormipalitu — Kr. 15.—
— vormiülrikond — „ 15.—
— püksid — „ 3.5

Kõige paremad era- kui ka vormipalitud
ja ülikonnad tellite **Ed. Peitai**
rätsepatöökojast **Valgas**, Kungla tn. nr. 13.

A-S. „VILL“

NARVAS. Telefon: Juhatus . . . — 70.
Engros müük — 1-61.
Détail müük . — 3-27.

KAUPLUSED JA ESINDUSED: Tallinn, Viru tän. 23. Tel. 447-38.
Narva, Peetri pl. 2. „ 3-27.
Tartu, Küüni tän. 5. „ 8-74.

VALMISTAME meeste- ja naisterahva ülikonna- ja kostüümiriiet villast ja siidist, siidi-trikood (milanees j. n. e.), villaseid, siidi ja floor sukki ja sokke, vateliini, puuvilla lõnga värvimine ja mertseriseerimine, villase lõnga värvimine ja ümertootamine.

KR. SAAR & Ko.

Inglise mootorrattad „Excelsior“ ja Jalgrattad parimatest vabrikutest
Õmblusmasinad: „Pfaff“, „Nau-
mann“ ja „Vesta“

Grammofonid „Homocord“

Suur valik kohver-, laua- ja kapp-
grammofonidest

„Homocord“ plaatidest eriti suur
valik

Nööpaugu-masinad ja aparaadid

Tsik-Tsak-masinad

Pilumasinad

Hollandi lambid „Ostar“

5—100 küünl.

Soome lambid „Airam“

110—200 v.

Kirjutusmasinad „Ideal“ ja „Erica“

soovitab soodsate ostutingimustega

Kr. Saar & Ko.

TALLINNAS, Viru t. 3, kõnetr. 461-20,
TARTUS, Raekoja t. 2, kõnetr. 6-94.

Mehaaniline mööblitööstus

H. Rehesaar

Asutatud 1888. a.

Tartus, Kivi tän. nr. 18.

Valmistab tubade sissesea-
deid ja üksikmööblit kõrges
headuses ajakohase hinnaga.

Sõjaväelastele järelmaks võimaldatud.

Vaateaken: Aleksandri tän. nr. 12.

A. Reinhold

Raamatu- ja kirjutus-
tarvete äri.

Tartus, Suurturg 12.

Harilikku suurusega ja kontsert

pianiinosid

soovitab

SPRENK-LÄTE klaverivabrik

TARTUS,

Rüütli tän. 25. Telefon 13-09.

Kes head kaupa valib, ostab odavasti!
Zeiss-pikksilmi, maamööduriistu, baromeetreid, kompasse, päiksekaitse- ja autoprille soovitab suures valikus spetsiaal optikaäri

B. Schultze Tartus,
Rüütli 10. (Asut. 1873. a.)

Elektriäri Frants Mucha

TARTUS, Rüütli tän. nr. 6.

Müüb odavate hindadega armatuure, laualampe, elektritriikmasinaid, keedu- ja instaltsiooni materjali jne.

Elektrivalgustuse sisseaaded ja parandused täidetakse hoolikalt.

Firma CARL PEDRAUDSE

Tartus, Kaubaheovis nr. 13.

Raud – Teraskaubad – Raudnaelad
Aknaklaas – Vikatid – Luisud – Ketid jne.

Hinnad mõõdukad.

FOTOPILDISTUSE-ÄRI

J. SILDNIK

TARTUS, Suurturg nr. 15 (Raekojaplats).

Kõigile tuntud moodsa im kunstiliste fotopiltide valmistuse koht. — Odavad hinnad.

Kaitsevälased! Kõige soodsamini ostate

sadulsepp

J. Sutg'i ärist

Tartus, Riia tän. 3.

Kõiksugu nahk- ja reisitarbeid: daamidele elegantseid käekotte, härradele portfelle, rahataskuid, reisikohvreid, aktimappe, käsi- ja jalgpalle jne. Sealsamas täidetakse tellimised ja parandused.

Häid tööriistu,

Ehitusmaterjali,

Majatarbeid soovitab mõõdukate hindadega

V. KALJOT

Tartus, Poe tänav nr. 9. Telefon 12-29.

Alandatud hindadega soovitab

detsimaal- ja lauakaalusid

E. SATTELBERG

TARTUS, Lossi 4.

A. Häsi värvimistööstus

Tartus, Narva t. 12.

Riide vanutamine, värvimine, pressimine, deka-teerimine. Villa kraasimine, ketramine ja korru-tamine. Töö headus väljaspool võistlust. Hinnad mõõdukad. TARTUS, Narva t. 12.

KORSETI-TÖÖSTUS

E. Vald Tartus, Riia tän. nr. 3.

Valmistan kõiksuguseid moodsaid korsette, bandaaže, rinnahoidjaid jne.

Soodsad hinnad.

Soodsad hinnad.

Head kodukoetud

villast riieid

ülirikondade, kleitide ja mantlite jaoks ja

villast lõnga

silmkoeks, vaipadeks ja käsitööks ostate kõige odavamini otse „ESTONIA“ villavabrikust, TARTUS, Kivi t. 1. Telef. 58.

G. POCK, Tartu.

Asutatud 1892. a. (Omanik Julius Sadde).

Lossi tän. 12, omas majas, kõnetraat 7-41.

Rikkal. suures ladus stiiliehtsad ja moodsad saali-, kabineti-, söögi- ja magadistoa sisseaaded, saalipeeglid, kirjutuslauad, kapid, Viini toolid, pesu- ja söögilauad jne.

Mehaaniline puutööstus „ESTONIA“

TARTUS, Narva tän. 53.

Tööstuses valmistatakse uksi ja aknaid, mööblit, treppe, lava- ja triiphooni aknaid, kirjakangas-telgesid, autotõldasid, veoautokeresid, veskimasinaid jne.

Hinnad ajakahased. Töö kuivamise eest täielik vastutus

R. RUSSAK,
diplomeeritud meister.

K. SOTNIK

Suusärgi ja pürgade äri.

Tartus, Raekoja t. 15 (oma majas), tel. 10-98.

Ladus suurem valik
tammepuust puusärke,
metall- ja kunstpärgi.

TARTU EESTI MAJANDUSÜHISUS

TARTUS, HOLMI TÄN. 12-18.

OSAKONNAD: TARTUS, RÄPINAS JA PUKAS.

Suurem ja vanem ühistegelik ostu-müügi ühisus Eestis.

ASUTATUD 1908. a.

LAOST ALATI SAADAVAL SOODSATEL TINGIMUSTEL

**PÖLLUMAJANDUSLIKUD,
RAUA-, NAHA- JA
KOLONIAALKAUBAD.**

ENESE HUVIDES TEEB IGA TARVITAJA OMA SISSEOSTUD AINULT
TARTU EESTI MAJANDUSÜHISUSES.

NÕUDKE AINULT

SAKU

ÖLUT, MÕDU

JA

KARASTAVAID JOOKE

SAKU ÕLLETEHAS^{A/s}.

Pöörake oma tellimistega

SAKU ÕLLELAO poole

TARTUS, EMAJÕE nr. 10.

Telefon 37 ja 3-75.

Sporditarbeid

*Suurimas valikus ning
võistlemata headuses*

soovitab

J. Kivastik

Tartus, Rüütli 8. Telefon 6-02.

Kaitseväele eriti soodsad hinnad.

Metalli - töökoda

end. Firma Ed. Dross.

Valmistatakse kiriku tarbeasju; tehakse kuld, hõbe ja graveerimise töid, piksevardaotsi ning igasugu lühtrite parandusi, surnuaia ristiplaate, igasugu sein- ja ukse-nimesilte. Suurem hõbetamine ja kuldamine. Töö tehakse korralikult, asjatundlikult ja odavasti.

Tartus, Lossi tän. 2.

OJAR & MEYER

Moodsate mustrite, vastupidava riide ja tugeva töö poolest on kõigile tuntud

J. Kaplani valmisriiete äri

Tartus, Uueturu tän. 24,

kus müügil on mantlid, ülikonnad, püksid ja mitmesugu muu riietus.

Väga odavad hinnad.

Peegleid ja aknaklaasi

igas suuruses ja headuses valmistab tellimiste peale ja müüb valmis peegleid

A. LODERAUD'i peeglitööstus

Tartus, Uueturu tän. 11, telefon 5-01.

J. Rästa & A. Laan

Holmi tän. 7, TARTUS. Telefon 3-32.

Soovitab omast ladust:

Igasugu raua- ja teraskaupu ning ehitusmaterjale;

nagu: lupja, tsementi, raudtalasid, rauda igas sordis, katuseplekki, klaasi, telliskive, ahjupotte j. n. e. Käsitööriistu ja igasugu sepa, lukusepa ja põllumehe tarbeid.

Hinnad ajakohaselt odavad

PLEKITÖÖSTUS LEIB SPUNGIN & POJAD

Asut. 1899. a.

Tartus, Narva t. 39, telef. 6-96.

Valmistab ja soovitab

kõiksuguseid plekk-tarbenõusid.

Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult.

Tehakse kõiksuguseid plekk-töid ehitustööde alal.

KARUSNAHA- JA MÜTSITÖÖSTUS

G. KANGRO

Tartus, Aleksandri tän. 15.

Valmistab

suve- ja talvemütse, kasuka- ja kraenahku, igasuguseid vormimütse asutistele, koolidele, kaitsevääle ja kaitse-
liidule.

Töö kiire ja korralik

Raua-, terase- ja ehitusmaterjali kauplus

OSKAR PEDRAUDSE.

Tartus, Narva tän. 1.

Telefon 7-66.

Karl Somassoni villatööstus Tartus

Kontor ja kauplus: Narva t. 4, telef. 5-77.

Tööstus: Raekoja 33, hoovim.

Kraasib, ketrab ja korrutab lõnga 2-, 3- ja 4-kordseks.

Värvib lõnga ja riidet ning vanutab, pressib, käärrib ja dekateerib.

Müüb: tuntud headuses kodukoetud villast riidet ja igasugust lõnga võistlemata odavate hindadega.

Ostab: maalamba villa ja maksab ajakohasest hinda.

Eesti kummitööstuse o-ü.

„PÕHJALA“

Juhatus ja ladu:

Tallinn, Pikk 33, telef. 443-12.

Valmistab kõiksugu

kummitarbeid ja kummijalanõusid — kalosse, botikuid, suvi- ja spordikingi.

O-ü. E. SPORLEDER

TALLINNAS (end. B. Whishaw)

Asut. 1880. a.

Telegr. aadr.: „SPORLEDER-TALLINN“

Telefonid: 457-16, 457-17

**Speditsoon,
Sütte ja koksi import,
Laevaagentuur,
Havarii komissariaat.**

A-S.

„EESTI-AGA“

JUHATUS: Vene t. 11-a. Telef. 441-33.

TEHASED: Põhja tän. 5. Miinisadam

Telef. 439-33.

Eriala:

Hapniku ja atsetileengaasi valmistamine ja kõikide nende gaasidega seotud seadete ja aparaatide müük, nagu: sveisimise aparaadid ja materjalid, tuletornide, vedurite j. n. e. valgustuse seaded.

Rootsi karbiit,

mark „Ljunga Stjärn“,

igasugust, tükikides laos alati saadaval.

Metallide sveisimise kool.

A. J. TRANKMANN & Ko.

TALLINN.

Laevamaakleri ja speditsooni kontor, stevidori ja transportäri.

ESITUSED:

H. M. Gehrckens, Hamburg.

Bugsier-Reederei & Bergungs A.-G. Hamburg.

Phs. van Ommeren G m.b.H., Hamburg. Bergenske Baltic Transports Ltd. A.-G. Danzig.

Bugsier-Reederei u. Bergungs G.m.b.H., Danzig.

Svenska Orient Linien, Axel Broström & Son, Göteborg.

TELEF. 442-57, 442-59, 459-63, 300-78.

KONTOR: Pikk tän. 49.

GARAAŽ: Siimoni 2-a.

Kinnisvara- omanikkude Bank

Tallinnas, Harju 48.

Telef. 444-44.

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone.

Valmisriiete-äri

P. PÖDER

Tallinnas, Kullasepa t. 16.
Telef. 429-31.

Alati suures valikus naiste ja meeste

valmisriideid

Tellimiste vastuvõtmine.
Hinnad kõigile soodsad.

Kaubamaja

JOHANNES TOPS

Tallinn, V. Karja 5. Tel. 444-74.

Paberikaubad
Kirjutustarbed

Müük igal arvul soodsate hindadega.

A SCHEER

Trikoo-, paela- & posamenditööstus
Asutatud 1892.

Valmistab:

Sõjaväe tressi ja paelu, narmast, kõiksugu nõõre siidist ja puuvillast, kumme, õõpesu-nõõpe ja topse, pidžama-garnituure ja igasugu muid paela- ja posamenditööstuse artikleid — ka tellimiste peale.

Tellimiste täitmise kiire ja korralik, mõõdukate hindadega.

Tallinn. Viru 4 kino „Helios’e“ peal, III korral. Kõnetr. 444-82.

Pudukaupade ladu
**F. BRASCHINSKY
& POJAD**

asub nüüd

V. Karja 12, Tallinnas.

Telef. 436-90.

Suurim

elektritarvete-äri

Tallinnas

A. E. G.

elektriselts p. v.

Raekojaplats 4.
Telefon 428-15.

Plekisepa töökoda

A. AMAN,

Tallinn, Rüütli tänav nr. 4,
telefon 430-19.

Tehakse

igasugu pleki- ja
vasesepa töid
antud kavandite
järele, ehituse-
töödel katuse-
katmist j.n.e.

KIRJAÜMBRIKU- JA PABERI
ÜMBERTÖÖTAMISE TÖÖSTUS

O-Ü.

RAF. HAARLA

TALLINNAS, TINA 9. TEL. 302-56.

Valmistab ja müüb:

**kirjaümbrikke rikkalikus valikus,
kirjablokke, postpaberit,
krepp-paberit 40 värvis j. n. e.**

Ostes nõudke ainult märgiga

tuntud headuses paberikaupu.

M. Männil & K_o

Tallinn, Pikk tän. 15, telefon 431-49.

**RAUD- JA TERASKAUBAD
LASKERIISTAD,
LASKEMOON JA
JAHITARBED.**

Hinnad mõõdukad.

KULLASEPA -, KELLA - JA
KRISTALLASJADE - ÄRI

TH. GRÜHN & KO

TALLINN, HARJU TÄN. 28.
TELEF. 436-03.

OMA TÖÖKOJAD.

**KÄSMU
LAEVA OMANIKUD**

Korrespondent reeder kapten O. Tiidemann.

Kaubavedu oma au-
rikute, mootorlae-
vade ja purjekatega
Eesti, Soome, Daani
j. t. sadamate ning
Inglismaa ja konti-
nendi sadamate va-
hel.

UUS TÄNAV 3, TALLINN.

Telegr.-aadress: „MERIMEES“.
Telefonid 450-82, 450-56.

RIIGI HOIUKASSA

OSAKONNAD EESTI PANGA OSAKONDADE JUURES
AGENTUURID KÕIKIDE POSTKONTORITE JUURES

Võtab raha hoiule

jooksvale ja tähtajalisele arvele.

Maksab intresse:

hoiusummadelt jooksva arvel 3%,
tähtajalistelt hoiusummadelt täht-
ajaga alla 1 aasta 3½%.

Vähemalt 1 aastase tähtajaga 4%.

Hoiusummade eest vastutab riik.

EESTI KIVIÕLI A/Ü

JUHATUS JA MÜÜGIKESKUS: Tallinn,
Vene tän. 7. Telef. 464-50, 463-05 ja 465-56
TEHAS: Kiviõli jaam — Telef. Sonda 15

TEHASE SAADUSED :

1. Parimas headuses KÜTTEÕLI, IMMUTUSÕLI, KATUSETÕRV, VENOLAAT ja muud saadused põlevkivist.
2. Kõrge kvaliteediga, segamata kodumaa avio- ja autobensiin „ESTOLIN“ ja denatureerimisbensiin „ESTOL“.

Suurimat kiirust ja kokkuhoidu küteteaine kulus kindlustab igale autoomanikule, autojuhile ning mootorratturile ainult **SEGAMATA KODUMAA BENSIIN**. Ainult selle bensiiniga on saavutatud kõik parimad Eesti auto- ja mootorspordi võistlustagajärjed.

Kõige soodsam ostukoht

SÕJAVÄE

MAJANDUSÜHISUS

Tallinn, Vene tän. 5, telefon 429-42

„ Koplil tän. 21

Tartu, Küüni tän. 3, telefon 11-16

Võru, Jüri tän. 24, telefon 1-29

Rakvere, Lai tän. 17, telefon 79

Pärnu, Rüütli tän. 27, telefon 2-97

OMA RÄTSEPATÖÖKODA *asukohaga Tallinn, Vene tän. 5*

KINDLUSTUS-AKTSIA-SELTS

EESTI LLOYD

ASUTATUD 1919. A.

**Toimetab: ELU-,
TULE-,
MURDVARGUSE-,
KLAASI-,
ÕNNETUSJUHTUMITE- JA
VEOKINDLUSTUSI.**

Seltsi poolt seni väljamakstud kahjutasud tõusevad üle **kahemiljoni viiesaja tuhande krooni**, mis on parimaks tõenduseks kindlustamise määratumast tähtsusest.

Kindlustage oma elu ja varandus, kuni veel aeg!

Seltsi juhatus ja peakontor **Tallinnas, Pikk tän. 11** oma majas, tel. 430-08 ja 448-94.

Osakond **Tallinnas Väike Karja tän. 12**, tel. 443-82.

Esindused igal pool üle riigi.

UNITED BALTIC CORPORATION, L^{TD}

158, FENCHURCH STREET, LONDON. E. C.

OWNERS OF
ANGLO BALTIC LINE

MAINTAINING
REGULAR WEEKLY DIRECT SERVICE

TALLINN — LONDON

THROUGH CARGO

WITH PROMPT TRANSHIPMENT AT LONDON

TO

HULL, NEWCASTLE ON TYNE,

LEITH AND GLASGOW

AND TO THE
MAIN PROVINCIAL INLAND TOWNS

ALSO TO

ANTWERP, BRUSSELS, DUNKIRK

etc.

FOR PARTICULARS REGARDING FREIGHT-RATES etc.

APPLY TO:

UNITED BALTIC CORPORATION

(ESTONIA AGENCY — R. KINGHORN)

JAANI, 6.

TEL. 444-34.